SEKRESTYÉSEK KÖNYVE

SEKRESTYÉSEK KÖNYVE

ÖSSZEÁLLITOTTA

KERTÉSZ KÁLMÁN

PLEBÁNOS

BUDAPEST

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

Nihil obstat. *Dr. Nicolaus Töltössy*, censor dioecesanus. Nr. 7607/1939. Imprimatur. Strigonii die 21. Octobris 1939. *Dr. Joannes Drahos*, vicarius generalis.

Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

Szent Guidó, a harangozók és sekrestyések védőszentje.

Néhány évszázaddal ezelőtt, Belgium egy falujában, élt egy sokgyermekes, szegény, és becsületes zsellércsalád. Minthogy csak szűkösen tellett nekik kenyérre, az egyik idősebb fiú, *Guidó*, elment a szomszédos városba, *Laekenbe*, azzal a szándékkal, hogy ott beszegődik valahová szolgának. A munkától nem félt, igényei nem voltak. Első útja a városban a templomba vitte. Letérdelt az egyik oltár előtt és buzgó imádságban kérte Istent, hogy segítse meg szándékában. Ájtatos és megábamerült imádkozása fölkeltette a templom papjának figyelmét. Behívta a fiút a plébániára és kikérdezte. Megismervén Guidó életkörülményeit és szándékát, és a legény tiszta szemén keresztül belelátván tiszta lelkébe, mindjárt ottfogta és szegődtette harangozó-sekrestyésnek, mert ez az állás éppen akkor üresedett meg.

Guidó sohasem találhatott volna kedvesebb foglalkozást, mint ezt. Istenfélő lelkének semmi sem lehetett kívánatosabb, mint Isten házának, Isten házában szolgálni! De meg is felelt hivatásának! Nagyon

ráillett a zsoltár szava: «Uram, a Te házadért való buzgóság megemésztett engem!» Mindene lett a templom, a sekrestye és a harang. Abban a templomban soha sehol egy porszemet nem lehetett látni: ott minden ragyogott a *tisztaságtól*. Ha akkor már lett volna zsebóra és ingaóra, a város lakói az ő harangozásához igazíthatták volna óráikat: olyan *pontosan* harangozott. (Akkoriban még csak napórát, homokórát és vízórát ismertek.) És végül minden teendőjét olyan buzgón és *ájtatosan* végezte, hogy mindenki épült rajta; még a pajkosabb fiúk sem mertek többé rendetlenkedni nemcsak a templomban, hanem még a templom környékén sem.

Esténkint, mikor esti harangozás után szokása szerint még egyszer bejárta a templom minden zúgátsarkát, és még egyszer letérdelt valamelyik oltár, vagy szobor, vagy kép elé egy kis imádságra: bizony nem egyszer megesett, hogy onnan állt fel hajnali harangozásra, ahová este letérdelt; annyira elmerült az Istennel való társalgásba, hogy az alvásról is megfeledkezett.

Ha nem volt ministránsfiú, ami főkép nyáron többször előfordult, boldogan ministrált ő maga. Néha, mikor több mise is volt, fáradhatatlanul és egyenlő buzgósággal ministrálta végig valamennyi misét. És akkor maguk a papok, akiknek ilyenkor várakozniok kellett, míg rájuk kerül a sor, látva Guidó áhítatát és az arcán tükröződő lelki boldogságot: maguk is meghatódva figyelték a páratlan sekrestyést.

Ha valakinek szolgálatot vagy szívességet tehetett, ha idegeneket kalauzolhatott végig a templomon, olyan készségesen és nyájasan tette, hogy szívesen adtak volna neki dús borravalót, ha — ő elfogadta volna. De bizony sohasem fogadta el. Azt mondta ilyenkor:

— Tessék inkább valamelyik perselybe tenni!

Sőt szerény fizetéséből még ő adott a szegényeknek, amennyit adhatott. De takarékoskodott is, mert valami szent célra szánta megtakarított pénzecskéjét.

Azonban... az Irás szerint: A bölcs is hétszer botlik... Guidó is botlott egyszer. Nem bűnről van szó; csak egy kis ballépésről. De abba sem bűnös szándék rántotta. Egy kereskedő-ismerőse, tudván, hogy Guidónak van megtakarított pénze, (lehet, jó szándékkal) rábeszélte Guidót, hogy hagyja ott állását és pénzével társuljon vele egy vállalkozásba, valami tengerentúli üzletbe, mely nagy nyereséggel kecsegtet. Az egyszerű lelkű Guidót elkápráztatta az a remény, hogy a szent célra majd így több pénzt szerez. Lemondott állásáról, és társa lett a kereskedőnek. De a vállalkozás szörnyű kudarcot vallott: mindkettejük minden pénze odaveszett. De Guidó nem annyira a pénzt sajnálta, mint inkább azt, hogy kedves állását odahagyta. Ám félretéve a röstelkedést, visszament papjához és könyörgött neki, fogadja vissza. A plébános örömest helyezte vissza Guidót állásába; ő pedig ezután kettőzött buzgósággal szolgált Istennek és a templomnak, mindaddig, míg

hosszú évek multán egyszer aztán őfölötte húzták meg azt a lélekharangot, melyet ő kondított meg oly sok elköltöző lélek fölött. Boldog és csöndes halállal lépett át az örökkévalóságba. Az Egyház pedig nemsokára a szentek sorába iktatta Guidót, mint a sekrestyések és harangozók védőszentjét és példaképét. — Szeptember 12-én van emléknapja.

*

Te jó magyar harangozó és sekrestyés, vagy egyházfi, vagy dékán (bármiként nevezzenek is), tartsd mindenkor szemed előtt és kövesd minden tehetségeddel védőszented, Szent Guidó dicsőséges példáját! Legfőképpen igyekezzél hozzá méltó lenni az ő három kiváló hivatali erényében: a tisztaságban, pontosságban és áhítatban! Néha-néha imádkozzál is hozzá és kérd őt: járjon közbe érted Istennél, hogy szent hivatalodat mindenkor méltóképpen láthasd el!

*

Valamikor régesrégen, itt-ott, például hazánkban a tatárjárás és a törökdúlás idején és után, csakugyan úgy lehetett, amint a szólásmondás tartja: «Szegény az eklézsia, maga harangoz a pap!» De ma már legfőljebb kezdő pogány missziókban lehet így; azonban ott is néhány hét alatt kinevel a missziós atya egy bennszülöttet a harangozói és sekrestyési szolgálatra. És az a derék néger vagy kínai újkeresztény bizonyára olyan buzgón és örömmel telje-

síti tisztét, mint fehérbőrű kollégája, sőt talán néha még buzgóbban! Ma már mindenütt, ahol szentmisét mondanak, habár csak néha is, vagy akár ahol csak harangláb van, pl. filiális községben (vagyis, ahol nincs plébánia): bizonyára van valaki, aki meg van bízva a harangozói és sekrestyési teendőkkel.

Faluhelyen rendszerint egyazon ember látja el a *harangozói* és a *sekrestyési* tisztet. Néhol *egyházfi*, másutt *dékán* a neve. Városokban már többnyire van külön harangozó és külön sekrestyés. (A *templomatya* vagy *templomgondnok* egészen más hivatal.)

Azonban akárhogy áll is a dolog, az bizonyos, hogy a harangozó is, meg a sekrestyés is egyaránt Isten házának, tehát voltaképpen Istennek szolgája. Nem olyan szolgája, mint a pap; nem ő végzi az istentiszteletet, hanem valami módon segédkezik benne. Mily szép hivatás ez! Ő hívja Isten házába a népet a harang szavával; ő készíti elő a szertartásokhoz a szükséges dolgokat; ő tartja tisztán és rendben a templomot és felszerelését; a kántoron és minisztránsokon kívül ő segédkezik a szent cselekményekben. Midőn tehát az istentiszteletnek szolgál, magának Istennek szolgál! Hogy pedig miként kell szolgálnia, azt Szent Guidó példájából tanulja meg, amint föntebb olvasható. Ismételjük csak meg ebből a példából azt a három legfontosabb tulajdonságot, melynek nem szabad hiányoznia a jó és becsületes harangozó-sekrestyésből : *tisztaság, pontosság, áhítat.*

Ezt a hármat sohase felejtsd el, magyar harangozó-sekrestyés! És akkor nyugodt lehetsz, hogy szolgálatod Isten előtt is kedves lesz, ő megáld és megjutalmaz érte, midőn majd színe elé kell állanod, és azt mondja majd neked:

«Örülj, hív és jó szolgám, mivelhogy a kevésben is hű voltál, menj be a te Urad örömébe!»

ELSŐ RÉSZ.

A harangozói hivatal.

I. A harangról.

Kínában állítólag már Krisztus születése előtt is használtak harangokat. A kereszténység első évszázadaiban még nem ismerték a harangot; a hívek (főképpen az üldözések idején) szóval, üzenettel, titkos jelszavakkal hívták egymást a titkos helyeken, katakombákban tartott istentiszteletre. Mikor aztán a keresztény vallás gyakorlata szabaddá lett, nagy fatáblák ütögetésével hívták össze a híveket. (Erre emlékeztet ma is a kereplő, melyet harang helyett használunk a nagycsütörtöki misétől a nagyszombati miséig.)

Az első harangot a hagyomány szerint a 394. évben készíttette Nólai Szent Pál, Olaszországban, a nólai templomnak. Általános egyházi használatát Szabiniánusz pápa rendelte el a 604. évben. Hogy hazánkban mikor kezdtek harangot használni, nem tudjuk bizonyosan; írásbeli adataink erről csak a 14. évszázadtól kezdve vannak.

A *harangöntés* nagyon nehéz és kényes mesterség. De ebben is tudtak nagyszerűt alkotni, különösen nagyság dolgában. Pl. Németországban a kölni székesegyház nagyharangja 262 mázsás!

A harang a templom legfontosabb és legértékesebb felszerelései közé tartozik. Templomot harang

nélkül el sem tudunk képzelni. Olyan községekben, ahol még nincs templom, a hívek legalább egy haranglábat igyekeznek felállítani egy vagy két haranggal. Külföldön sok helyen, sőt hazánkban is több városban külön harangtornyot építettek, mely külön áll a templomtól. Híres pl. a kassai Szent Orbán harangtorony.

A harang a hívek tiszteletének és szeretetének tárgya. Sokan emlékezhetnek még arra, mikor a világháború vége felé ágyúöntés céljára a hadvezetőség igen sok harangot elrekvirált: mennyire fájt ez a híveknek! Hogyan igyekeztek a háború után mielőbb új harangokat beszerezni, sokszor igen nagy áldozatok árán! De a harang méltó is erre a megbecsülésre. Hiszen oly szép a hivatása! Egy régi latin vers nagyon szépen felsorolja, mi mindenre nem szolgál a harang. Magyarul ez a vers körülbelül így szól:

Dícsérem az Istent,
Összehívom a népet,
Szólítom a papságot.

Elsiratom a holtakat,
Kísérem a temetést,
Szétszórom a vihart.

Ékesítem az ünnepeket,
Hirdetem a vasárnapot,
Előzöm a ragályt.

Elhárítom a villámot,
Serkentem a lassúkat,
Békítem a haragosokat.

Mindezt a sokfélére verselt feladatot háromba lehet összesűríteni; t. i. a harang hármas főcélja: 1. *hívni* a híveket istentiszteletre, szertartásra, 2. *hirdetni* különleges ünnepi eseményeket, alkalmakat, 3. *figyelmeztetni* a népet valami veszedelemre.

A harang szent tárgy, nemcsak hivatásánál fogva, hanem azért is, mert szent olajjal megkenve szenteli föl a püspök, valamely szentnek vagy hittitoknak tiszteletére, szép szertartással. Az új harangot rendszerint ünnepélyesen, felvirágozva, virágos szekéren, néha körmenet módján szokták hazahozni. A harangszentelés és felhúzás napja ünnepnapja a községnek.

II. A harang kezelése.

Ha tehát a harang ilyen fontos és szent tárgy, és ha ilyen fontos és szent célokat szolgál, ebből következik, hogy szent módon, tisztelettel és szeretettel, gondosan és komolyan kell vele bánni. Ez a harangozónak szent kötelessége; hiszen az ő keze által szólal meg a harang és teljesíti hivatását. De meg azonkívül sok pénzbe kerülő, értékes vagyontárgya is az Egyháznak.

Ezért a jó harangozó a harang kezelésében a következőket tartja szem előtt:

1. Időnkint, legalább havonkint egyszer, *átvizsgálja az egész szerkezetet.* Ha olyan kisebb *hibát* fedez fel, amelyet maga is ki tud javítani, pl. meglazult szeget vagy csavart, kioldódó kötelet, akkor ő maga azonnal kijavítja. Másféle hibát azonnal jelent annak, akit illet: a papnak,[1] tanítónak vagy templomatyának. Ha *olajozni* kell valamit időnkint, el ne mulassza. Ha nem a toronyban húzzák a harangot, hanem pl. a kóruson vagy lent, és emiatt a kötél kő- vagy deszkapadlózaton van áthúzva: természetesen dörzsölődik és horzsolódik, tehát kopik. Ezért a *kötelet* a dörzsölt részeken néha megszappanozza vagy megfaggyúzza. Ha lehet, a lyukat is, ahol a kötél átmegy. Ám idővel így is csak elvásik a kötél; de a harangozó nem engedi szakadásig vásni, hanem közbe-közbe, amíg lehet, zsineggel megfoltozza. Gyakran megnézi a kötelet ott is, ahol a harang karjához van csomózva: nem oldódik-e a csomózás. A tornyot, haranglábat és harangot megtisztogatja a galamb- vagy denevérpiszoktól is.

A *kereplőre* is gondja van a harangozónak. A ke-

[1] Az egész könyvben csak ezt a «pap» szót használjuk minden más egyházi cím helyett. «Pap» tehát e könyvben annyit jelent, mint: lelkész, plébános, esperes stb., szóval az, aki annak a templomnak papja.

replő ugyanis egyik nagyhéttől a következő nagyhétig használaton kívül áll és esetleg nagyon kiszárad. Tehát még nagyhét előtt átvizsgálja és kipróbálja, nincs-e valami hibája.

2. Majdnem mindenhol kisebb-nagyobb *fiúk* segítenek harangozni. Rájuk is figyelme van a harangozónak. Eltiltani őket, különösen faluhelyen, nem kell; hiszen a gyerekek szeretnek harangozni. Csak a rosszalkodó, pajkos fiúkat kell távoltartani a haranglól. Hanem igenis, a harangozó megtanítja az arravaló fiúkat a harang kezelésére: hogyan kell megindítani, mennyi ideig kell húzni, és hogyan kell megállítani. Különösen a megindítás és megállítás nehéz! A megállításkor a gyerekek szeretnek az utolsó húzás után a föllendülő kötélen maguk is a magasba lendülni; ezt ne engedje a harangozó, mert baleset történhetik. Azt se engedje meg, hogy olyan apró gyerek indítsa meg a harangot, aki nem elég erős erre; mert az ilyen kisfiú percekig is kongatja a harangot, míg végre kellő lengésbe nem jön; csakhogy az ilyen kongatás nagyon csúnya és bosszantó, sőt még ijedelmet is kelthet a faluban. Arra is ügyeljen, hogy idő előtt ne kapaszkodjanak a kötélbe, nehogy a harang korábban konduljon meg s akkor hirtelen abbahagyással csak zavart és bosszúságot okoznak.

Nem tűri a harangozó, hogy a fiúk játékszernek vagy tornaszernek használják a harangot és a kötelet, vagy hogy hozzányúljanak az orgonához! A rendetlenkedőket tiltsa le onnan és jelentse fel őket a papnak vagy a tanítónak.

III. Az orgona.

Valamelyest az orgona is a harangozó gondjai közé tartozik: nemcsak azért, mert azt is le kell tisztogatnia kívülről, hanem, mert néha neki kell

fújtatnia (nyomnia), ha nincs kéznél gyerek, ami nyáron faluhelyen bizony megesik.

Ahol ugyanis az orgona nem villanyerőre van berendezve (már pedig ez csak ritka városban van), ott az orgonát fújtatni (nyomni) kell. A legtöbb orgonánál ez csakugyan nyomással történik: a szélládába nyomással hajtják a levegőt. Csak igen régi orgonáknál van úgy, hogy egy szíjat kell húzkodni. Akár így, akár úgy, a fújtatás szabálya ez: *állandóan és egyenletesen kell fújtatni.*

Apró gyerekekre nem lehet bízni a fújtatást, mert testsúlyuk nem elég ahhoz, hogy le tudják nyomni a fújtató kart.

Ezt a fújtató kart, ha dörzsölődik a ládához, szintén szappanozni vagy faggyúzni kell a dörzsölődés helyén, hogy ki ne vássék.

IV. Pontosság.

A harangozásnak egyik legfontosabb és legszigorúbb szabálya: a *pontosság*. Nem való harangozónak az, aki nem tud pontos lenni. A harangozó legyen a község eleven órája! Olyan pontos legyen, hogy a nép rábízhassa magát és mindig igazodhassék a harangozáshoz, sőt még az órákat is hozzá lehessen igazítani. Faluhelyen hamarosan kigúnyolják a pontatlan harangozót! Ha késik, azt mondják rá: lusta a harangozó vagy elaludt! Ha délben vagy este korábban harangoz a kelleténél, azt mondják: éhes a harangozó!

A pontossághoz tartozik az is, hogy a beharangozást megelőző harangozások között szigorúan meglegyenek a szokásos 1, vagy ½, de főképpen a ¼ órai *időközök*. A hívek is csak így tudnak pontosak lenni; ellenben a pontatlan harangozások és az egyenlőtlen időközök csak zavart és bosszúságot okoznak, és

annak is okai lesznek, hogy némelyek elkésve érkeznek a templomba vagy a szertartás helyére.

A pontosság végett tehát okvetlenül szükséges, hogy (ha nincs jól járó toronyóra) a harangozónak legyen jól járó *zsebórája*, és az mindig egyezzék a pap órájával. Ne röstelje tehát két-három naponkint megkérdezni a papot erről.

A pontatlanság agyonüti a harangozó minden egyéb jó tulajdonságát és alkalmatlanná teszi őt a harangozói tisztre.

V. A harangozás ideje és módja.

Mikor, hányszor, hány haranggal, melyik haranggal kell harangozni? Ezek olyan kérdések, amelyekre ez a könyv nem állíthat fel szabályokat, minthogy ezt a *helyi szokások* határozzák meg. Már pedig a szokások különbözők. A szokásoktól való eltérést, vagy rendkívüli alkalmak harangozását csakis a pap rendelheti el. A harangozó köteles a pap intézkedéseihez tartani magát.

1. Mindazáltal vannak harangozások, melyeknek időpontja a világ minden városában és falujában ugyanaz, a dolog természeténél fogva. Így pl. az *Úrangyalára* való harangozások közül a *déli* harangszó változatlanul mindenhol és mindenkor pont *déli 12 óra*. A *hajnali* harangszó a legtöbb helyen a *nyári* időszakban hajnali 4 órakor, a *téli* időszakban 5 órakor történik; ez faluhelyen nagyon fontos, mert a gazdasági élet bizonyos teendői ehhez igazodnak. A nyári időszak Szent György napján, április 24-én kezdődik, a téli időszak pedig Szent Mihály napján, szeptember 29-én. Az *esti* harangszó sok faluban nem órához van kötve, hanem a napnyugtához, a besötétedéshez; és ennélfogva szinte naponkint változik d. u. 4 órától esti ½9-ig, sőt 9-ig. De máshol esti 8 órakor történik

a nyári időszakban, esti 7 órakor a téli időszakban, még pedig Szent György, illetve Szent Mihály napjának előestéjétől kezdve.

Az azonban mindenhol szokásban van, hogy az esti harangszó után, vagy mindjárt közvetlenül utána, vagy pedig ½ vagy 1 *óra* mulva, a *megholtakért*, vagyis a tisztítótűzben szenvedő lelkekért való imádságra meghúzzák a *lélekharangot* (a legkisebbet). Erre a harangszóra a jó katolikus ember a megholtak lelki üdvéért imádkozik.

2. A *szentmisére, körmenetre és egyéb szertartásokra* való harangozás aztán már szintén helyi szokás dolga. Legtöbb helyen kismisére kétszer, nagymisére vasárnap és ünnepnap, néhol még hétköznap is, háromszor harangoznak. Ugyancsak a helyi szokástól függ, hogy hányszor és hogyan, hány és melyik haranggal történik a *halottak kiharangozása* és a *temetési* harangozás.

3. *Szentmise alatt* vasárnap és ünnepnap sok helyen meghúzzák a harangot *Szanktuszra, Úrfelmutatásra* és néhol *áldozásra* is. Ennek az a célja, hogy az otthon maradottak tájékozva legyenek a szentmise főbb mozzanatairól és legalább lélekben, imádkozva vegyenek részt a legszentebb áldozat bemutatásában, és így kapcsolódjanak bele a közös istentiszteletbe.

Szentmise alatti *rendkívüli* harangozás van *nagycsütörtökön* és *nagyszombaton*, amikor a pap a *Glóriát* énekli. Ekkor megszólalnak a harangok és a csöngetyűk; de csak addig szóljanak, amíg a pap elmondja az egész Glóriát és keresztet vet.

4. *Bizonyos napokhoz kötött* rendszeres harangozások is vannak szokásban sok helyen. Így: *minden pénteken* délelőtt, vagy helyesebben délután 3 órakor: Krisztus Urunk kínhalálának tiszteletére és emlékére, amikor is a hívek ott, ahol éppen tartózkodnak abban

az időben, legalább egy Miatyánkkal emlékeznek meg a Megváltó kereszthaláláról.

Aztán: *húshagyó kedd*ről hamvazó szerdára virradó *éjfélkor*, azaz abban a percben, amikor beáll a nagyböjti szent idő; sőt néhol *ádvent* első vasárnapjára virradó éjfélkor is. Ez meg arra figyelmezteti a híveket, hogy hagyják abba a mulatozást, táncot és minden vigasságot, mert megkezdődött a bűnbánat komoly időszaka. Itt-ott az *újévre* virradó éjfélkor is harangoznak.

Némely községben lehet valami hagyományos *fogadalmi harangozás* bizonyos napon és bizonyos órában, valamely nagyon fontos esemény emlékére, amely abban az időpontban, abban a községben, valamikor történt; pl. nagy járvány, vagy idegen megszállás, árvízveszedelem, nagy tűzvész stb. idejének vagy megszűntének emlékére.

5. *Különleges alkalmi, rendkívüli harangozások* is nem egyszer történnek. Ezek az alkalmak háromfélék:

a) *Örvendetes ünnepélyes események*, pl. a főpásztor (érsek, püspök), pápai követ érkezése és távozása (de csak ha ünnepélyesen érkezik abba a községbe); új pápa választása és megkoronázása; bérmálás; országos vagy egyházmegyei katolikus nagygyűlés, vagy kongresszus, vagy zsinat (ezeknek rendszerint előestéjén); búcsújárók vagy zarándokok indulása-érkezése; új főpásztor székfoglalása stb.

b) *Rendkívüli gyászeset*, pl. a pápa vagy a főpásztor halála (a plébános halálakor is szokás a nagyharangot meghúzni); valamely nagy nemzeti gyászeset.

c) *Közveszedelem* idején, mégpedig: *tűzvész* és *árvíz* esetén mindenütt az a szokás, hogy a harangok félreverésével (kongatásával) figyelmeztetik a népet, különösen a mezőn-erdőn dolgozókat a veszedelemre.

Néhol még ma is szokás, hogy jéggel fenyegető felhők közeledését is így jelzik, vagyis mint mondják: «*felhő elé*», avagy «*jég elé*» harangoznak. Esetleg *sáskaraj* közeledésére is így figyelmeztetik a népet. Minden okos és józan keresztény azonban jól tudja, hogy nem a harang szava, nem a harangozással felvert levegőmozgás háríthatja el a veszedelmet, hanem a hívek buzgó imája, melyben ilyenkor Isten irgalmáért könyörögnek. Erre inti őket a kongatás, valamint arra is, hogy siessenek a vész színhelyére, segíteni embertársaiknak és ezzel az egész községnek. Jégfelhő ellen természetesen emberi segítség nincs; csak az alázatos imádság által leesdett isteni irgalom. Isten őrizz: *ellenséges hadak, légi támadások* közeledtére is félre kell verni a harangokat, hacsak a katonai vagy helyi hatóság jobbnak nem látja a harangozás mellőzését.

Természetesen minden rendkívüli harangozás csakis a pap rendeletére történhetik, kivéve a közveszedelem eseteit, amikor nem kell bevárni a pap intézkedését, hanem tüstént meg kell kongatni a harangokat.

6. Ha a templomban és toronyban *nincs villanyvilágítás*, a harangozó természetesen *lámpással* jár télen harangozni hajnali és esti Úrangyalára vagy más esti ájtatosságra. Rendkívüli gondja legyen a lámpásra, hogy tűzveszedelmet ne okozzon!

Ha pedig a templomban és toronyban, kóruson *villanyvilágítás van*: a kórusnak és toronynak rendszerint külön kapcsolása van a feljáratnál. A harangozó gondosan őrzi a kapcsoló kulcsot, más kezébe nem adja, és nem felejti benn a kapcsolóban. Távozáskor pedig nem felejti el kikapcsolni a villanyt és magával vinni a kulcsot.

7. A templomi *betörések*, sajnos, nagyon gyakoriak. Ezek ellen tehát már eleve védekezni kell,

amennyire csak lehetséges. A védekezésben a harangozónak is fontos szerepe van. Még pedig:

Mikor Úrangyalára megy fel harangozni, okvetlenül *zárja be maga után* a templom vagy a feljárat ajtaját. Ugyanis sok betörés úgy volt lehetséges, hogy harangozás alatt a betörő (ha nyitva volt az ajtó!) besurrant a templomba és elbujt.

Ne röstelje mindig, mielőtt eltávoznék a templomból, megnézni a zugokat és olyan helyeket, ahol ember elrejtőzhetik. Aztán megnézi a templom többi bejáratainak zárját is, rendben vannak-e. Végül: gondosan bezárja távozáskor az ajtót, kaput.

Ha bármikor gyanús jelet vesz észre, azonnal jelenti a papnak. Sőt, ha kell, fellármázza a szomszédokat is.

8. A *nemzeti zászló* vagy *gyászlobogó* kitűzése a toronyba a harangozó dolga, a pap utasítása szerint. Önkényűleg a harangozó semmi esetre sem tűzhet ki semmilyen zászlót.

MÁSODIK RÉSZ.

A sekrestyési hivatal.

A sekrestyési teendők különböznek a harangozói teendőktől. De ha a harangozó egyúttal sekrestyés is, vagy megfordítva: ha a sekrestyés egyúttal harangozó is, akkor mindkét hivatalt egyazon személy látja el. Aki tehát mind a két tisztet gyakorolja, az tanulmányozza ennek a könyvnek mindkét részét: az első részben foglalt harangozói, és az itt következő második részben leírt sekrestyési hivatal szabályait egyaránt.

Szent Guidó harangozó és sekrestyés volt egy személyben; ezért az ő életrajza e könyv elején mind a harangozónak, mind a sekrestyésnek egyaránt legszebb példaképe. Megtudja abból a sekrestyés, hogy az ő hivatala épp olyan szép és fontos az egyházi életben, mint a harangozóé, sőt némiképpen még fontosabb is. Mert hiszen a sekrestyési hivatal jóval közelebbi kapcsolatban van a pappal, a templommal és az istentisztelettel, mint a harangozói hivatal.

Ebből következik, hogy Szent Guidó hármas példája: a tisztaság, pontosság és áhítat a sekrestyést még jobban kötelezi, mint a harangozót; sőt az első: a tisztaság (t. i. a templom és felszerelés tisztasága) egyenesen a sekrestyést kötelezi, minthogy ez nem a harangozás hivatalába tartozik.

A tulajdonképpeni sekrestyési teendők általá-

ban három csoportba oszthatók: I. Rendbentartás, II. Előkészítés, III. Segédkezés.

E három csoport között fontosságban semmi különbség nincs; egyik olyan fontos, mint a másik. Amelyik sekrestyés bármelyiket nem tanulja meg és nem gyakorolja, az nem való sekrestyésnek. Igaz, nem csekély munka mindezeknek megtanulása sem, és még kevésbbé csekély munka azoknak méltó gyakorlása; de hát ez nem olyan pálya, mint más pályák; itt az ember Istennek szolgál, tehát a kenyérkereseten kívül (ha jól megfelel hivatalának) Isten különös áldását is kiérdemelheti.

I. A templomnak és felszerelésének[1] rendbentartása.

Ha a jóravaló ember szokása, hogy otthonát, házatáját rendben tartja, piszkot-szemetet nem tűr: annál inkább kötelessége a jó sekrestyésnek, hogy az Isten házát és annak felszerelését rendben tartsa és ott még keresve se lehessen piszkot, port, szemetet találni. Semmiképen sem való sekrestyésnek az olyan ember, akinek ruhája, lakása elhanyagolt, rendetlen, piszkos. A sekrestyés buzgóságát a rend és tisztaság dolgában csak fokozhatja az a tudat, hogy az Egyház és a templom tulajdonát és értéktárgyait kezeli; igyekeznie kell tehát, hogy a beléje vetett bizalomnak tökéletesen megfeleljen. Hiszen ha elhanyagolja ebbeli kötelességét, nemcsak önmaga és esetleg családja ellen vét, mert biztos kenyerét vagy keresetét kockáztatja; hanem vét kenyéradó gazdája, az Egyház s a pap ellen, végül vét Isten ellen, mert az Ő szent házát hanyagolja el.

A rendbentartás első kívánalma: a rendszeres takarítás.

[1] Vagy más szóval: *berendezésének*.

A) *A takarítás.*

Mint a magánházakban, úgy a templomban is háromféle takarítás szokott lenni: a napi kistakarítás, a heti takarítás, és a nagy ünnepek előtti nagytakarítás.

1. A *napi takarítás* abban áll, hogy a sekrestyét kisöpri és port törülget; a templomban körülnéz és az esetleg előző nap elhullatott szemetet, pl. virágot, papirost stb. kitakarítja; ha porosnak látja a padokat, letörli. Azokon az oltárokon, ahol aznap miséznek, szintén körülnéz, nincs-e rajtuk valami piszok, tavasszal és ősszel bódult légy vagy egyéb bogár. Különösen vigyáz, hogy büdös bogár (mezei poloska) ne legyen sehol; de ezeket nem szabad ott eltaposni, hanem ki kell vinni a templomból és kint elpusztítani.

2. A *heti takarítás* szombaton és ünnep előtti este már nagyobb munka. Ez a takarítás kiterjed a templomra, sekrestyére, kórusra, kamrára és oratóriumra. (*Oratórium* olyan helyiség, mely rendszerint a szentélytől jobbra vagy balra, esetleg az emeleten van, és ablaka a szentélybe néz; itt tartózkodnak azok, akiknek régi szokás vagy kegyúri jog alapján istentisztelet alatt ott a helyük, pl. a kegyuraság [patrónus], vagy uradalmi tisztek, katonai helyőrség tisztjei, vagy a község vezető emberei.)

Legelső dolog a *seprés*. Főszabály a seprésben az, hogy *nem szabad szárazon* seperni. Fapadlót előbb fellocsolunk; kőpadlót vagy téglapadlót pedig legjobb *nedves fűrészporral* felhinteni, de legalább is fellocsolni, és csak azután seperni. A sepréshez fapadlónál seprüt, kő- és téglapadlónál hosszúnyelű úgynevezett partvist használunk, s ezt is bebugyoláljuk nedves rongyba. Ezután a nedves padlót szárazabb rongyba burkolt partvissal törüljük fel, hogy

lábunk nyomai rá ne száradjanak a padlóra. Seprés alatt az oltárok jól be legyenek takarva!

Port törülni természetesen nem szabad mindjárt a seprés után, hanem csak bizonyos idő mulva, mikor már a por leszállt. (Legjobb másnap reggel.)

Le kell porolni a képeket, szobrokat, és ki kell porolni a szőnyegeket. Leggondosabban, legragyogóbbra kell letisztogatni természetesen az oltárokat, hiszen rajtuk újítja meg az Úr Jézus az ő keresztáldozatát, és rajtuk, a szentségházban (oltárszekrényben) lakik állandóan. Ezért az oltárnak minden legkisebb sarkát-zugát a legnagyobb lelkiismeretességgel kell kitisztogatni, a kiemelkedő vagy bemélyedő párkányokat, vonalakat tökéletesen letörölni.

Ha az oltáron *kormot*, leesett égett *gyertyabelet*, vagy másmilyen szemetet talál a sekrestyés, ne a kezével seperje le, mert úgy megtörténhetik, hogy szétmázolja; hanem *lefújja*. Ha pedig nem lehet lefújni, akkor tollseprűvel szedi le, de óvatosan, hogy így is szét ne mázolódjék.

Gyertyacseppet semmiképen se próbáljon a sekrestyés levakarni, hiszen nem is igen lehet, legfeljebb stearin (nem viasz) gyertyacseppet. Viaszgyertya cseppjét csak egy módon lehet eltávolítani, de így egészen jól és biztosan: a cseppre itatóspapirost teszünk és meleg vasat nyomunk rá; az itatóspapiros felszívja a viaszt. Terítőről, ruháról nem is lehet másképen eltüntetni. Az itatóspapír fehér legyen.

Azokat az *ablakokat*, melyekhez könnyű hozzáférni, a heti takarításkor is le kell tisztogatni. Ablaktisztításra legjobb a langyos víz, ebbe ujságpapirost mártunk és azzal dörzsöljük le az ablakot; aztán száraz ronggyal letöröljük fényesre.

A *szentségház belsejét* a sekrestyés csak akkor tisztogathatja, ha üres. Egyébként maga a pap végzi azt.

3. *Nagytakarítást* a pap rendelkezése szerint kell időnkint végezni; de a nagy ünnepek (karácsony és húsvét) előtt, valamint rendkívüli ünnepélyes alkalmak (pl. bérmálás, templombúcsú stb.) előtt okvetlenül. Ilyenkor persze a sekrestyésnek mások is segítenek: családja tagjai, jámbor társulati tagok, hajadonok, szívgárdisták stb. Természetesen ahol apácák (kedves nővérek) vannak, ott ők a nagytakarítás, sőt a heti takarítás legbuzgóbb munkásai.

Nagytakarításkor aztán sorra kerül a templom legkisebb zuga és legkisebb felszerelése is. A *fémtárgyakat* ilyenkor fémtisztítószerrel (szidollal vagy hasonló szerrel) kifényesítik; az oltárokat és egyéb faanyagot szappanos vízzel lemossák; a kánontáblákat szétszedik és úgy tisztogatják meg; megfeketült aranyozást megújítanak; mindent kimozdítanak helyéből és úgy tisztogatják meg a tárgyat is, a helyét is. Csak a kelyhekhez, misetányérkákhoz, szentségtartókhoz (szentségmutatókhoz) és ereklyetartókhoz nem nyulhat más világi ember, mint a sekrestyés és a templomatya; ők vigyáznak arra is, hogy ministránsfiúk ne nyuljanak ezekhez a szent tárgyakhoz.

Nagyon ajánlatos, hogy a sekrestyésnek legyen *fehér kesztyűje* és ezzel fogja meg az ilyen tárgyakat; valamint máskor is, ha pl. valami szentebb tárgyat kell az oltárra vinnie, kesztyűs kézzel fogja és vigye.

Minden takarításkor azonban két szigorú szabályt kell megtartani, egy anyagi és egy lelki szabályt:

a) Ha a sekrestyés bárhol, bármily tárgyon valami *hibát* fedez fel: szakadást, feslést, repedést, törést, hiányt stb., azt javítsa ki ő maga, ha tudja, vagy pedig gondoskodjék a kijavíttatásról, pótlásról, vagy pedig jelentse a papnak.

b) A lelki szabály az, hogy akik takarítanak, egy percig se feledjék el, hogy *Isten házában vannak*,

ahol az Oltáriszentségben az élő Isten, Jézus Krisztus van jelen akkor is, amikor takarítanak! *Szigorúan tilos* tehát a lármás beszéd, beszélgetés, terefere, nevetgélés, de még inkább a kiabálás. Természetes, hogy munka közben parancsokat, utasításokat kell adni a segítőknek, de ez se történjék túlságos hangosan vagy éppen kiabálva. Föltétlenül halkan kell beszélni pedig az Oltáriszentség oltára előtt és körül.

Hogy a csendet a lehető legjobban meg lehessen őrizni, a sekrestyés még a takarítás *előtt* adja ki a szükséges utasításokat, és ossza ki kinek-kinek a tennivalóját. Aztán ő maga járjon elől a legjobb példával és szigorúan intse le a segítőket a hangoskodásról és egyéb méltatlan viselkedésről. Amelyik közülük nem akarja megtartani a csendet, azt tiltsa ki onnan és jelentse a papnak. Ismeretlen egyéneket pedig ne fogadjon fel.

Most pedig lássuk a templomi berendezés és felszerelés tárgyait egyenkint. A sekrestyés tanulmányozza át jól a következő részt, mert ebben van leírva az ő gondjaira bízott szent tárgyak célja, kezelése és rendbentartása.

B) *A templom felszerelési tárgyai.*

Ebben az egész könyvben mindenütt csak a «*templom*» szót használjuk; de ebbe a szóba beleértjük a *kápolnákat* és az úgynevezett *szükségtemplomokat, szükségkápolnákat* is, melyek pl. barakszerűen vannak megépítve vagy iskolateremben vannak berendezve.

Azután köztudomású dolog az is, hogy nem minden templomban van állandóan istentisztelet, szentmise, hanem csak időnkint. Igy pl. a *filiális*, azaz a *fiókközségekben* (vagyis ahol nincs plébánia) lehet ugyan éppen olyan templom, mint a plébániás köz-

ségben, de szentmisét nem mindennap, sőt talán nem minden vasárnap sem mondanak. Az ilyen templomban vagy kápolnában tehát nem őrzik állandóan az Oltáriszentséget sem. Magától értetődik ennélfogva, hogy nem minden templomban és kápolnában vannak meg ugyanazok a berendezési és felszerelési tárgyak. Sőt attól is függ a felszerelés bősége vagy csekélysége, milyen gazdag az a templom, illetve egyházközség.

Azonban bármilyen dús vagy bármilyen egyszerű is a felszerelés: egyaránt szent és egyaránt becses, nem pénzbeli értékben, hanem céljában és a hívek szeretetében. Ebből nyilvánvaló, hogy a sekrestyések egyenlő gonddal és tisztelettel bánjanak a felszerelés tárgyaival, akár gazdag, akár szegény templom szolgálatában állnak. A szegény templom is Isten háza! A szükségtemplomban is Jézus Krisztus tartózkodik, ha nem is állandóan, csak időnkint.

Fontos, hogy minden tárgynak meglegyen az *állandó helye*, ahol a sekrestyés távollétében is megtalálhassa a pap vagy ministráns.

1. Oltár.

Az oltár a templom legfontosabb és legszentebb felszerelési tárgya. Hiszen ezen újítja meg Krisztus Urunk mindegyre az ő keresztáldozatát a szentmisében.

Az oltár vagy koporsóalakú, vagy asztalalakú. A *koporsóalak* a kereszténység első évszázadaira emlékeztet, amikor az istentiszteletet a föld alatt, a katakombákban tartották, és a szentmisét a szent vértanuk koporsóin végezték. Az *asztalalak* pedig az Utolsó Vacsora asztalára emlékeztet, melyen az Úr Jézus az első szentmisét végezte és megalapította az Oltáriszentséget.

Ha több oltár van a templomban, azok közül a szentélyben álló a *főoltár* (nevezik nagyoltárnak is), a többi *mellékoltár* (másképp: kisoltár). Az oltároknak nevük is szokott lenni, aszerint, kinek vagy mely hittitoknak tiszteletére van állítva, pl. Szűz Mária-oltár, Szent Antal-oltár, Szentháromság-oltár stb.

Minden oltáron, amelyen miséznek, a következő tárgyaknak kell lenniök: oltárkő, hármas terítő, kereszt (helyesebben feszület, annak jelzésére, hogy a szentmise a keresztáldozat megújítása), legalább két gyertyatartó viaszgyertyával, és egy vagy két vánkos vagy pedig könyvtartó a misekönyvnek.

Az oltárkő

négyszögletes lapos márványkő, melynek közepén kis gödör van s ebben valamely szentnek *ereklyéje*, püspöki pecséttel lezárva. Az oltárkő és az ereklye szintén arra emlékeztet bennünket, amire az oltár koporsóalakja: hogy t. i. a katakombákban a vértanuk koporsóján, tehát azt lehet mondani: a vértanuk teste fölött végezték a szentmisét. Az oltárkő az oltárasztalba van belesüllyesztve, egyszintre az oltár lapjával. A sekrestyés sohase nyúljon az oltárkőhöz, hacsak a pap utasítására nem.

Az oltárterítők.

Olyan oltáron, melyen miséznek, *három* terítőnek kell lenni. A legalsó: leginkább viaszosvászon. A középső erős gyolcs. A felső tiszta vászon, már lehet finomabb fajta is. Ezeken kívül kell *takarónak* is lenni; ennek anyaga nincs előírva. A hármas terítő azokat a lepleket jelenti, melyekbe az Úr Jézus holttestét göngyölték, valamint azokat a terítőket is, melyekkel az Utolsó Vacsora asztala volt ellátva.

Sok helyen az oltár elejét az oltárról egész hosszában lecsüngő, díszes, hímzett takaró, latin nevén: *antipendium* ékesíti. A terítőket és antipendiumot minél kevesebb rajzszeggel kell az oltárra erősíteni, és a rajzszegek feje alá apró keménypapír szeleteket; így a rajzszeg nem csinál rozsdát a terítőbe.

A vánkos.

arra való, hogy ráhelyezzék a misekönyvet. Lehet egy vagy kettő. Néhol olyan színű vánkost tesznek föl váltakozva, amilyen színű miseruha van aznapra előírva. Vánkos helyett szolgálhat *könyvtartó* állvány is.

2. Szentségház (oltárszekrény).

Az a házikóforma, melyben az Oltáriszentséget tartják, a *szentségház*. Nevezik *oltárszekrénynek* is, vagy latinosan *tabernákulumnak*.

A szentségház vagy egy ajtócskára, vagy szárnyas ajtócskára nyílik. De vannak *forgó* szerkezetű szentségházak is; ezeknek elülső rekeszétől jobbra és balra forgatva két rekesz van; az egyikben áll az áldoztatókehely, a másikban a szentségmutató (szentségtartó).

A szentségház *kulcsának* őrzőhelyét a pap határozza meg. A sekrestyés súlyos felelősség terhe alatt köteles ezt az őrzőhelyet titokban tartani és semmiféle világi embernek el nem árulni. A kulcsot csak a pap felhatalmazásával veheti elő. A sekrestyés a szentségházat semmi esetre sem nyithatja ki, még takarításkor sem.

Ezen az oltáron a szentségház mellett jobbról van egy fedeles kis *üvegcsésze* vízzel és *kéztörlő* is; ebbe mossa le a pap az ujjait, ha misén kívül kezébe

fogta a szentostyát. Ezt a vizet hetenkint fel kell frissíteni.

Nemcsak azon az oltáron állhat szentségház vagy ehhez hasonló szekrény, amelyen az Oltáriszentséget tartják, hanem más oltáron is. De persze üresen. Ezt takarítás végett a sekrestyés is kinyithatja; kivéve azt az esetet, amikor nagycsütörtökön az Oltáriszentséget ilyen másik oltárszekrénybe rejtik el.

3. Örökmécs.

Az Oltáriszentséget őrző oltárt az előtte égő *örökmécs* jelzi. Nagyon szépen jelképezi az örökmécs 1. az Úr Jézus örökké égő szeretetét az emberek iránt, 2. az ő állandó jelenlétét közöttünk az Oltáriszentségben, 3. azt a szeretetet, melynek bennünk is állandóan lobognia kell emez isteni szeretet nagy Szentsége iránt.

De arra is szolgál az örökmécs, hogy a templomba lépő idegen hívek is azonnal rátaláljanak az Oltáriszentség lakóhelyére, kérdezősködés nélkül. Néhol két mécs ég, az oltár jobb- és baloldalán.

Igaz, hogy nagy templomokban néha más oltár előtt is ég örökmécs, valamely szentnek tiszteletére.

Az örökmécs szerkezete: egy színes (leginkább piros, de lehet kék vagy zöld is) üvegedény, pohárformájú, melyben égőolajban mécsbél ég. Kétféle *bél* van használatban: vagy az úgynevezett *mécsgomb*, mely úszik az olajon; vagy pedig a *Guillon-mécsbél*, melyet üvegtalpra állítanak és lesüllyesztik a pohárba, a hosszú, kemény bél egyenesen áll és kiér az olaj felszínére és az olajjal együtt fogy égés közben. Ez utóbbi szerkezetben a pohárnak fedője is van.

A sekrestyésnek egyik legszigorúbb kötelessége az örökmécs gondozása. Azért «örök»-mécs, hogy örökké égjen, éjjel-nappal, hiszen az Úr Jézus is

éjjel-nappal ott van. A sekrestyésnek gondja legyen arra, hogy az olaj és a bél váratlanul ki ne fogyjon. Természetesen a pohár és az egész mécstartó fémedény állandó tisztogatást kíván.

A mécs a legtöbb templomban a padlásról leeresztett zsinóron lóg és csigára jár. A sekrestyés legalább negyedévenkint menjen fel a padlásra és vizsgálja meg a szerkezetet, nem kopott-e már a zsinór, nem rozzant-e már a csigaszerkezet.

Nagycsütörtökön, mikor is az Oltáriszentséget egy más oltáron, vagy a sekrestye egyik szekrényében rejtik el, *ott* kell örökmécset égetni. Rendszerint egy talpazat-állványra helyezik a mécspoharat. Ilyenkor itt kell térdhajtással köszönteni az Úr Jézust; ahonnan pedig elhozták, csak fejhajtás kötelező.

4. A gyóntatószék.

A gyóntatószéket is gyakran kell tisztogatni a portól. Lilaszínű stóla mindig legyen ott. Ajtaja könnyen járjon. Villanyvilágítását a sekrestyés minden reggel próbálja ki.

5. A szószék.

Minden szentbeszéd előtt idejében le kell tisztogatni a szószéket, leporolni, takaróját tisztán tartani, ajtaját és villanyvilágítását kipróbálni.

6. A gyertyák.

Az Egyháznak gyönyörű szokása és szigorú szabálya, hogy az istentiszteletet gyertyafénynél végzi, még fényes nappal is. A gyertyák használatának nemcsak gyakorlati célja van, t. i. hogy homályos helyen világítsunk velük, hanem van történelmi és lelki jelentése is.

Történelmi szempontból a gyertyák a kereszténység első évszázadaira emlékeztetnek bennünket, amikor az üldözések miatt a keresztények a föld alatt, a katakombákban voltak kénytelenek tartani istentiszteleteiket, oda temetkeztek, sőt a püspökök és pápák nem ritkán ott is laktak. Már pedig a föld alatt világításra volt szükség; tehát fáklyákkal, lámpásokkal, mécsesekkel világítottak. Ezeknek az időknek emléke tehát most a gyertyák használata.

Lelkileg pedig jelentik a gyertyák a világ világosságát, Jézus Krisztust, és az ő lelket-megvilágító szent tanítását.

Szigorú előírás, hogy az oltáron csakis *viaszgyertyát* szabad használni, nem pedig stearingyergyát. (Stearin pl. a ma gyakori flóra-, vagy miligyertya, amely nem viasz.) Ennek az a magyarázata, hogy az Egyház nem szereti a mű-készítményeket, pl. a művirágot sem; a viasz azonban a legtisztább állatkának, a méhnek természetes műve. Nagyon szegény templomoknak az Egyház még megengedi, hogy stearingyertya is legyen az oltáron, de akkor is *legalább két viaszgyertyának* okvetlenül kell lennie. Villanyvilágítás sem helyettesítheti a viaszgyertyát, legföljebb a világítás fokozására, erősítésére és a dísz gyarapítására szolgálhat az oltár körül.

A gyertyákat is gondozni kell!

Mikor a sekrestyés *új gyertyát* akar föltenni, előbb égesse le egy kicsit a belet, hogy aztán könnyen fogjon lángot a gyujtáskor. A gyertya tiszta legyen!

Gyujtás előtt a már használt gyertya megszenesedett belét törje le, hogy ne hulljon le égés közben és a láng tiszta legyen. *Minden gyertyát nézzen meg*, nincs-e a bél körül szemét, vagy nem foszlott-e a bél, nincs-e rajta csomó, mert akkor rosszul ég a gyertya, folyat, a lehulló égő szemét pedig tűzveszedelmet is

okozhat! A lecsorgott és megkeményedett viaszt vagy stearint le kell szedni a gyertyáról.

Vigyázzon a *lyukasvégű* viaszgyertyákra: ezeknek a bele nem ér végig! Tehát ilyeneket ne hagyjon tövig égni, mert a bél hamarább elfogy, mint a gyertya, és szintén tűzveszélyes, ha leesik!

Hacsak lehet, az oltárgyertyákat az *oltár háta mögött* gyujtsa meg, nem pedig szemben, nehogy a gyujtóbélről a terítőre csöppenjen a viasz. De ha csak szemben lehet a gyertyákat gyujtani, akkor csakis *gyujtás után* vegye le az oltár takaróját.

Oltáskor jobb, ha koppantót használ oltókupak helyett, mert a koppantó tisztán tartja a gyertyát, ellenben az oltókupak kormos belseje néha nyomot hagy a gyertyán, sőt belőle le is csepeghet a kormos, olvadt viasz. De ha csak oltókupak van, vigyázzon vele a sekrestyés: ne nyomja rá a gyertyára, és oltás *előtt* tegye föl az oltár takaróját (ha az oltár előtt olt).

Sohase feledje el a sekrestyés, hogy a telecsepegtetett oltár undorító látvány és megvetése az Úr Jézusnak!

Nagy hőségben a gyertyákat oltás után szedje le és fektesse le síma helyre, hogy egyenesek maradjanak. A hőségtől *meggörbült* gyertyákat úgy fektesse le, hogy meg tudjanak egyenesedni; lehet valami súlyt (deszkát, könyvet) rájuk tenni nehezéknek. És ha nincs fölrakni való egyenes gyertyája, akkor a meggörbült gyertyát kézzel egyenesítse ki tűz vagy forró tárgy fölött, vagy keze melegével.

Néhol valamely szobor, kép vagy mellékoltár előtt alacsony állványon gyertyákat égetnek a jámbor hívek valakinek tiszteletére. Ezt azonban csak a templom papjának engedélyével szabad gyakorolni. A sekrestyésnek erre is gondja legyen, hogy lecsorgatással ne piszkolják a padlót, és gondatlan égetéssel tűzveszélyt ne okozzanak.

Minden *távozás és zárás* előtt nézzen körül a sekrestyés, nem maradt-e valahol égve egy gyertya!

A *húsvéti gyertyáról* a nagyheti tennivalók közt lesz szó.

Ha a hívek *ajándékba* hoznak gyertyát és a sekrestyésnek adják át, rendszerint meg is mondják, hova szánták és milyen alkalommal kívánják, hogy égjenek. A sekrestyés azonban mindig a papnak mutatja meg az ajándékot, jelenti az adakozó szándékát és a pap utasítása szerint cselekszik.

A *gyertyahulladékot* okvetlenül össze kell gyüjteni és a szokás szerint, vagy a pap rendelkezése szerint felhasználni. Legtöbb helyen a bábos (a gyertyakészítő) beváltja, pl. gyujtózsinórra.

Mindig legyen gyertya a *beteglátogató lámpásban* és mindig legyen *két* gyertya (a kis tartókban) az *oltáron*. *Gyufa* is legyen a sekrestyében állandó és biztos helyen.

A *gyertyatartók* mindenkor tiszták, s ha fémből vannak, fényesek legyenek. A *cseppfogó* tányérkákból naponkint ki kell szedni a lecsorgott hulladékot.

Csillárokban, körmeneti és temetési *lámpásokban* lehet stearingyertya is. Természetesen ezeknek tisztántartása is a sekrestyés dolga.

7. A villanyvilágítás.

Ha a templomban villanyvilágítás van, a *kapcsolótábla* rendszerint a sekrestyében van. Ennek kezelése és őrzése a sekrestyésnek egyik legszigorúbb felelősséggel járó gondja.

Hogy *mikor, melyik és hány égőt* kell bekapcsolni, arról a pap intézkedik. A rendszeres, szokásos bekapcsolást a sekrestyés megtanulja; rendkívüli esetekben ismét csak a pap utasítását kéri.

Természetesen rendkívül elővigyázatos legyen

a sekrestyés a villany kezelésében! *Nedves kézzel sohasem* szabad hozzányúlni, mert életveszélyes! A sekrestyés maga kezelje; ministránsfiúknak ne engedje meg, hogy hozzányúljanak a kapcsolóhoz, legföljebb nagyobb, megbízható fiúknak, akikről tudja, hogy értenek hozzá és tudnak vigyázni. Távozáskor, záráskor nappal is, de különösen este, mindig nézzen körül, nem maradt-e égve valamelyik égő.

Ha a kórusnak, toronynak külön kapcsolója van a feljáratnál, azt a kántor, illetve a harangozó kezeli és az felelős érte.

A villannyal *takarékosan* kell bánni; ok nélkül és időn túl nem szabad fogyasztani, még ha ingyen kapja is a templom az áramot.

8. Bútorneműek.

Szekrények, fiókok, kredencek tiszta papírral legyenek kibélelve; a kehelytartó fiókokban, rekeszekben a kelyhek alatt tiszta kendők legyenek.

Térdeplők, székek, padok sohase legyenek porosak.

9. Keresztek, képek, szobrok, zászlók.

A körmeneti, temetési, missziós és egyéb *keresztek, képek, szobrok, zászlók* és *lobogók*, valamint a körmeneti *mennyezet* (baldakinum) egyenesen álljanak vagy függjenek. Megróják azt a sekrestyést, aki nem veszi észre, hogy valamelyik kép (pl. keresztúti stációkép) görbén függ, vagy ha a padokba tűzött zászlók, lobogók, nyeles lámpások ferdén állanak. De a portól is tisztán kell tartani mindezeket.

A templom előtt, vagy a templom udvarában álló *kereszteket* is időnkint le kell tisztogatni.

A *nemzeti zászlót* vagy a *gyászlobogót* a sekres-

tyés csak akkor tűzheti ki, ha a paptól erre parancsot kap. Ne igazodjék hát a községházához vagy a maga fejéhez, hanem kérdezze meg a templom papját.

19. A perselyek.

A *lerögzített*, vagyis falhoz, padhoz erősített perselyeket *mindennap* nézze meg, nincs-e valami gyanús nyom rajtuk, főkép csavarjaik, zárjuk és lakatjuk körül nincs-e feszegetés nyoma, karcolás, nyílásukban enyv nyoma? (Mert úgy is szoktak perselyből lopni, hogy enyves pálcikával húznak ki belőlük pénzt.) Ha bármily gyanús nyomot talál, azonnal jelentse a papnak.

A *csengős perselyt*, melybe a hívek közt körüljárva gyüjt, istentisztelet után átadja a templomatyának vagy a papnak, vagy ahogy szokás. Ennek a perselynek a zárját időnkint ellenőrizteti a templomatyával és a pappal, nehogy valaki meggyanúsíthassa őt.

Úrfelmutatás és áldozás alatt gyüjtő körútját megszakítja és letérdelve várja meg e miserészek végét. Gyüjtés közben senkire sem tekint rosszalóan (ha keveset adott az illető), sem elismerően (ha nagyobb adományt juttat az illető). Azonban ha észreveszi, hogy valaki nyilvánvalóan hamis vagy régi pénzt, vagy éppen más tárgyat, pl. gombot vet a perselybe, nem szól vagy cselekszik semmit az illetőnek, hanem megjegyzi, ki volt az, és jelenti a papnak vagy templomatyának.

11. A virág.

A virág Isten egyik legbájosabb teremtménye, az ő Egyházának egyik legszebb éke és dísze is. De csak az élővirág! Művirágot az Egyház nem tűr meg a templomban!

A virágdíszről leginkább a nők (társulati tagok, kedves nővérek stb.) gondoskodnak. A sekrestyésre is hárul azonban némi munka a virágokkal. Legelsősorban azokat a virágokat kell gondoznia, amelyek állandóan a templomban maradnak. Kellő időben megöntözi, a gyomtól, lehervadt levelektől és elfonnyadt virágfejektől megtisztogatja őket. Vázában álló virágnak, míg elég eleven, naponkint friss vizet ad. Elhervadt, elfonnyadt virágot nem hagy az oltáron.

A cserépvirágot megöntözni, a vázába friss vizet önteni sohasem szabad az oltáron vagy állványon, hanem le kell őket rakni a padlóra (nem a lépcsőre!), vagy kivinni a templomból, és ott öntözni és friss vizet adni. Felrakás előtt a cserepek és vázák alját szárazra kell törölni. Cserépvirág alá okvetlenül ajánlatos tányérkát tenni, hogy a víz semmiképp se szivároghasson az oltárra.

Ha valaki virágot hoz és a sekrestyésnek adja át, ő átveszi, megköszöni a templom nevében, és megkérdezi, hova szánta az illető. Aztán, hacsak a pap másképp nem intézkedik, az ajándékozó szándéka szerint helyezi el a virágot.

A *művirágot* az Egyház kitiltotta a templomból, egyrészt tűzveszélyes volta miatt, másrészt azért, mert éppúgy nem szereti a művirágot, mint a műgyertyát (a nem viaszból valót).

12. Tisztogató és takarító eszközök.

Seprűk, tollseprűk, kefék, partvisok, portörlő- és *mosórongyok* s egyéb effélék ne heverjenek szanaszét, sőt sehogy se nyiltan, hanem a nagyobb tárgyak a kamrában; ha nincs kamra, eldugott sarokban; a kisebbek pedig valami fiókban vagy szekrény alján, de állandóan ugyanazon a helyen, hogy necsak a

sekrestyés tudja, hol vannak, hanem a pap és miniszránsfiúk is.

Legyen elegendő számú és többféle rongy; mosó, durva törlő, finomabb törlő; legyen súrolókefe és ruhakefe; legyen *kézi rövid seprű* és hosszú cirokseprű, sőt nyírfaseprű is, ha a templomnak udvara is van. És legyen néhány *rajzszeg* is.

A rongyokat ne hagyja a sekrestyés feketére piszkolódni, hanem gondoskodjék ezeknek is kimosásáról időnkint.

13. A kamra.

Úgyszólván minden templomnak van egy *kamrája*, ahol a nagyobb tisztogató eszközöket, ritkán használt (pl. temetési) gyertyatartókat, a koporsót (tumbát) stb. tartják. Nos, ez a kamra se legyen «lomtár», ne legyen rendetlenség és piszok tanyája!

Ha valamely tárgy használhatatlanná válik, a sekrestyés ne vigye haza, se ne dobja szó nélkül a kamrába, hogy ott penészedjék, hanem jelentse a papnak és a pap intézkedése szerint járjon el.

A használatból kivont tárgyak közt olyan is akadhat, melynek műértéke van és értékesíteni is lehet, természetesen a pap rendelkezése szerint.

14. A szakrárium.

Majdnem minden templomban van az oltár hátsó részébe, vagy az oltár háta mögött a padlóba építve egy *mélyedés*, melynek a földbe van lefolyása. Ennek latin neve: *szakrárium*. Célja az, hogy ebbe kell beönteni minden olyan *maradékvizet*, amely meg volt áldva, tehát: a misekannácskából, a keresztelő kannából, a keresztkútból, a szenteltvíztartóból. Továbbá szertartásban *használt vattát, sót* stb.

A sekrestyés tartsa ezt is gondjában; ügyeljen, hogy a *lefolyás* el ne duguljon.

15. Ruhaneműek.

A sekrestyében és a templomban tartott ruhaneműeket időnkint, száraz napokon, *szellőztetni* kell, hogy dohot, penészt ne kapjanak.

Még pedig: amit lehet, pl. szőnyegeket, a templom udvarában teregeti ki, a többit a templomban. A miseruhákat a templom padjain teregeti ki szentmise után másnapig. A fehérneműeket persze nem teregetheti ki, hanem ezeknek szekrényeit kitárja, fiókjait kihúzza, és úgy hagyja másnapig. Természetesen amíg ő maga is bent tartózkodik a templomban, az ablakokat is kitárja, hogy a tiszta levegő jól átjárhassa a szekrényeket és fiókokat. (Léghuzat ellen úgy védekezzék, hogy fülébe vattát tesz.)

Elrakáskor arra kell ügyelni, hogy a ruhaneműeket (miseruhát, palástot, miseinget és karinget és hasonlókat) csak annyirét hajtogassuk össze, amennyivel el lehet rakni. Semmit begyűrve ne rakjunk el! Elrakás előtt a fiókokat jól ki kell tisztogatni, sőt igen ajánlatos tiszta papirossal beteríteni és úgy elrakni a ruhát.

A *szőnyegeket* persze a templomon kívül kell kiporolni, és nem összehajtogatva visszavinni, hanem összegöngyölítve, mert az összehajtogatás ráncokat csinál.

Időnkint, pl. nagyobb takarítás, szellőztetés alkalmával, a sekrestyés *átvizsgál* minden darabot és ha szakadást, feslést, foszlást, kopást, hiányt fedez fel, vagy maga javítja ki azonnal, vagy gondoskodik a kijavíttatásáról, esetleg jelenti a papnak. Hibás ruhát nem szabad elrakni. *Tű, cérna, biztosítótű* mindig legyen a sekrestyében, hogy váratlan baleset esetén rögtön meg lehessen varrni, tűzni a ruhát.

16. Mosás.

A sekrestyés a *szennyes ruhát* összegyüjti a sekrestyében, vagy beviszi a plébániára, ahogy szokás. Hogy mikor mit kell szennyesbe tenni, azt a pap, vagy szintén a szokás határozza meg. Van, amit hetenkint váltanak; van, amit ritkábban. Leggyakrabban váltják a kehelytörlőt és kéztörlőt.

Ha a *sekrestyés* végzi a templomi ruhák mosását, *jegyzékbe* foglalja a szennyest, és a jegyzék másolatát átadja a papnak vagy a templomatyának, már t. i. akitől átveszi a ruhát. E szerint a jegyzék szerint szolgáltatja is aztán be a kimosott ruhát.

Hogy hogyan, *mivel* kell mosni, mit kell *kikeményíteni*, azt a pap határozza meg. A kehelyabroszkákat okvetlen keményíteni kell.

A *kehelyfedőket* mosás előtt szét kell bontani, ha keménypapír van bennük.

Szigorú szabály, hogy a *kehelyabroszkákat* (korporálékat) és a *kehelytörlőket* (purifikatóriumokat) mosás előtt a pap saját kezével áztassa ki. Ezeket a darabokat tehát a sekrestyés ne vigye mosásba addig, míg ez meg nem történik. Az áztatóvizet vagy a tűzbe, vagy a szakráriumba kell önteni.

Ha nem a sekrestyés mos, és nem a plébánián mosnak, és a sekrestyésre van bízva a mosnivaló kiadása a pap által megbízott mosónőnek: akkor a sekrestyés ugyancsak *két jegyzéket* készít a kiadott ruháról, az egyik nála marad, a másikat a mosónő kapja; és e jegyzék szerint veszi át a sekrestyés a kimosott ruhát. De ebben az esetben is előbb a pappal kell kiáztattatni a kehelyabroszkákat és kehelytörlőket, és úgy átadni a mosónőnek.

Vasalásnál persze tudnia kell a vasaló személynek, hogyan kell *összehajtogatni* az egyes ruhákat. A kehelyabroszkát úgy, hogy szétterítve 9 kockára

legyen osztva. A kehely- és kéztörlőt hosszában 2—3—4 rét, nagyság szerint, aztán középen egyszer összehajtva; a gyolcs vállkendőt szintén nagyság szerint.

Ne feledkezzék meg a sekrestyés mosáskor arról sem, hogy a stólákról lefejtse a *stólavédő* gyolcsszalagokat és azokat is adja mosásba.

A kimosott ruhát gondosan megmosott kézzel vegye át és rakja el helyére. Vigyázzon, hogy a legkisebb darabot se rakja el gyűrődéssel!

Nem gyolcsból vagy vászonból való, tehát szövetből, kelméből, selyemből, bársonyból, damasztból stb.-ből készült ruhadarabok tisztítása mosással nem igen történhetik. Ezeket vegytisztítóba kell adni, vagy a pap rendelkezése szerint elintézni.

17. A szent edények.

Azokat a szent edényeket, melyeket nem a pap maga kíván tisztogatni, a sekrestyés dolga tisztán tartani. Mindenkor tiszta kézzel és tisztelettel végezze ezt a dolgot. Ezek a szent edények: a kelyhek, misetányérkák, szentségtartók, ereklyetartók, szentolajos és beteglátogatási kis dobozok; kézikeresztek; az áldoztató tálca, kézmosó tálca, keresztelő tálca, misekannácskák, ostyadoboz, keresztelő kanna és só-hamutartó, füstölő és tömjéntartó a belevaló kanálkával, a keresztkút és fedele, a misében elhasznált víz gyüjtőedénye (ennek tartalmát is a szakráriumba önti), az oltáron levő ujjlemosó csésze, a sekrestyében levő kézmosó, a kézi szenteltvíztartó és hintő, és a bejáratnál levő szentelvíztartók.

A szenteltvíztartókból nem hagyja kifogyni vagy fenékig használni a vizet, hanem mikor már az alja felé fogyott, ronggyal kiszedi a maradékot, a szakrá-

riumba kifacsarja, más ronggyal kitisztítja a szenteltvíztartót és úgy önt bele friss szenteltvizet.

A sekrestyei kézmosóhoz való *törülközőt* idejében kicseréli.

18. A felszerelési tárgyak latin neve.

A sekrestyésnek ismernie kell minden felszerelési tárgy *latin* nevét is; nemcsak azért, mert az Egyház nyelve a latin, hanem azért is, mert számítani kell arra is, hogy külföldi, idegen nyelvű pap jön misézni, aki csak latinul nevezi meg a tárgyakat, s a sekrestyésnek tudnia kell, miről van szó. Ezért most felsoroljuk valamennyit latin nevükkel. De a könyv végén ábécé rendben is adjuk, hogy a sekrestyés pillanat alatt megkereshesse azt a szót, ha hirtelenében nem jut eszébe az értelme.

a) *Ruhaneműek.*

A miséhez:

humerále: *vállkendő*, gyolcsból,
alba: *miseing*, gyolcsból,
cingulum: *övzsinór*, mellyel a pap az albát derekához köti,
manipulus: *karszallag*, szövetből, a pap balkarjára,
stóla (magyar neve nincs), szövetből,
kazula: *miseruha* (latinul írva: casula), szövetből, melyet a pap fején át vesz vállára,
birétum vagy **kvadrátus:** *sapka* (latinul írva: quadratus) fekete vagy lila.

Egyéb szertartáshoz:

szuperpelliceum: *karing*, gyolcsból, olyan, mint egy rövid miseing,
stóla,
kvadrátus (birétum),

és ünnepiesebb alkalomra még:

pluviále: *köpeny* vagy *palást* (vecsernye-palást), szövetből;

szentséges miséhez vagy szentséges litániához még kell:

vélum: *vállkendő*, szövetből, mellyel a pap a szentségmutatót fogja.

Segédletes (asszisztenciás) istentisztelethez, midőn a miséző papnak más papok vagy kispapok is segédkeznek, kell két

dalmatika: *szerpapruha;* ezeket úgy veszik fel, mint a kazulát, de oldalt és karjain be kell kapcsolni vagy szalaggal bekötni, és hátára a díszbojtokat akasztani, ha ilyenek is vannak hozzá. A dalmatika alá vállkendő, alba, cingulum, manipulus és stóla kell.

Főpapi miséhez ezeken kívül egyéb is kell, de erről a főpap kísérete gondoskodik. Csak elegendő *karingről* gondoskodik a sekrestyés.

Ministránsok ruhája:

karing,
szoknya,
gallér, és néhol van temetési *sapka* is; sőt ritka helyen a ministránsok még ministráns-*csizmát* is viselnek. Van piros, kék (lila) és fekete ministránsruha. Néhol csak egy reverendaszerű ruhát viselnek, karing nélkül. A sekrestyés ügyeljen a fiúkra, tanítsa meg őket a ruha kímélésére, egymás öltöztetésére (főkép, hogy a karinget hátul a vállon összehúzzák egymásnak), mert bizony a gyerekek nagyon hamar elnyüvik a ruhát.

Sekrestyésruha: néhol vasárnap és ünnepnap a sekrestyés is templomi szolgálati ruhát visel; ez éppen olyan, mint a ministránsruha.

b) *Edények és egyéb tárgyak.*

A miséhez:

1. **kálix:** *kehely* (latinul írva: calix),
2. **purifikatórium:** *kehelytörlő*, gyolcsból,
3. **paténa:** *misetányérka*, aranyozva,
4. **palla:** *kehelyfedő*, négyszögletes, kemény, gyolcsból,
5. **vélum:** *kehelytakaró*, a miseruha anyagából,
6. **burza:** *tarsoly*, a miseruha anyagából, szétnyitható,
7. **korporále:** *miseabroszka*, gyolcsból, összehajtva a burzába kell beletenni.

Az oltáron:

tabernákulum: *szentségház* vagy *oltárszekrény* (ennek *kulcsát* használaton kívül a sekrestyében őrzik),

cibórium: *áldoztató kehely*, rajta: **vélum,** kis köpenyke, alatta összehajtogatott *korporále*,

partikula: *kisostya* (a nagyostya neve: **hosztia**),

konzekrálni: megszentelni, helyesebben: a szentmisében az Úr testévé változtatni az ostyát és az Úr vérévé a bort;

monstrancia vagy **osztenzórium:** *szentségtartó* vagy *szentségmutató*, aranyozva; alatta összehajtogatott *korporále*,

három **kánontábla,** az oltár közepén, jobb- és baloldalán, rajtuk a mise egyes részei vannak lenyomtatva,

imatáblácska, melyen a kismisék után mondandó úgynevezett Leó-ima olvasható,

patina: *áldoztató tálca* (nem paténa!), ez néhol az oltár mellett a kisasztalon áll, valamint az imatáblácska is.

Az oltár mellett, kis asztalon vagy állványon, vagy az oltár jobboldali részén:

két **ámpolna:** *misekannácska,* a miseborral és vízzel,
tálca a kézmosáshoz,
kéztörlő kendőcske,
tálcatörlő kendő, ahol szokásos,
vízgyüjtő tál, de ez valahol hátrább, a földön áll; ebbe öntik a kézmosáskor használt vizet,
asperzórium: *szenteltvíztartó* és *hintő,*
benedikálni: megáldani, megszentelni.

A sekrestyében:

lavábó vagy **lavatórium:** *kézmosó,* csapos víztartállyal (mindig friss víz legyen benne!) és *törülköző,*
flekszórium: *térdeplő,* előtte a falon *imatábla,* a miséző pap számára,
pacifikále: *kézi* (talpas) *kereszt,* egy vagy több;
temetési szenteltvízhintő (asperzórium), tokba csavarható; ebbe is mindig friss szenteltvizet kell tölteni.

A füstöléshez (latinul: **incenzálás):**

turibulum: *füstölő;* láncait, főkép a fedőt felhúzó láncot a sekrestyés használat előtt nézze meg, rendben vannak-e; a koromtól és ráragadt tömjénfüsttől tisztogassa meg,
navikula: *tömjéntartó,* benne kis kanállal;
tömjén (latin neve: **tusz),** száraz helyen kell tartani, és a használatra szánt tömjént,

ha nagyszemű, kissé meg kell zúzni, mert úgy jobban ég. A *parazsat* mindaddig kell éleszteni, amíg szükség van rá.

A keresztelőhöz és beteglátogatáshoz szükséges szereket lásd alább.

Egyéb tárgyak (a sekrestyében vagy másutt):

Baldakinum: *mennyezet*, mely alatt körmeneten a pap megy az Oltáriszentséggel.

Umbella: kis mennyezet két rúddal. (Néhol van.)

Tumba: *ravatal*, koporsószerű alkotmány, melyet halottak estéjén és koporsós misére állítanak föl a szentélyben vagy a szentély előtt; fekete lepellel borítják le, keresztet tesznek rá, és gyertyákat tartóban reá vagy melléje.

Triangulum: fejfához hasonló álló gyertyaállvány, 15 foggal; ezekre 14 fekete és 1 fehér gyertyát tűznek Jeremiás siralmai alkalmával.

Arundo: hosszúnyelű gyertyatartó 3 foggal, nagyszombaton kell.

Feltámadási szobor, kézben hordható.

Húsvéti gyertya, beletűzött *öt tömjéngerezddel.*

Körmeneti lámpák, kézben hordhatók.

Szent Sír (Krisztus koporsója, latinul: **sepulchrum**); rendszerint, főkép faluhelyen, valamelyik mellékoltárba beépítve, elzárhatóan. Benne: a Krisztus-alak (latinul: **korpusz,** a feszületen is így nevezzük a Krisztus-alakot); lámpások, színes üveggolyók stb. dísz.

Könyvek (kiszakadt lapjelző *szallagot* azonnal visszavarrni!):

Misszálé: *misekönyv*; a gyászmisekönyv vékonyabb.

rituálé: *szertartáskönyv,*
áldozatosságok kézikönyve,
beteglátogató kiskönyv (a beteglátogató burzák mellett),
evangéliumos könyv,
hirdető könyv (ha nem a plébánián tartják),
direktórium: *egyházi naptár.*
A sekrestyésnek meg kell ismernie a direktóriumot, mert abban van jelezve mindennapra, milyen színű miseruhát kell előkészíteni. A sekrestyés tanulja meg, hol találja meg ezeket a jelzéseket és melyik mit jelent. Ime:

A hét napjai:

Dominica (rövidítve: *Dom.*) : *vasárnap;* ez vastag betűvel van nyomtatva.
A hétköznapok neve latinul: *feria* (rövidítve: *Fer.*) :

Fer. 2. annyi mint: *hétfő,*
Fer. 3. « « *kedd,*
Fer. 4. « « *szerda,*
Fer. 5. « « *csütörtök,*
Fer. 6. « « *péntek,*
Sabbatum (rövidítve: *Sabb.*) annyi mint: *szombat.*

Szín latinul: *kólor* (írva: *color*, rövidítve: *col.* vagy csak *c.*)

Col. *alb.* (vagyis albusz): *fehér,*
« *rub.* (vagyis ruber): *piros,*
« *vir.* (vagyis viridisz): *zöld,*
« *viol.* (vagyis violáceusz): *violaszín, lila,*
« *nig.* (vagyis niger): *fekete.*

A pap azonban a direktóriumban jelzett szín helyett más színt is rendelhet.

19. Ostyasütés.

Ha az ostyasütés a sekrestyésre van bízva, végezze ezt a tisztet a lehető legnagyobb gonddal, tisztasággal, sőt tisztelettel. Gondolja meg azt, hogy azt a kenyeret süti, amely a szentmisében az Úr Jézus szentséges testévé fog változni, és a legszentebb áldozat lesz, a híveknek pedig lelki táplálékuk, a haldoklóknak szent útieledelük.

Az ostyasütés nem könnyű dolog; és ha a sekrestyés nem jártas benne, kérdezzen meg valakit, aki ért hozzá: elődjét, vagy a legközelebbi zárdában a kedves nővéreket. Itt nem írhatjuk le az ostyasütés egész lefolyását, csupán néhány fontosabb szabályt sorolunk fel.

Az ostyát a legfinomabb és legtisztább búzalisztből kell sütni. A lisztből tiszta vízzel híg pépet készítünk és ebből öntünk a sütőlapra megfelelő mennyiséget. A sütővas belső lapját sütés előtt és közbeközbe is megkenjük tiszta viasszal, de nem vastagon, mert akkor az ostyán megérzik a viasz szaga. Ne gyertyaviasz legyen az, akármilyen finom is, hanem a bábostól (mézeskalácskészítőtől vagy gyertyaöntőtől) kérjünk tiszta méhviaszt.

Az ostya ne legyen vastag, mert akkor az áldozók szájában nehezen olvad szét; de nagyon vékony se legyen, mert akkor meg könnyen átnedvesedik, különösen párás levegőben, megpuhul, összetapad, összehajlik.

A nagyostya latin neve: *hosztia*, a kisostyáé : *partikula*.

A nagyostyák *kivagdalásában* ügyeljünk arra, hogy a vágóvasat pontosan a kerek ábrára helyezzük, mert «félrevágott» ostyát nem lehet használni. Úgyszintén hasadt, törött, csonka ostyát sem, meg olyant sem, amelybe valami piszok vagy idegen anyag sült bele.

Kisostyák kivagdalásában nem kell az ábrához ragaszkodni, legföljebb azt a két-két kisostya-ábrát vágjuk ki pontosan, amely a legtöbb sütővason meg szokott lenni.

A *friss ostyát* a sekrestyében a jól kitisztított dobozba rakjuk, száraz helyen tartjuk, és vigyázunk, hogy a ministránsfiúk ne nyúljanak hozzá.

A meg nem szentelt *megmaradt ostya* sorsa felől a pap dönt; a sekrestyés semmi esetre se cselekedjék önkényesen.

Hogy *mikor és mennyi ostyát* kell sütni, azt is a pap határozza meg. Általában két, vagy legföljebb három hetenkint sütünk, mert ezen időn túl (különösen nedves időben) az ostya a romlás veszedelmének van kitéve. Mindig több darab nagyostyát kell készíteni, mint amennyire éppen szükség van, mert számítani kell vendégpapokra is, meg esetleg valami balesetre is, amely az ostyát érheti. Hogy hány kisostyát süssön, azt kérdezze meg a paptól; de a jó sekrestyés úgyis tudja, hogy körülbelül még hány kisostya van a cibóriumban. Az új kisostyákat külön kehelyben mise előtt kiteszi az oltárra, amikor már szükség van rájuk.

20. Ajándékok, talált tárgyak.

Ha valaki *ajándéktárgyat* hoz a templomnak és a sekrestyésnek adja át, két eset lehetséges.

1. Ha az ajándék és annak felhasználása olyan, hogy ahhoz a pap külön intézkedése nem szükséges (pl. virág, gyertya, váza), akkor a sekrestyés átveszi, megköszöni a templom nevében, megkérdezi az ajándékozót, mikor és hol kívánja a tárgy elhelyezését, a gyertya elégetését; ha nem ismeri az ajándékozót, megkérdi nevét és címét, följegyzi, és aztán az ajándékot a megjelölt célra fordítja. A papnak pedig azután jelentést tesz.

2. Ha azonban az ajándék valami *értékes* tárgy, vagy *terjedelmes*, és valami fontosabb, vagy *különleges célra* szánta adományozója, akkor a sekrestyés ne vegye át saját szakállára, hanem utasítsa az illetőt a paphoz; vagy legföljebb vegye át az adományt, de mondja meg az adományozónak, hogy előbb bejelenti a dolgot a papnak és a pap döntését majd közli az illetővel, és persze ekkor is följegyzi annak nevét és címét.

3. Ha valaki a sekrestyéssel tudatja abbeli szándékát, hogy ezt vagy azt akar venni vagy ajándékozni a templomnak, vagy a sekrestyéstől kérdezi meg, mit vegyen, vagy mit ajándékozzon a templomnak: a sekrestyés őt is utasítsa a paphoz, de maga legföljebb általános tanácsot adhat az illetőnek.

Talált tárgyak. Ha a templomban vagy a templom udvarán, vagy a templom előtt a sekrestyés maga talál valami elvesztett tárgyat, vagy pedig más hoz be, vagy ad át a sekrestyésnek ilyent: a sekrestyés elteszi, aztán jelenti a papnak; a többi a pap dolga. Természetes, hogy ha a sekrestyés ráismer a tárgyra, hogy kié, akkor egyszerűen visszaadja vagy visszaküldi az illetőnek. Apróságokat, pl. szentképecskét, a bejárat mellett szembetűnő helyre tesz, hogy az illető maga is megtalálhassa.

Ha pedig a templomból vagy sekrestyéből *elvész* valami, akkor persze azonnal jelenti az esetet a papnak. Vigyázzon, hogy senkit alaptalanul meg ne gyanúsítson!

21. A sekrestyés magaviselete.

A sekrestyés a templom szolgálatában áll, tehát viselkedése is erre valljon. Magánélete, családi élete példás legyen, mert ő nemcsak akkor szolgája Jézus Krisztus Egyházának, amikor a templomban végzi munkáját, hanem a templomon kívül is, otthon és

akárhol másutt! Isten ments, hogy bárhol, bármikor megbotránkozást okozzon! Különösen vigyázzon az italra, mert, sajnos, a részeges sekrestyés vagy harangozó már sok botrányt okozott, sőt még a vicclapok állandó gúnyalakja is lett!

Necsak temploma legyen tiszta, hanem ő maga is tisztán járjon; főképpen akkor legyen tiszta a keze, mikor a templomi felszereléssel, ruhával van dolga. Takarítás után mindig mossa meg a kezét, valamint mise előtt is.

Föllebbvalói (papja, templomatyja) iránt tiszteletteljesen viselkedjék; rendelkezéseiket ne bírálgassa, hanem ellenkezés és zúgolódás nélkül teljesítse, még akkor is, ha netán nehezére esik is. Elüljáróit hátuk mögött ne kritizálja, ne szólja meg.

A *ministránsfiúkkal* és más fiúkkal, akik munkájában vagy a harangozásban segítenek, ne gorombáskodjék, őket meg ne verje, még ha rászolgálnának is, hanem ha rosszalkodnak, tiltsa ki őket a segítségből és jelentse fel a papnak vagy tanítónak.

A *hívek* iránt legyen szolgálatrakész és udvarias; ha felvilágosítást kérnek valami templomi dologban, legjobb tudomása szerint adja meg a felvilágosítást. Ha szokatlan időben óhajt valaki gyónni, ne utasítsa el, ne ripakodjék reá, hanem jelentse a dolgot a papnak. *Misepénzt* ne fogadjon el a pap helyett, hacsak a pap erre külön fel nem hatalmazta.

22. A sekrestyés és az idegenek.

Vendégpapot a legnagyobb tisztelettel szolgáljon ki; tiszta fehérneműt adjon neki a miséhez vagy más szertartáshoz. Ha van a sekrestyében *vendégkönyv*, amelybe a vendégpapok beírják nevüket, akkor azt a mise után tegye a vendégpap elé és kérje meg, hogy jegyezze belé a nevét.

Idegenek, turisták iránt, akik a templomot meg akarják tekinteni, fokozottan udvarias legyen. Ne felejtse, hogy az idegenek, főkép a külföldiek, mindennek a hírét elviszik hazájukba; tehát nagyon szomorú dolog volna, sőt hazánk hírnevének is ártana, ha az idegennek egy udvariatlan és borravaló-leső magyar sekrestyésről kellene rossz emléket magával vinnie. Gondoljon csak vissza a sekrestyés Szent Guidó példájára!

Éppen az idegenek miatt szükséges, hogy a sekrestyés ismerje templomának történetét, műemlékeit, látnivalóit; ezeket tehát tanulja meg papjától, vagy ha le vannak írva valami könyvben, akkor abból; hogy aztán ügyesen el tudja kalauzolni az idegeneket és meg tudja magyarázni (mindig csak röviden!) a templom nevezetességeit. Ha az idegen látogató nem tud magyarul, a sekrestyés pedig nem tud a látogató nyelvén, hívja el a papot, vagy másvalakit.

Ha *borravalót* adnak neki, nyugodtan elfogadhatja, vagy Szent Guidó példájára azt mondhatja a látogatónak, hogy inkább tegye valamelyik perselybe. De *semmiesetre se kérjen* vagy éppen követeljen borravalót, ne tartsa a markát a kijáratnál az idegen elé! És ne morogjon, ne mutasson dühös arcot vagy ne fintorgasson utánuk, ha nem adtak borravalót!

II. Előkészítés.

Az istentisztelethez: a szentmiséhez, szertartásokhoz, ájtatosságokhoz, mindenféle felszerelési tárgyak és előzetes tennivalók szükségesek. Mindez általában a sekrestyés gondja-dolga. Tehát idejében elő kell készítenie mindent, hogy az istentisztelet vagy szertartás zavartalanul, fennakadás és késlekedés nélkül kezdődhessék és folyhassék le.

Hogy a sekrestyés mindezt ebből a könyvből rendszeresen megtanulhassa, előbb ismertetjük az *általános* előkészítéseket, amelyek mindennap vagy minden vasárnap-ünnepnap szükségesek, azután amelyek gyakran ismétlődnek, de nincsenek naphoz kötve; végül ismertetjük az egyházi évet, annak ünnepeit és rendkívüli alkalmait, és az ezekhez szükséges előkészítő teendőket.

A) *Szentmisére.*

A szentmise lényege-veleje mindig egyforma; csupán a külső alakjában vannak különbségek. Még pedig a következők:

1. *Kismise* vagy máskép *csendes mise:* ha a pap nem énekli, csak mondja (olvassa) a misét.

2, *Nagymise* vagy máskép *énekes mise:* ha a pap a mise egyes részeit énekli.

Kismisében mindegy, hogy orgonál és énekel-e a kántor; de már nagymisét kántor és orgonálás nélkül nem lehet végezni.

3. **Asszisztenciás** *mise:* ha a miséző papnak (főpapnak) más papok vagy kispapok segédkeznek, ketten, hárman vagy többen. *Hárompapos misének* is mondják azt, amelyben ketten segédkeznek.

Asszisztenciás misében azt, aki a miséző pap jobbján segédkezik, **diákonus**nak *(szerpap*nak) nevezzük; aki pedig a baloldalon, azt **szubdiákonus**nak *(alszerpap*nak). A többi **asszisztáló** (segédkező): a **cerimoniárius** vezeti, irányítja a szertartást; két **turifer** kezeli a füstölőt és tömjéntartót; két **akolitus** gyertyatartóban gyertyát tart; két **lótor** kezeli a kézmosó készletet; az **infulista** a főpapi süveget (infulát); a **pedista** vagy *pasztoralista* a pásztorbotot (pedumot vagy pasztorálét); a **gremialista** az öltakarót (grémiumot); a **librifer** a köny-

veket stb. A sekrestyés *két misekönyvet* készítsen elő.

Mind a háromféle mise lehet «színben» (amint mondják) és lehet *gyászmise* fekete színben. Sőt az ünnepélyes gyászmisének van még egy alakja: a *koporsós* vagy *liberás gyászmise;* erről még szólunk.

Az előkészítés a rendes miséhez így történik:

A sekrestyés megnézi a direktóriumban (vagy ha az nincs a sekrestyében, akkor megkérdezi a papot), *milyen színű* miseruha kell aznap. A pap a direktóriumban jelzett színtől eltérő színű miseruhát is kívánhat, pl. gyászmisét akar mondani, vagy lila színben óhajt misézni.

A sekrestyében a sekrestyés ebben a rendben készíti elő a ruhát:

1. **kazula** *(miseruha)*, az asztalra fektetve, kifordítva és elülső nyílásával lefelé; vagy pedig nem kifordítva, hátával fölfelé. Néhol vállas ruhaakasztón tartják és onnan veszik le öltöztetéskor, amikor rákerül a sor;
2. **stóla,** a kazulára téve, összehajtva, de kifordítva; vagy színével fölfelé, fordított U alakban szétnyitva;
3. **manipulus** *(karszalag)*, egyszerűen lefektetve;
4. **cingulum** *(övzsinór)*, alkalmas módon lefektetve, vagy a fogason, de úgy, hogy ne az öltöztetéskor kelljen vesződni a kibogozásával, és mindenesetre úgy, hogy bojtos vége a jobb kézbe kerüljön;
5. **alba** *(miseing)*, vagy a fogason, vagy lefektetve, de ekkor legyen a hátsó része felgöngyölítve a nyakáig és nyílásával lefelé fektetve (ha a pap maga veszi föl), vagy nyílásával fölfelé (ha a sekrestyés adja föl a papra);

6. **humerále** *(vállkendő)*, vagy szétnyitva és letéve az albára, vagy összehajtva és szalagjaival áttekerve, de úgy, hogy ne legyen nehéz szétbontani. *Vendégpapnak* mindig tisztát!
7. **birétum** vagy **kvadrátus** *(sapka)*, a ruhák mellé téve. Kanonoknak, apátnak, prépostnak, prelátusnak és más hasonló rangú papnak lilaszínűt (ha van).

Asszisztenciás miséhez a *két szerpapnak* előkészít ugyanilyen sorrendben: dalmatikát, stólát, manipulust, cingulumot, albát, humerálét és sapkát. A többieknek csak karinget. És *két misekönyvet.*

A kehelykészletet így készíti elő:

1. *kehely*,
2. rá a *purifikatórium* (kehelytörlő); *vendégpapnak* mindig frisset!
3. rá a *paténa* (tányérka), ostya nélkül!
4. rá a *palla* (kis kehelyfedő),
5. ráborítja a *vélumot* (kehelytakarót) *úgy, hogy eleje* (ahol rendesen kereszt van) eltakarja a kelyhet;
6. a *burzába* (tarsolyba) *korporálét* (abroszkát) tesz, és a burzát ráteszi a vélummal borított kehelyre. nyílásával hátra,
   aztán a vélumot elül-hátul ráhajtja a burzára, hogy a pap könnyen betehesse az ostyát a tányérkára;
7. ha szükség van a szentségház *kulcsára*, azt ráteszi a burzára;
8. az *ostyásdobozt* odateszi az egész mellé;
9. a *misekönyvet* odakészíti.

*

Ezután, vagy pedig öltöztetés után (ahogy szokás), kimegy az oltárt előkészíteni:

1. A *kisasztalra* (vagy a szokott helyre) leteszi *a két ámpolnát* és a *tálcát*, meg a *kéztörlőt*. *Vendégpapnak* mindig friss kéztörlőt!
2. *Meggyujtja* a gyertyákat, mielőtt a takarót levenné!
3. Leveszi a *takarót* az oltárról.
4. Felteszi a *vánkost* vagy a *könyvtartót*.
5. *Letisztítja* az oltárról az esetleg ráhullott szemetet.
6. A megszentelni való *új kisostyákat* kehelyben az oltárra teszi.

Koporsós misére már eleve felállítja a *tumbát* (ravatalt) ; előkészíti a *füstölőt* és *tömjéntartót*.

Szentséges misére előkészíti a *vélumot* (szentségfogó vállkendőt) és a *füstölőt*, és szentségház *kulcsát*.

Mise után segít levetkőzni a papnak; aztán betakarja az oltárt, eloltja a gyertyákat; az ámpolnában maradt vizet a szakráriumba önti, a megmaradt bort visszaönti az üvegbe, vagy visszaviszi a plébániára, ahogy szokás. Az ámpolnákat ajánlatos ágas tartóra akasztani lefordítva, hogy kiszáradjanak. A kéztörlőt is jó így kiszárítani. A kézmosó tálcát letörli külön erre a célra szolgáló törlővel. Végül elrakja a miseruhákat.

B) *Egyéb szertartásokra.*

1. **Litániára** (áldásra), **körmenetre :**

karing,
stóla, a megfelelő színben,
sapka,
kézikereszt,
szentségház *kulcsa* (ha kell),
szertartáskönyv,
szenteltvízhintő ;
ünnepélyes alkalommal még:
köpeny, a megfelelő színben,

füstölő, tömjénnel;
esetleg még:
dalmatikák, albával, vállkendővel, övzsinórral;
és ha a pap kívánja:
térdeplőt is kell kitenni.

2. **Keresztelésre:**

karing,
kétszínű *stóla* (egyik oldala fehér, a másik lila; legtöbb helyen van ilyen),
szertartáskönyv,
sótartó, vagy só-hamutartó,
kéztörlő,
szentolajos és krizmás edénykék,
vatta,
keresztelőkanna,
tálca,
keresztelő *ingecske*,
égő gyertya.

3. **Avatásra** (egyházkelésre), vagyis a gyermek születése után az anya bemutatásakor a templomban:

karing,
fehér stóla,
szertartáskönyv,
szenteltvízhintő,
égő gyertya az asszony kezébe.

4. **Esküvőre:**

karing,
fehér stóla,
sapka,
kézikereszt,
szertartáskönyv,
tálca az oltáron,
szenteltvízhintő,

és esetleg még:
köpeny.
A jegyeseknek (ha szokás):
térdeplő.

5. **Beteglátogatásra** (latinul: *provideálás* vagy *provizió*):
karing,
fehér-lila *stóla,*
a két *tarsoly* (a szentolaj tarsolyában vatta!),
szertartáskönyv vagy beteglátogató *könyvecske,*
a ministráns vagy más kísérő kezébe pedig:
lámpás, benne égő gyertya,
csengetyű, ezzel az egész úton csengetni kell, hogy a házakban levők is tudhassák.
Vannak olyan beteglátogató lámpák, melyekre a csengetyű rá van szerelve.

6. **Temetésre:**
karing,
stóla, még nem gyónt gyermekek temetésére fehér, különben fekete,
sapka,
kézikereszt,
szertartáskönyv (ha a pap ebből temet),
szenteltvízhintő,
temetési kereszt;
ünnepélyes (liberás vagyis köpenyeges) temetésre ezenkívül még:
fekete köpeny (kisgyermek temetésére fehér),
füstölő és tömjén.

7. **Tárgyak megszentelésére** (megáldására):
karing,
fehér stóla,
szenteltvíz,
szertartáskönyv;

ünnepélyesebb alkalomra ezenkívül még:

fehér ķöpeny,
füstölő és tömjén.

8. **Aszpergeszre** (lásd 84. lapon): mint a misére, de kazula helyett *ķöpeny*, olyan színű, mint a miseruha,

szenteltvízhintő,
ķézikönyv.

Az év folyamán szokásos és más rendkívüli alkalmakkor való szertartásokról a következő részben lesz szó.

III. Segédkezés a szertartásoknál.

A sekrestyés nemcsak előkészíti a szükséges dolgokat az istentiszteletthez, szentmiséhez és egyéb szertartásokhoz, hanem gyakran neki magának kell segédkeznie is azokban, sőt ha nincs ministránsfiú, akkor ministrálnia is kell. Évégett kötelessége megtanulni a ministrálást, vagyis a mondani- és tennivalókat, a szentmisében és más szertartásokban.

A mondanivalók az Egyház nyelvén: *latinul* vannak. Miként minden idegen nyelvben, úgy a latinban is, némely hangokat nem olyan betűkkel írnak, mint a magyar nyelvben; tehát a latin írást nem mindig úgy kell olvasni, ahogyan írva van. Igy pl. a latin szókban az

s betűt *sz*-nek mondjuk,
y « *i*-nek,
x « *ķsz*-nek,
qu « *ķv*-nek,
ae « *é*-nek,
oe « *é*-nek,
c « *ķ*-nak ezekben: *ca, co, cu, cl, cr,* tehát mondjuk: *ķa, ķo, ķu, ķl, ķr,*

ellenben *cae, coe, ce, ci, cy,* szótagokban *c*-nek mondjuk,

ch betűt *k*-nak,

ph « *f*-nek,

t « *c*-nek ezekben:

tia, tiae, tie, tii, tio, tius, ium,

tehát mondjuk:

cia, cié, cie, cii, ció, ciusz, cium,

th « *t*-nek.

Tehát pl. ez a szó: *actio catholica,* így hangzik: *akció katolika, sacristanus: szakrisztánusz* (magyarul: sekrestyés).

Azonban jól teszi a sekrestyés, ha szerez magának egy úgynevezett magyar mise könyvet, vagy olyan imakönyvet, melyben a mise megvan magyarul is. Ebből jobban megérti az egész misét.

Alább pedig közöljük a ministrációt magyaros írásban, ahogy ki kell mondani.

1. A pap öltöztetése a szentmiséhez.

Mit és hogyan kell előkészíteni a szentmiséhez, azt már elmondtuk fönnebb.. Most még elmondjuk, hogyan kell a miséző papot segíteni a felöltözésben. Némely pap ugyan egyik-másik ruhadarabot segítség nélkül maga veszi föl. De a szokásos öltöztetés így megy végbe:

A *humerálét* (vállkendőt) a sekrestyés szétnyitva, két kézzel fogva adja át a papnak.

Az *albát* (miseinget) hátsó részén feltűri ráncokba egészen a nyakig, és a nyakkivágással maga felé fordítva, a pap fején keresztül a vállára teszi, a feltűrt hátsó részt leereszti; majd az alba jobb ujját vízszintesre emeli, hogy a pap beledughassa jobb karját, és ha hosszú az alba ujja, segít azt felhúzni

a pap karjára. Aztán a bal ujjal cselekszi ugyanezt. Most az albát a pap vállán hátul összehúzza.

A *cingulumot* (övzsinórt) kétrét hajtva (úgy, hogy a bojtok egymáshoz kerüljenek) közepén két kézzel fogja, de kezei közt félméter távolsággal; a bojtok *jobb* kezéből függjenek; s ekkor a pap háta mögött *rászorítja* a pap derekára, a pap aztán maga köti meg.

Most következik egy nehéz munka: az *albát hátul alul szép ráncokba kell szedni.* Ezt jól meg kell tanulni, hogy egyik ránc se lógjon hosszabbra, mint a másik. Az alba rendesen hosszabb, mint a pap, tehát a hátsó részt egyenletes ráncokba szedve fel kell húzkodni a cingulumon felül.

A *manipulust* (karszalagot), ha nem maga a pap veszi fel az asztalról, a sekrestyés úgy adja oda, hogy ne érintse a ráhímzett vagy rávarrt keresztet.

A *stólát* is úgy fogja, hogy a rajta levő kereszttől jobbra és balra fogja és a keresztet ne érintse.

A *kazulát* színével kifelé fordítva, két karjára veszi, de vigyázzon arra, hogyha a paptól jobbra áll, akkor a kazula elülső kivágása és a kötőszalagok jobb kézről legyenek; ha pedig a paptól balra áll, akkor bal kézről. Most a kazulát a pap fején keresztül a vállára helyezi, nagyon ügyelve arra, hogy a pap haját fel ne borzolja. Ekkor a kazula hátsó felét kissé felemeli, míg a pap megköti magán. Ha a kazula a vállon be vagy kitüremlett, megigazítja.

Öltöztetés után kinyitja azt a szekrényt, ahol a kehely van előkészítve; a pap elé tartja az *ostyás dobozt* kinyitva, hogy a pap maga vegye ki az ostyát. Aztán a *misekönyvet* teszi eléje.

Ha a sekrestyésnek nem kell magának ministrálnia, ott marad a sekrestyében mise alatt, hogy (ha odalát) figyelhesse a ministránsokat és kéznél legyen, ha hirtelen kell valami.

Ha pedig ministránsfiú híján neki kell ministrálnia, akkor a ministrálás módját a következő részben találja meg.

2. *Ministrálás a szentmisén.*

A ministrálás mondanivalóiról a következőket kell megjegyezni:

Amit a pap mond, vagyis amire felelni kell, az a *Versiculus* (verzikulusz), rövidítve így írják: ℣. Amit pedig felelni kell, az a *Responsorium* (reszponzórium), rövidítve: ℟.

A feleleteket *érthetően, egészen* és elég *hangosan* kell mondani, hogy a pap hallhassa. Ha a pap nagyothalló is, azért nem kell kiabálva felelni. A feleleteket nem szabad megkurtítani és megcsonkítani, mert akkor nincs értelmük.

Kezét, ha nem tart benne valamit, mindig összetéve tartsa.

Ha a pap *térdet hajt*, a ministráns is térdet hajt a pappal egyszerre, hacsak nem térdel már úgyis.

Ha olyan oltárnál ministrál, melyen nem őrzik az Oltáriszentséget, akkor odamenet, eljövet és mise közben (valahányszor az oltár közepe előtt elmegy) nem térdet, hanem csak *fejet* kell *hajtani*.

Mindig a *misekönyvvel ellenkező* oldalon álljon vagy térdeljen.

*

A sekrestyés balkarjára veszi a misekönyvet, nyílásával lefelé, a sekrestye ajtajába áll, a pap felé meghajtja magát, csöndít a fali csöngetyűvel és elindul az oltárhoz, sem gyors, sem túlságosan lassú léptekkel, a pap előtt három lépéssel.

Az oltárhoz érve, megvárja a papot az oltárlépcső jobb sarkán, átveszi a paptól a sapkát, és a pappal

egyszerre térdet hajt. Ha azon az oltáron nem őrzik az Oltáriszentséget, akkor csak fejet hajtanak. Ha pedig már ki van téve ott az Oltáriszentség (pl. szentségimádás napján), akkor két térddel és meghajolva tisztelik meg az Oltáriszentséget. A pappal egyszerre felmegy az oltárhoz, a misekönyvet leteszi a vánkosra vagy könyvtartóra, nyílásával az oltár közepe felé, a sapkát elhelyezi a szokott helyen, és az oltár *baloldalán* letérdel a lépcsőre (még szebb, ha a lépcső elé). A pap lejön a lépcső elé és kezdődik a szentmise.

A sekrestyés, ha még nem tudja fejből jól a ministrálást, ezt a könyvet kiviheti magával és belőle ministrál. **A mondanivalók vastag betűvel vannak nyomva.** A lépcsőimában a pap mondanivalóinak csak elejét és végét írtuk ki ide. A — kötőjeleknél lélegzetet kell venni.

Lépcsőima.

(A pappal egyszerre keresztet vet és mondja):

In nomine Pátrisz, et Filii, et Szpiritusz szankti amen.

Pap: Introibo ad altáre Dei.

Ministráns: **Ad Deum kvi letifikát juventútem meam.**

Pap: Judika me Deusz . . . dolózo erue me.

M: **Kvia tu esz Deusz fortitúdo mea — kváre me repuliszti — et kváre trisztisz incédo — dum affligit me inimíkusz.**

Pap: Emitte lucem tuam . . . tabernákula tua.

M: **Et introibó ad altáre Dei — ad Deum kvi letifikát juventútem meam.**

Pap: Konfitébor tibi . . . kváre konturbász me.

M: **Szpéra in Deo — kvóniam adhuk konfitébor illi — szalutáre vultusz mei et Deusz meusz.**

Pap: Glória Pátri . . . et Szpiritui szanktó.

M: **Szikut erát in princípio — et nunk et szemper — et in szekula szekulórum amen.**

Pap: Introibo ad altáre Dei.

M: **Ad Deum kvi letifikát juventútem meam.**

(Keresztvetés.)

Pap: Adjutórium nosztrum innomine Domini.

M: **Kvi fécit célum et terram.**

(A ministráns a pappal együtt nem hajol meg és nem üti mellét!)

Pap: (meghajolva): Konfiteor Deo . . . Dominum Deum nosztrum.

M: **Mizereátur tui omnipotensz Deusz — et dimisszisz pekkátisz tuisz — perdúkat te ad vítam eternam.**

Pap: Amen.

(A ministráns most mélyen meghajolva mondja):

M: **Konfíteor Deo omnipotenti — beáte Marie szemper virgini — beáto Mikaéli arkangelo — beáto Joanni baptiszte — szanktisz apposztolisz Pétro et Paulo — omnibusz szanktisz et tibi páter — kvia pekkávi nimisz — kogitációne verbo et opere** — *(háromszor megüti mellét)* — **mea kulpa — mea kulpa — mea makszima kulpa. — Ideo prékor beátam Mariam szemper virginem — beátum Mikaélem arkangelum — beátum Joannem baptisztam — szanktosz aposztolosz Pétrum et Paulum — omnesz szanktosz et te páter — oráre pro me ad dominum Deum nosztrum.**

(Meghajolva marad!)

Pap: Mizereátur vesztri . . . vitam eternam.

M: **Amen.**

(Keresztvetés.)

Pap: Indulgenciam . . . mizerikorsz Dominusz.

M: **Amen.** *(Felegyenesedik.)*

Pap: Deusz tu konverzusz vivifikábisz nosz.

M: **Et plepsz tua letábitur inte.**

Pap: Osztende nóbisz Domine mizerikordiam tuam.

M: **Et szalutáre tuum da nóbisz.**

Pap: Domine egzaudi oraciónem meam.

M: **Et klámor meusz ad te véniat.**

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Az előmise a felajánlásig.

A pap felmegy a könyvhöz, elolvassa az *Introituszt* (kezdetet), aztán az oltár közepére jön. A ministráns térdet hajt és a lépcső előtt baloldalra áll vagy térdel.

Pap: Kirie elejszon.

M: **Kirie elejszon.**

Pap: Kirie elejszon.

M: **Kriszte elejszon.**

Pap: Kriszte elejszon.

M. **Kriszte elejszon.**

Pap: Kirie elejszon.

M: **Kirie elejszon.**

Pap: Kirie elejszon.

Ezután a pap elmondja a *Glóriát* (Dicsőség), de nem minden misében. Utána a nép felé fordulva mondja:

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

A pap a misekönyvhöz megy és egy vagy több könyörgést (orációt) mond, kezdve *Orémusz*

szóval és befejezve egyszer vagy többször így:

Pap: Per omnia szekula szekulórum.

M: **Amen.** *(Egyszer vagy többször.)*

A pap most a szentleckét olvassa: *Lekció*, és annak végén hátratekint, vagy balkezét az oltár közepe felé teszi. A ministráns erre így felel:

M: **Deo gráciász.**

És átmegy a pap háta mögé, s amint a pap az oltár közepére megy, ő átviszi a könyvet a baloldalra. Ha a pap nyitva hagyta a könyvet, a ministráns előbb bezárja és úgy viszi át. Ha csak egy könyvállvány van, a könyvet az állvánnyal együtt viszi át, a nyitott könyvvel együtt. Megvárja ott a papot és felel. A pap a misekönyvhöz megy:

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Pap: Szekvencia sz. evangélii szekundum Mateum *(vagy* Markum, *vagy* Lukam, *vagy* Joannem).

M: **Glória tibi Domine.**

E mondás közben a pappal egyszerre megjelöli kereszttel homlokát, száját és mellét, aztán a jobboldalra megy. Evangélium végén, midőn a pap megcsókolja a misekönyvet, a ministráns jobb lábbal térdet hajt és mondja:

M: **Lausz tibi Kriszte.**

Most némely misében a pap elmondja a *Krédót* (Hiszekegyet), utána (vagy ha nem volt Krédó, evangélium után) kifordul:

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Felajánlástól Szanktuszig.

Mikor a pap kezdi lebontani a kelyhet, a ministráns (ott ahol ez szokás) egyet csöndít, aztán a középen térdet, illetve fejet hajt és megy oda, ahol az ámpolnák vannak. Először is a *kéztörlőt* ráteríti a jobboldali vánkosra, vánkos híján az oltár sarkára, de egy kis púpot csinál a kendőn, aminél a pap megfoghassa. Most a *két ámpolnából* kiveszi a dugót, aljukat beletörli a kéztörlőbe, és felteszi az oltárra a pap jobbkeze ügyébe. Mikor a pap már öntött a boros kannából, ő azt visszaviszi a helyére, balkezébe fogja a *tálcát*, elveszi az oltárról a *vizes* ámpolnát jobbkezével, és így várja meg a papot a kéztörlő mellett. A pap odamegy, a ministráns a pap ujjaira *vizet önt* (csak annyit, amennyit a pap akar!), a tálcáról a vizet kiönti a vízgyüjtő edénybe, az ámpolnát helyére teszi, mindkettőt bedugaszolja, a tálcát (ha szokás) másik törlővel megtörli és helyére teszi. Mindezt végezze elég gyorsan, hogy a kéztörlőt levéve az oltárról, azzal együtt az oltár közepére érjen és letérdeljen a lépcsőre, mire a pap kifordul:

Pap: Oráte frátresz.

M: **Szuszcipiát Dominusz hok szakrifícium de mánibusz tuisz — ad laudem et glóriam nominisz szui — ad utilitátem kvókve nosztram — totiuszkve eklézie szue szankte.**

Eközben összehajtogatta a kéztörlőt s most visszaviszi a helyére. Visszajön jobb oldalra.

Pap: Per omnia szekula szekulórum.

M: **Amen.**

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Pap: Szurszum korda.

M: **Habémusz ad Dominum.**

Pap : Grácziász agámusz Domino Deo nosztro.

M: **Dignum et jusztum eszt.**

Ekkor a ministráns letérdel ott a jobboldalon a lépcsőre, és kezébe veszi a *csengőt.* A pap elmondja a *Prefációt,* így kezdve: *Vere dignum et jusztum eszt* . . . és annak végén kezét összetéve meghajlik és mondja: *Szanktusz, szanktusz, szanktusz.* E szavakra a ministráns *hármat csenget* és leteszi a csengőt.[1] Kezdődik a mise *Kánon* nevű legszentebb része, benne az Átváltoztatással Úrfelmutatással és Áldozással. Ezt a részt a ministráns végigtérdeli.

Kánon. Szanktusztól Áldozás végéig.

Mikor a pap kezét a *kehely fölé* tartja, a ministráns fogja a csengőt, és *amint* a pap *kereszteket vet* a kehelyre, *egyet* vagy kettőt kell csendíteni, ottani szokás szerint. A csengőt most már nem teszi le, hanem Úrfelmutatásra így csenget:

1. a pap térdet hajt: *egyet* csendít,
2. a pap a szentostyát felmutatja: *hármat,*
3. a pap térdet hajt: *egyet,*
4. a pap ismét térdet hajt: *egyet,*
5. a kelyhet felmutatja: *hármat,*
6. a pap térdet hajt: *egyet.*

Ekkor leteszi a csengőt.

Ezután számolni kell a pap térdhajtásait. *Második térdhajtás* után a pap mondja:

Pap : Per omnia szekula szekulórum.

M: **Amen.**

A Pap elmondja a Miatyánkot s a végén:

Pap : Et ne nosz indúkasz in tentaciónem.

[1] Néhol az a szokás, hogy ha a főoltáron és mellékoltáron egyidőben van mise, a mellékoltárnál *nem csöngetnek.*

M: **Szed libera nosz a máló.**

Harmadik térdhajtás után, kétfelé törvén a szentostyát:

Pap: Per omnia szekula szekulórum.

M: **Amen.**

Pap: Paksz Domini szit szemper vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

A *negyedik térdhajtás* után a pap háromszor veri mellét, de a ministráns nem tesz semmit erre. Hanem az *ötödik térdhajtás után* a ministráns fogja a csengőt, és mikor a pap balkezében a szentostyával, jobb kezével háromszor ismét mellét veri, mondván: «Domine, non szum dignusz», vagyis: «Uram, nem vagyok méltó»: a ministráns mind a *háromszor egyet-egyet* csendít.

Áldoztatás.

Ha áldoztatás lesz, nem teszi le a csengőt, hanem mikor a pap leveszi a pallát a kehelyről, *egyet csendít*, elhozza a patinát (áldoztató tálcát), ha ez az ő dolga; és az első áldozni óhajtó hívő kezébe adja. Aztán elmondja hangosan ugyanazt a **Konfíteor** kezdetű közgyónást, amely a lépcsőimában van (62. lapon). Mikor a pap kinyitja az oltárszekrényt és térdet hajt, a ministráns térdeltében mélyen meghajtja magát.

Mikor a pap kifordulva elmondja a *Mizereátur* és *Indulgenciam* kezdetű imákat (mint a lépcsőimában a 62. lapon), a ministráns ekkor is mind a kettőre feleli: **Amen.**

Mikor pedig a pap kifordulva az áldoztató kehellyel, a szentostyát tartva háromszor mondja ismét: «Domine, non szum dignusz», vagyis «Uram, nem vagyok méltó»: akkor a ministráns mind a *háromszor egyet-egyet* csendít, és akkor leteszi a csengőt a szokott helyére.

Áldoztatás után megvárja, míg a pap visszateszi az áldoztató kelyhet és térdet hajt: akkor a ministráns is mélyen meghajtja magát. És miután a pap bezárta az oltárszekrényt, ő felkel, átveszi és helyére teszi a patinát, és megy az ámpolnákért, úgy, amint itt következik.

Ha nincs áldoztatás.

Miután a pap az Úr testét magához vette, és leveszi a pallát a kehelyről: a ministráns felkel és elhozza a *két ámpolnát*, az oltár jobboldalán megáll, és mikor a pap odatartja a kelyhet, óvatosan *csak bort* önt a kehelybe; vigyázva, hogy amint a pap a kehely megemelésével jelzi, hogy elég, akkor azonnal hagyja abba az öntést. Majd a pap közelébb lép hozzá, és akkor a ministráns a papnak a kehely fölött tartott *ujjaira bort*, aztán *vizet* önt óvatosan. Most visszateszi az ámpolnákat a helyükre, bedugaszolja, és az oltár közepe előtt térdet, illetve fejet hajtva, átmegy a *misekönyvért*, azt (ha vánkoson van) bezárja, ha pedig könyvállványon, akkor azzal együtt úgy, ahogy van, átviszi a jobboldalra, a középen ismét térdet, illetve fejet hajtván. A baloldali vánkost az oltár szélére teszi, még a könyv átvitele előtt. A jobboldalon pedig a könyvet úgy teszi a vánkosra, hogy nyílása az oltár felé legyen. Végül visszamegy a lépcső bal oldalára, és ott állva marad (de le is térdelhet).

A mise befejező része.

A pap a könyvből rövid imát olvas, visszajön, kifordul:

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

A pap a könyvből «Orémusz» szóval kezdve ismét egy vagy több könyörgést olvas, és egy-

szer vagy kétszer (néha nagyböjtben háromszor) ezzel fejezi be:

Pap: Per omnia szekula szekulórum.

M: **Amen.** *(Egyszer, vagy kétszer, vagy háromszor.)*

Az utolsó után a pap bezárja a könyvet. De ha nem zárja be, ez annyit jelent, hogy a ministráns *Ite missza eszt — Deo gráciász* után még egyszer vigye át a baloldalra (ha vánkoson van, előbb bezárja).

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Pap: Ite missza eszt. *(Vagy):* Benedikámusz Domino.

M: **Deo gráciász.**

Húsvét hetében:

M: **Deo gráciász alleluja alleluja.**

A ministráns a pap háta mögött az oltár közepe előtt letérdel és mikor a pap áldást ad, keresztet vet térdenállva.

Pap: Benedikat vosz . . . Szpiritusz szanktusz.

M: **Amen.** *(Feláll.)*

A pap balra megy, a ministráns marad.

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Pap: Inicium sz. Evangélii szekundum Joannem.

Ministráns kereszttel jelöli meg homlokát, száját és mellét és mondja:

M: **Glória tibi Domine.**

Térdet hajt, elmegy a sapkáért és azt a misekönyv mellé teszi. Mikor a pap térdet hajt, ő is térdet hajt. Mikor a pap befejezi az utolsó evangéliumot e szavakkal (vagy más szavakkal):

Pap: Grácie et veritátisz.

M: **Deo gráciász.** *

Kismise után következik az ú. n. *Leó-ima.* A ministráns, mikor a sapkáért ment, elhozza az imatáblát is, ha az nincs az oltáron a pap keze ügyében; és mikor a pap lejön s letérdel a lépcsőn, a ministráns is letérdel és átadja a papnak az imatáblát, elmondja az imát a pappal, vagy csak felel, ahogy ott szokás. Ima után visszaviszi az imatáblát a helyére, és ha kell, elhozza az aszperzóriumot, átadja a papnak, hintéskor keresztet vet, visszaviszi az aszperzóriumot, fölmegy a könyvért és sapkáért, a sapkát a könyvre téve a pap keze ügyébe nyujtja, a pappal térdet vagy fejet hajt és a pap előtt lépegetve visszamegy a sekrestyébe; ott a pap előtt meghajtja magát, leteszi a könyvet, és segít a papnak a miseruhák levetésében, még pedig így:

A kazulát átveszi a paptól és kifordítva leteszi; átveszi esetleg a stólát és manipuluszt, leteszi; átveszi a cingulumot, leteszi; az albát hátulról segít leemelni.

Ha vendégpap volt, mielőtt távozik, a sekrestyés tegye eléje a vendégkönyvet és írószert.

Végül eloltja a gyertyákat és behozza az ámpolnákat.

Hétköznapi énekes mise éppen így megy. A ministráns ekkor is úgy feleli a felelendőket, mint kismisén, azokat is, amiket a kántor felel.

Gyászmise. (Rekviem.)

Gyászmisében ugyanazok a tennivalók, mint más misében. Csak a lépcsőima és némely felelet különbözik.

A gyászmise *lépcsőimája* így megy:

(Keresztvetés): **In nomine Pátrisz et Filii et Szpiritusz szankti amen.**

Pap: Introibo ad altáre Dei.

M: **Ad Deum kvi letifikát juventútem meam.**
(Keresztvetés.)
Pap: Adjutórium nosztrum in nomine Domini.

M: **Kvi fécit célum et terram.**
Pap: Konfiteor... Deum nosztrum.

M: **Mizereátur tui omnipotensz Deusz — et dimisszisz pekkátisz tuisz perdúkat te ad vítam eternam.**
Pap: Amen.

M: **Konfíteor Deo omnipotenti — beáte Marie szemper virgini — beáto Mikaéli arkangelo — beáto Joanni baptiszte — szanktisz aposztolisz Pétro et Paulo — omnibusz szanktisz et tibi páter — kvia pekkávi nimisz — kogitációne verbo et opere** — *(háromszor megüti mellét)* — **mea kulpa — mea kulpa — mea makszima kulpa. — Ideo prékor beátam Mariam szemper virginem — beátum Mikaélem arkangelum — beátum Joannem baptisztam — szanktosz aposztolosz Pétrum et Paulum — omnesz szanktosz et te páter — oráre pro me ad Dominum Deum nosztrum.**
Pap: Mizereátur... ad vitam eternam.

M: **Amen.**
(Keresztvetés.)
Pap: Indulgenciam... mizerikorsz Dominusz.

M: **Amen.** *(Felegyenesedik.)*
Pap: Deusz tu konverzusz vivifikábisz nosz.

M: **Et plepsz tua letábitur inte.**
Pap: Osztende nóbisz Domine mizerikordiam tuam.

M: **Et szalutáre tuum da nóbisz.**
Pap: Domine egzaudi oracionem meam.

M: **Et klámor meusz ad te véniat.**

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Ezután a mise úgy megy, mint máskor, de nincs benne Glória, sem Krédó. Első evangélium végén a pap nem csókolja meg a misekönyvet, tehát a ministráns csak arra figyel, mikor végzi be a pap az evangélium olvasását, és akkor mondja: **Lausz tibi Kriszte.** A mise vége felé a pap nem mond Ite missza eszt-et, hanem ezt:

Pap: Rekvieszkant in páce.

M: **Amen.**

Áldást sem ad a pap, hanem mindjárt az utolsó evangéliumot mondja, mely úgy megy, mint más misében. Végén:

M: **Deo gráciász.**

Koporsós *(liberás)* gyászmise.

Mise előtt fel kell állítani a *tumbát* (ravatalt) a szokott helyre, még pedig ha papért lesz a mise, és a tumba valóban koporsó alakú, akkor fejjel az oltár felé; különben fejjel kifelé. A ravatalra feszületet, és melléje vagy rája fejtül legalább két (ha van: sárga) gyertyát állítani, s ezek egész mise alatt égjenek.

Mise végeztével a sekrestyés kiviszi az oltár baloldalára a paphoz a *fekete köpenyt* (pluviálét) és a *kézi keresztet;* emezt az oltárra teszi. A pap leveti a kazulát és manipuluszt s az oltárra teszi, a sekrestyés pedig akkor ráadja háta mögött a köpenyt. Aztán beviszi a kazulát és manipuluszt a sekrestyébe.

Ezalatt a ravatalhoz ment a pap, és éneklik a Liberát vagy a «Ments meg engem, Uram» éneket, a sekrestyés pedig a már előkészített füstölőt (persze

parázzsal) és a tömjéntartót, meg a vízbe mártott aszperzóriumot kiviszi a ravatalhoz a pap mellé. Az aszperzóriumot átadja egyik ministránsnak, ének után pedig a tömjéntartót átadja (kinyitva és a kanálkát előrehúzva) a papnak, a füstölőt felhúzott fedővel a pap elé tartja, a pap tömjént tesz a parázsra, a sekrestyés letolja a füstölő fedőjét és átadja a papnak, vigyázva, hogy ne érintse a pap kezét. A koporsó beszentelése és füstölése után a füstölőt, tömjéntartót és aszperzóriumot visszaviszi.

Kántorszerdai és szombati mise.

Kántorszerdákon és szombatokon, ha a pap *lila*színben miséz (pünkösd hetében pirosban), a pap a *Kirie elejszont* nem az oltár közepén mondja, hanem a misekönyv mellett. És nem *egy* szentlecke van, hanem szerdán *kettő*, szombaton *hat*, tehát ennyiszer kell a ministránsnak felelnie:

M: **Deo gráciász.**

Továbbá ötször vagy hatszor mondja a *Pap:* Orémusz flektámusz génua *(és térdet hajt, a ministráns is vele együtt térdet hajt és felel):*

M: **Leváte.** *(Pünkösd hetében ez nincs.)*

Ugyancsak hatszor vagy hétszer mondja a Pap: Per omnia szekula szekulórum.

M: **Amen.**

A könyvet pedig csak akkor kell átvinni baloldalra, amikor a pap e sok lekció után az oltár közepén *Dominusz vobiszkumot* mondott, majd a misekönyvből egy Orémuszt és *még egy szent leckét* s ezután az oltárközépre megy és ott meghajolva imádkozik.

Asszisztenciás mise.

Ha más papok is segédkeznek a misézőnek, a sekrestyés *két miseköny*vet készítsen elő, és mise alatt álljon a sekrestye ajtajában, hogyha valamiért odaintenek, szolgálatra legyen.

Esetleg füstölőre is szükség van. Ilyenkor a parazsat tartsa ébren mise alatt.

Mise szentségkitétellel (szentséges mise).

Szentséges mise van *minden hónap első vasárnapján, Úrnapján* és néhol egész nyolcadán, azonkívül csak régi helyi szokás alapján megünnepelt alkalmakkor, és valahányszor rendkívüli alkalomra az Egyházhatóság elrendeli. (Nem nevezzük «szentségkitételnek» azt, ha csak a cibóriumot teszik ki!)

A sekrestyés mise előtt előkészíti: a *füstölőt, tömjéntartót* és a *vélumot* (szentségfogó vállkendőt); emezt úgy hajtogassa össze, hogy egy mozdulattal a pap vállára teríthesse.

Mise elején, mikor a pap kinyitja az oltárszekrényt, a sekrestyés már ott legyen az oltárnál, a pap és a ministránsok közt, jobbról vagy balról, ahogyan a pap kívánja. A vélumot az egyik ministráns kezébe adja, a papnak átadja a tömjéntartót kinyitva és a kanálkát előre húzva, felhúzza a füstölő fedőjét és odatartja a pap elé, a pap tömjént tesz a parázsra, a sekrestyés letolja a füstölő fedőjét és átvéve a tömjéntartót, azt a másik ministránsnak adja, a füstölőt pedig a papnak, vigyázva, hogy a pap kezét ne érintse. Letérdelnek, a pappal együtt ő is meghajlik. Tömjénezés után átveszi a füstölőt és azt lóbálva füstöl a Szentség felé. Mikor a pap ismét lejön, átadja neki a füstölőt, leveszi válláról a vélumot, végül beviszi mind a három tárgyat a sekrestyébe.

Mise alatt nem kell tűz, csak mise végére, tehát gondja legyen a parázsra. Mise végén ugyanúgy történik a füstölés, mint a mise elején.

A *vélum* közepén gyakran IHS betűk, vagy más valami van hímezve. A sekrestyés tehát ügyeljen arra, hogy fordítva ne terítse a pap vállára!

Néhol a templomatya is segédkezik a tömjénezésnél; ez azért jó, mert a munkát meg lehet osztani.

Sok helyen a pap csak *zsámolyra* vagy hordozható *lépcsőre* állva éri el az oltárszekrény fölött azt a helyet, ahová kiteszi az Oltáriszentséget. Ha tehát más valaki nem osztja meg a munkát a sekrestyéssel, akkor kénytelen a füstölőt a ministráns kezébe adni addig, míg ő a zsámolyt odateszi az oltárhoz. Ezért mise előtt oktassa ki a ministránsokat, hogyan tartsák a füstölőt, és hogy lóbálás közben oda ne üssék az oltár lépcsőjéhez.

3. Litánia és egyéb szertartások.

Hogy mit kell kikészíteni, azt elmondtuk a II. részben. Most lássuk azt, hogyan kell az öltöztetésben segítenie a sekrestyésnek.

A papra ráadja a *karinget*, épúgy, mint az albát a misére; a pap vállán hátul összehúzza a karing ráncait. Aztán a *stólát*, és ha kell: a *köpenyt*, olyan színűt, amilyent a pap kíván.

Litánián nincs felelnivaló, tehát a sekrestyés nem is ministrál; de különben is litániára mindig akad ministráló fiú.

Leggyakoribb feleletek.

Vannak feleletek, melyek majdnem minden szertartásban előfordulnak; ezeket tehát a sekrestyés legjobb, ha fejből megtanulja, mert (ha

nem a kántor felel), akkor a sekrestyés kötelessége felelni. Ilyenek:

Pap (keresztvetéssel): Adjutórium nosztrum in nomine Domini.

M: **Kvi fécit célum et terram.** *(A pappal együtt szintén keresztet vet.)*

Pap: Domine egzaudi oracionem meam.

M: **Et klámor meusz ad te véniat.**

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Pap: Per omnia szekula szekulórum.

M: **Amen.**

Vagy:

Pap: Per Krisztum Dominum nosztrum.

M: **Amen.**

Máskor (nem misében!):

Pap: Kirie elejszon.

M: **Kriszte elejszon kirie elejszon.**

Pap: Páter noszter... *(Miatyánk)* et ne nosz indúkasz in tentacionem.

M: **Szed libera nosz a máló.**

Máskor:

Pap: Pax tékum. *(Vagy):* Pax vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Máskor:

Pap: Divinum auxilium máneat szemper vobiszkum.

M: **Amen.**

Máskor:

Pap: ... vitam eternam.

M: **Amen.**

Áldást adva:

Pap: ... Páter et Filiusz et Szpiritusz Szanktusz.

M: **Amen.**

Vagy:

Pap: ... et máneat szemper.

M: **Amen.**

Gyászszertartásban:

Pap: Rékviem eternam dóna ei (eisz) Domine.

M: **Et luksz perpétua luceat ei (eisz).**

Pap: Rekvieszkat in páce.

M: **Amen.**

Segédkezés a gyakoribb szertartásoknál.

Keresztelés.

A keresztelés a sekrestyében vagy a templom előcsarnokában kezdődik. Hogy mit kell előkészíteni, azt elmondtuk fönnebb. Minthogy a szertartás menete nem minden egyházmegyében egyforma, azt itt nem is írjuk le; de a feleletek általában ismeretesek és az előbbi részben megtalálhatók. Legfeljebb ahol egy evangéliumi szakaszt is olvas a pap, arra úgy kell felelni, mint a misében:

Pap: Szekvencia sz. Evangélii szekundum ...

M: **Glória tibi Domine.**

Pap: ... ábiit inde.

M: **Lausz tibi Kriszte.**

A segédkezés abban áll, hogy a sekrestyés a pap kezébe adja a sót, hamut (némely helyen port), az O jelzésű szent olajos edénykét, majd a C jelzésű krizmás edénykét (ezeket mindig kinyitva tartsa oda), a vattát, a keresztelőkannát tiszta keresztvízzel, aztán a kis ingecskét és az égő gyertyát. A keresztelés alatt a *tálcát* a gyermek feje alá tartja, és az elhasznált kereszt-

vizet és vattát a szakráriumba önti, a kannában maradt vizet pedig visszaönti a keresztkútba.

A Miatyánkot és Hiszekegyet a keresztanyával együtt mondhatja, de csak csendesen, mert ez tulajdonképpen a keresztszülő dolga.

Keresztelés végén:

Pap: ... Dominusz szit tékum.

M: **Amen.**

Ezután segít a papnak levetni a karinget, végül mindent elrak rendes helyére. Ha ott az a szokás, hogy a sekrestyében írja be a pap a keresztelést az anyakönyvbe, akkor a sekrestyés előkészíti az anyakönyvet és írószert.

Áldoztatás misén kívül.

A sekrestyés a papra karinget és fehér stólát ad, átadja a tabernákulum kulcsát, a pap előtt kimegy az oltárhoz, a patinát az áldozó kezébe adja, csendít egyet, a pap térdhajtásával egyszerre meghajtja fejét, és elmondja hangosan:

M: **Konfíteor Deo...** *stb. (Mint a misében,)*

Aztán a pap kifordul:

Pap: Mizereátur tui... vitam eternam.

M: **Amen.**

Pap: Indulgenciam... Dominusz.

M: **Amen.**

Mikor a pap a szentostyát a cibórium fölött tartva mondja háromszor: *Domine non szum dignusz...*, a sekrestyés háromszor csendít egyet-egyet. Áldoztatás után ismét meghajtja fejét a pap térdhajtásakor, mikor elteszi a szentséget.

Eközben:

Pap: Pánem de célo presztitiszti eisz.

M: **Omne delektamentum in sze habentem.**

Húsvéttól Szentháromság-vasárnapjáig hozzá teendő: **alleluja.**

Végül a pap előtt menve, visszatér a sekrestyébe, a bejövő pap előtt fejet hajt és segít levetni a karinget.

A sekrestyés addig nem megy el a templomból, míg az áldozók imádságukat el nem végezték.

Gyóntatás.

A gyóntatások alkalmával a sekrestyés igyekezzék rendet tartani a gyónók közt, ha sokan vannak. És ha új pap, vagy vendégpap gyóntat, aki még nem ismeri a híveket, a sekrestyés figyelmeztesse őt, ha süket, vagy néma, vagy gyönge elméjű ember, vagy áldott állapotos asszony akar gyónni. *Lilaszínű stólát* kell előkészíteni a gyóntató számára. De ha többen gyóntatnak, és nincs annyi lilaszínű, akkor adhat más színű stólát is.

Beteglátogatás.

Ha a sekrestyésnek jelenti valaki, hogy a papot beteghez kérik, azonnal jelenti a papnak.

Midőn a pap készen van a felszereléssel, és már az Oltáriszentséget is betette a burzába, a sekrestyés (ha nincs ministránsfiú) balkezébe fogja a beteglátogató lámpást, melyben égő gyertya van, jobbkezébe a kis csengetyűt, és (ha az időjárás megengedi) hajadonfőtt a pap előtt megy 5—6 lépéssel, és minden 5—6 lépésnél csönget, hogy a járókelőket és a házakban levőket a csengetyűszó figyelmeztesse arra, hogy az Úr Jézus valamely beteg hívéhez megy.

A beteg lakásába érve, a papot előrebocsátja és utána lép a szobába. Ha ott az asztalon nem ég a gyertya, akkor meggyujtja. Ha egyáltalán nincs is a háznál gyertya, akkor (ha lehet) a lámpásból

veszi ki a gyertyát és állítja az asztalra. A csengetyűt az asztalon hagyja. Körülnéz az asztalon, és ha nincs előkészítve egy tányérkán só, kenyérbél és egy pohár ivóvíz: akkor a háziakat figyelmezteti erre azalatt, míg a beteg gyónik. A gyónás alatt a háziakkal együtt ő is kimegy, és mikor a pap ott bent csönget, akkor mindnyájan bemennek és letérdelnek. A sekrestyés fogja a csengetyűt és hangosan elmondja a **Konfíteort** és a két **Ament,** és háromszor csönget a *Domine non szum dignusz*-ra, mint áldoztatáskor szokás. (Néhol a magyar közgyónást mondják a jelenlevők együttesen: *Gyónom a mindenható Istennek, a mindenkor szeplőtelen Szűz Máriának . . . stb.*)

Az *Utolsó kenet* feladása előtt ismét el kell mondani a **Konfíteort.**

A szent kenet feladását követő feleletek ezek:

Pap: Kirie elejszon.

M: **Kriszte elejszon kirie elejszon.**

Pap: Páter noszter stb.

M: *(a jelenlevőkkel együtt):* **Miatyánk** stb.

Pap: Et ne nosz indukasz in tentaciónem.

M: **Szed libera nosz a máló.**

Pap: Szalvum fak . . . tuum (tuam).

M: **Deusz meusz szperantem inte.**

Pap: Mitte ei . . . de szankto.

M: **Et de Szion tuére eum** (nőnél: **eam).**

Pap: Eszto ei . . . fortitudinisz.

M: **A fácie inimíci.**

Pap: Nihil proficiat . . . in eo (ea).

M: **Et fíliusz inikvitátisz non appónat nocére ei.**

Pap: Domine egzaudi oraciónem meam.

M: **Et klámor meusz ad te véniat.**

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Az orációk végén többször: **Amen.**

Végül a pap rendszerint a betegre *Apostoli Áldást* is ad, melynél ezek a feleletek:

Pap : Adjutórium nosztrum in nomine Domini.

M: **Kvi fécit célum terram.**

Pap (egy rövid ima után) : Kirie elejszon.

M: **Kriszte elejszon kirie elejszon.**

Pap : Páter noszter . . . *stb.*

M: *(a jelenlevőkkel együtt) :* **Miatyánk, ki vagy . . .** stb.

Pap : Et ne nosz indukasz in tentaciónem.

M: **Szed libera nosz a máló.**

Pap : Szalvum fak famulum tuum *(nőkre :* ancillam tuam) Domine.

M: **Deusz meusz szperantem inte.**

Pap : Domine egzaudi oraciónem meam.

M: **Et klámor meusz ad te véniat.**

Pap : Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

Pap : Orémusz . . . per Krisztum Dominum nosztrum.

M: **Amen. Konfíteor . . .** *stb. (Harmadszor!)*

Pap : Mizereátur . . . vitam eternam.

M: **Amen.**

A szertartás végével a papnak segít levetni a karinget, és eloltván a lámpásban a gyertyát, most már csengetyűzés nélkül térnek vissza a templomba. Ott a sekrestyés mindent visszarak szokott helyére.

Ha *éjjel* kíséri a papot beteghez, akkor csupán olyankor csenget röviden az utcákon, ha valaki szembejön velük. De így is csak abban az esetben, ha a pap nyiltan viszi a Szentséget, nem pedig rejtve, felsőkabátja alatt.

Esketés.

A sekrestyés a szükséges tárgyakat (karing, fehér stóla, sapka, esetleg köpeny, kézikereszt, az oltár jobboldalára tálca) előkészítvén, a jegyespárt az oltár jobb oldalára, vagy közepére irányítja (helyi szokás szerint). A menyasszony a vőlegény baloldalán álljon. A sekrestyés aztán az oltár mellett, kezében a bemártott szenteltvízhintővel áljon és feleljen a szokott módon; a feleletek a következők:

A gyűrűk megáldására:

Pap: Adjutórium . . . Domini.

M: **Kvi fécit célum et terram.**

Pap: Domine egzaudi oracionem meam.

M: **Et klámor meusz ad te véniat.**

Pap: Dominusz vobiszkum.

M: **Et kum szpiritu tuó.**

A gyűrűk megáldása után:

Pap: Adjutórium . . . Domini.

M: **Kvi fécit célum et terram.**

Pap: Konfirma . . . in nóbisz.

M: **A templo szankto tuó, — kvod eszt in Jerúzalem.**

Pap: Benedikti szitisz a Domino.

M: **Kvi fécit mundum eksz nihilo.**

Később:

Pap: Kirie elejszon.

M: **Kriszte elejszon kirie elejszon.**

Pap: Páter noszter . . .

M: **Miatyánk** stb.

Pap: Et ne nosz indukasz in tentaciónem.

M: **Szed libera nosz a máló.**

Pap: Szalvosz fak szervosz tuosz.

M: **Deusz meusz szperantesz inte.**

Pap: Mitte eisz . . . de szankto.

M: **Et de Szion tuére eosz.**
Pap: Eszto . . . fortitudinisz.
M: **A fácie inimíci.**
Pap: Domine . . . oracionem meam.
M: **Et klámor meusz ad te véniat.**
Pap: Dominusz vobiszkum.
M: **Et kum szpiritu tuó.**

A szenteltvíz a gyűrűk megáldására és esküvő végén a szokásos áldásra szükséges.

Avatás (Egyházkelés).

A pap karinget, fehér stólát ölt. A sekrestyés az anya kezébe égő gyertyát ad. A feleletek ugyanazok, amelyek a beteggyóntatáskor a szent kenet feladása után. A könyörgés végén a sekrestyés a szenteltvízhintőt adja a pap kezébe.

Temetés.

A sekrestyés csak a pap öltöztetésében segédkezik, és ha ünnepélyes temetés van (köpenyes vagy liberás temetésnek mondják), akkor a füstölőt kezeli szokás szerint.

Vesperás (vecsernye).

Ahol meg van engedve, nagy ünnepen délután nem litániát tartanak, hanem vesperást, vagyis vecsernyét. A sekrestyés csak a füstölővel törődik: t. i. mikor a pap a mennyezet alatt énekli: *Magnifikát anima mea Dominum*, és az oltárhoz megy, a sekrestyés már ott álljon a füstölővel. Intsen a ministránsoknak, hogy hozzák le az oltárról a vánkosokat vagy könyvállványt, és tömjénezés után tegyék föl vissza.

Aszpergesz.

Olyan templomban, melyet püspök szentelt fel a nagy templomszentelő szertartással, ennek emléke és bizonysága: bent a templom falain köröskörül elhelyezett vagy a falra ráfestett tizenkét kereszt. Latin szóval ez *konzekrált* (felszentelt) templom, egyébként csak *benedikált* (megáldott) templom.

Konzekrált templomban kötelező, benedikált templomban csak néhol szokás a nagymise előtti *Aszpergesz*, de csak vasárnapokon. Ennek szertartásához a sekrestyés csak annyiban segédkezik, hogy a kazula helyett *köpenyt* ad a miséhez öltözött papra, a ministránsok kezébe pedig a bemártott aszperzóriumot és a szükséges könyvet. Aszpergesz után a pap a sekrestyében leteszi a köpenyt, és felveszi a manipulust és a kazulát.

4. Az egyházi év és szertartásai.

Az egyházi év ádvent első vasárnapján kezdődik. Az ünnepek nem mind egyenlő rangúak, s ezt a templom és a miseruhák díszével is kifejezzük, t. i. a főbb ünnepeken a legdíszesebb miseruhákat és a legszebb felszereléseket használjuk.

Némely nagy ünnepnek *oktávája (nyolcada)* van, ami annyit tesz, hogy az ünnep egész hetében megemlékszik róla az Egyház, legalább is a misében.

Némely nagy ünnepnek pedig *vigiliája (előnapja)* is van, egyik-másik böjttel.

Most végigtárgyaljuk az egész egyházi évet és leírjuk mindenegyes alkalom szertartásait, tenni- és mondanivalóit.

Ádvent (Úrjövet).

A karácsony előtti négy vasárnap és az ezekhez tartozó hétköznapok, a karácsonyi éjféli miséig: ez

az Ádvent, vagy magyarul Úrjövet szent időszaka. Ez az időszak azt a több évezredes korszakot jelenti, mely az eredeti bűn megtörténtétől kezdve Krisztus Urunk születéséig telt el és amely idő alatt az emberiség az ígért Megváltó eljövetelét várta. Mi is Ádvent idején a Megváltó születésének ünnepét várjuk és bűnbánatot tartva készülünk karácsony ünnepére.

Ádvent első vasárnapja legkorábban november 27-én, legkésőbben december 3-án lehet.

Minden ádventi *vasárnap lila*színű miseruhát használ az Egyház, hacsak Szeplőtelen Fogantatás ünnepe (december 8.) nem esik vasárnapra, mert akkor fehér a miseruha, és piros a ministránsruha.

Ádvent *hétköznapjain* (december 24-én már nem!) *hajnali mise* van, a Bold. Szűz Mária tiszteletére. Kezdő szaváról *Roráté*-nak is nevezik. Rendszerint 6 órakor tartják. Ez csak nagymise lehet. A miseruha *fehér*. E mise után a pap a néppel együtt elimádkozza az Úrangyalát.

Ha két pap misézik hétköznap, akkor a hajnali misén kívül a szokott időben reggel is van mise. Ennek színe a direktóriumban előírt szín.

Karácsony *vigiliáján*, december 24-én, már nincs hajnali mise, hanem a szokott időben reggeli mise, *lila* színben.

December 8-án, *Szeplőtelen Fogantatás* ünnepe, a szokott ünnepi renddel, *fehér* miseruhával.

Karácsony és nyolcada.

Az Úr Jézus születésének ünnepén minden templomban, ahol rendszeres istentiszteletet szoktak tartani, *három szentmise* van, és mind a hármat lehetőleg ugyanaz a pap végzi.

Az első *éjfélkor* van; «angyalok miséjének» is nevezik mert evangéliuma arról szól, hogy az angya-

lok megjelentek a betlehemi pásztoroknak. — A második mise *reggel* van, 6 és 8 óra közt, helyi szokás szerint; ez az ú. n. «pásztorok miséje», mivel evangéliuma a jászolhoz siető pásztorokról szól. — A harmadik mise a *délelőtti ünnepi* mise, a szokott időben. Az első és harmadik mise okvetlenül nagymise, a második rendszerint kismise.

A sekrestyés az éjféli mise *előtt* egy pallával fedett *második kelyhet* tesz az oltárra; kehely híján a paptól kap egy üvegpoharat, de azt is pallával lefedve kell az oltárra tennie. Ebbe öblíti le a pap az ujját az éjféli és reggeli misében. A miséző kehely alá a sekrestye szekrényében pedig tiszta *korporálét* terít; erre teszi a pap a miséző kelyhet az első és második mise után. A sekrestyésnek éjféli misétől kezdve a harmadik mise végeztéig nem szabad a miséző kehelyhez nyulnia! Az ostyát sem szabad a kehelyre tennie a második és harmadik misére, még ha máskor meg is van ez engedve neki.

A harmadik mise után a sekrestyés behozza a második kelyhet és helyére teszi, vagy ha pohár volt, visszaviszi a pap lakására.

A miseruha színe mind a három misében *fehér*.

December 26. Karácsony másnapja, *Szent István első vértanu* ünnepe. Istentisztelet rendes; miseruha színe *piros*.

December 27. Szent János apostol és evangélista napja; ez már hétköznapi rend, hacsak vasárnapra nem esik. Sok helyen szokás ezen a napon a *borszentelés* (néhol almaszentelés is), annak emlékére, hogy Szent János apostol a mérgezett misebort egy keresztvetéssel ártalmatlanná tette. Evégett a sekrestyés mise előtt az oltár mellett *kis asztalt állit*, fehér terítővel fedve, s a hívek erre rakják a megszentelésre hozott borokat kis üvegekben; oda kell készíteni a szertartáskönyvet és a szenteltvizet is (és

esetleg a füstölő is kell). A borszentelés a mise után megy végbe. A miseruha színe *fehér*.

December 28. Aprószentek napja. Miseruha színe *lila* (a betlehemi kisdedek anyáinak nagy bánatát jelképezi ez a szín); de ha vasárnapra esik, akkor *piros*.

December 31. Szilveszter estéje, vagyis helyesen: Szent Szilveszter pápa napja. Ez a polgári év utolsó napja. Miseruha *fehér*. De este a szokásos órában *hálaadó ájtatosságot* tartunk, hogy megköszönjük Istennek az elmúlt évben Tőle kapott lelki-testi jókat. Az Oltáriszentség kitételével tartjuk, tehát előkészítendő: *karing, fehér stóla* és *fehér palást, imakönyv, füstölő, vélum, kulcs, sapka*, és esetleg a pap kívánságára *térdeplő*. Ha nincs villanyvilágítás, a szószékre égő *gyertya*.

Január ünnepei.

Január 1. Újév, vagyis az új polgári esztendő első napja. Egyházilag: Jézus körülmetélésének (névadásának) ünnepe. A miseruha *fehér*.

Január 2-án, vagy ha Vízkereszt előtt van egy vasárnap, akkor ezen a vasárnapon van *Jézus szent Nevének* napja. Néhol ezt ünnepiesen ülik meg. Miseruha: *fehér*.

Január 5-én mise után *vízszentelés* történik, vagyis a szenteltvíz szentelése. A sekrestyés egy nagy edényben (hordóban vagy kádban) előkészíti a tiszta *vizet*, a szokott helyen, a templomban; melléje kis asztalon egy kis tányérba tiszta *konyhasót*, kéztörlőt és szenteltvízhintőt; továbbá (ha szokás) valami *arany* tárgyat, még meg nem szentelt *tömjént* és egy egész darab *krétát* (amilyent az iskolában használnak); ezek t. i. a napkeleti bölcsek ajándékait jelentik és a pap ezeket is megszenteli. Néhol a harmadik ajándék: a mirrha helyett *izsóp-*

csomót szentelnek. *Füstölő* is kell a szertartáshoz. Szertartás után ebből az újonszentelt vízből kell megtölteni a szenteltvíztartókat.

Szentelés után a pap a templom *ajtaihoz* megy és azokra a krétával ráírja az új évszámot és a három király nevének kezdőbetűjét, pl. 19 + G + M + B + 39. Evégett a sekrestyés még reggel letörölte az ajtókról a tavalyi írást.

Néhol szokás ezen a napon vagy Vízkereszt napján, a *házszentelés* is. Ehhez kell: karing, fehér stóla és esetleg köpeny, sapka, kézikereszt, szenteltvíz. szertartáskönyv, esetleg füstölő. A sekrestyés vagy a ministránsok elkísérik a papot a házszentelő körútra.

Január 6-án Vízkereszt és a Három Királyok ünnepe. Istentisztelet rendes; a miseruha *fehér*.

Február ünnepei.

Február 2. Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe. A sekrestyés az oltártól jobbra *kis asztalt* készít elő, fehér terítővel takarva, és arra szép rendben lerakja a templomnak készletben levő *gyertyáit*, valamint azokat a gyertyákat is, amelyeket a pap szentelés után kioszt az egyházközség vezető embereinek. A papnak szánt gyertya nagyobb legyen a többinél. Elő kell még készíteni a *szenteltvizet* és *füstölőt*. A papnak *fehér* miseruhát készít elő a sekrestyés, de öltöztetéskor a kazula helyett *lilaszínű köpenyt* és *stólát* ad rá. Az oltáron meggyujtja a gyertyákat. A szentelés így megy végbe:

A pap az oltár jobboldalán több imádságot mond; ezalatt a sekrestyés odaáll az oltár mellé a füstölővel és *egy kis gyertyával*, melyet az örökmécsesen gyujtott meg; ezt átadja egy ministránsnak, majd a pap tömjént tesz a füstölőbe; ekkor a sekrestyés átadja

neki előbb az aszperzóriumot, aztán a füstölőt. Füstölés után a füstölőt átadja egy másik ministránsnak és az első ministráns kezében lévő kis gyertyáról meggyujtja a pap gyertyáját és átadja a papnak. Azután sorban meggyujtja ugyanígy a többi kiosztandó gyertyát és azokat is átadja a papnak. A gyertyák szétosztása után visszaviszi a füstölőt, tömjént és aszperzóriumot a sekrestyébe.

Most következik a *körmenet* a megszentelt gyertyákkal. Ezalatt a sekrestyés (ha hosszú ideig tart a körmenet) ne égesse az oltár gyertyáit (takarékosságból); amint azonban a körmenet visszafelé közeledik, ismét gyujtsa meg a misére.

A pap most már a fehér stólát és kazulát veszi fel. Mise alatt (ha így szokás) a sekrestyés az evangélium előtt átadja meggyujtva a papnak az ő gyertyáját és evangélium végén elveszi tőle és a sekrestyében eloltja.

Február 3. Szent Balázs püspök vértanu napja, de nem ünnep. Ezen a napon megy végbe az úgynevezett *Balázsolás* vagy *torokszentelés* szertartása. Ehhez a sekrestyés *két, keresztbe megkötött gyertyát* készít elő; de néhol a gyertyaárusnál lehet külön erre a célra készített Y alakú gyertyát kapni. Mindenesetre a sekrestyés a két gyertya felső végére, egy tenyérnyire a bél alatt, húzzon egy-egy keménypapirosból készült cseppfogó tányérkaformát, hogy az égő gyertyáról lecseppenő viasz ne hullhasson a hívek fejére vagy ruhájára. Ezt a kettős gyertyát a pap mise után (balázsolás előtt) megáldja, tehát oda kell készíteni a rituálé-könyvet és az aszperzóriumot is, az oltár jobb oldalára, a kettős gyertya mellé.

Ha két vagy több pap végzi a balázsolást, mindegyiknek ilyen kettős gyertyát kell előkészíteni.

5. *Mozgó és állóünnepek.*

Az eddig tárgyalt ünnepek, továbbá Gyümölcsoltó Boldogasszony március 25-én, Szent Márk ünnepe (búzaszentelés) április 25-én, Szent Péter és Pál ünnepe június 29-én, Nagyboldogasszony augusztus 15-én, Szent István király ünnepe augusztus 20-án, Kisboldogasszony ünnepe szeptember 8-án, Mindenszentek ünnepe november 1-én, végül a templombúcsú ünnepe: *álló ünnepek*, mert mindig ugyanarra a napra esnek.

Ellenben Hamvazó-szerda, a nagyböjt, a benne levő ünnepies vasárnapokkal, a nagyhét, Húsvét ünnepe, Áldozócsütörtök, Pünkösd és Úrnapja: *mozgó ünnepek*, mert minden évben más-más napra esnek. Ezeket a következő lapokon tárgyaljuk, és utánuk a még hátralevő álló ünnepeket.

Farsang és Hamvazó-szerda.

(Februárban vagy márciusban.)

1. *Engesztelő ájtatosság.* Némely helyen szokásban van, hogy *farsang három utolsó napján*, vagy *csak húshagyó kedden*, az esti órákban, engesztelő ájtatosságot tartanak a templomban az Oltáriszentség kitételével, hogy ekképpen engeszteljék meg Istent azokért a bűnökért, melyeket a farsang alatt és főképpen húshagyó kedden a mulató emberiség a keresztény erkölcs rovására elkövet. Az ájtatosság úgy folyik le, mint más szentséges litánia; tehát a sekrestyés teendői: előkészíteni karinget, fehér stólát és köpenyt, könyvet, füstölőt. Segédkezés a szokásos módon a füstölésnél.

2. *Hamvazó-szerda* a nagyböjti szent időszak kezdete, melyen alázatos hamvazkodással fejezzük ki bűnbánó lelkületünket. A sekrestyés még előző napon

elkészíti a hamut, még pedig úgy, hogy a mult évről eltett szentelt *barkából* kellő mennyiséget tiszta porhamuvá *éget*. Ezt a hamut szerdán reggel a rendes hétköznapi mise előtt egy tálcán az oltár jobb oldalára helyezi. Gondoskodik a füstölőről is és a szenteltvízhintőt is odakészíti. A pap *lila*színű köpenyt vesz fel a mise *előtt* történő hamvazásra. A hamu megszentelésénél a sekrestyés a füstölőt kezeli. Hamvazás kezdetén a sekrestyés is *hamvazkodjék meg* ájtatosan, aztán vigye vissza a szereket a helyükre, és készítsen kézmosó vizet a papnak hamvazás utánra, és adja fel rá a lila kazulát a misére.

A megmaradt hamut ne szórja ki akárhol, mert az megszentelt hamu, hanem öntse a szakráriumba.

Nagyböjt. Keresztúti ájtatosság.

1. Nagyböjt *vasárnapjain* a miseruha színe: *lila*. Hétköznap a direktórium előírása szerint.

2. Minthogy nagyböjtben vannak a tömeges *gyónások*, a sekrestyés tartsa tisztán a *gyóntatószékeket*. Ahol szokás *gyóncédulát* osztogatni a gyónóknak, a sekrestyésnek legyen gondja arra, hogy a cédulák ki ne fogyjanak. — A *partikulák* (vagyis kisostyák) számát is legjobb, ha feljegyzi, t. i. hogy mennyi kisostyát adott fel az oltárra és hogy hányan gyóntak; ebből mindenkor számon tarthatja, hogy körülbelül hány kisostya van még a cibóriumban; és aszerint gondoskodik újabb kisostyákról. De a paptól is kér utasítást erre nézve.

3. Nagyböjt *ötödik* vasárnapját Fekete-vasárnapnak nevezik. Ezt megelőző *szombaton* délután a templomban lévő valamennyi *feszületet*, *kézikeresztet* és *szentképet* be kell borítani *lila*színű lepellel; de a keresztúti képeket és az olyan kereszteket, melyeken nincs a Krisztus-alak (korpusz), nem kell be-

borítani. Ügyesen és szépen végezze ezt a beborítást a sekrestyés; a feszületeken csak magát a Krisztus-alakot takarja be, a kereszt ágainak csúcsát hagyja szabadon. Néhol a *főoltárképet* már hamvazószerdára beborítják, hacsak nem a megfeszített Jézust ábrázolja. — Azt a nagy feszületet, melyet a pap Nagypénteken leleplez, aznap reggel lila helyett *fekete* lepellel kell betakarni, még pedig úgy, hogy a pap könnyen levehesse róla.

Ezeket a lepleket a feszületekről nagypénteken a szent kereszt tisztelete után kell levenni, a képekről pedig a nagyszombati mise Glóriája után; előbb nem, még akkor sem, ha közben a templom búcsúja lenne.

4. *Keresztúti ájtatosság.* Nagyböjt péntekjein vagy vasárnapjain sok helyen keresztúti ájtatosságot tartanak, még pedig ha van a községben úgynevezett *Kálvária* valahol kint a szabadban, akkor ott; ha pedig csak a templomban vannak az úgynevezett *stációképek* köröskörül a falon, akkor azok előtt. Ehhez a pap részére karing, lila stóla és esetleg lila köpeny, sapka és kézikereszt, meg az imakönyv készítendő elő, a ministránsok is lila (kék) ruhába öltöznek és egyikük viszi a könyvet. Néhol a két ministráns álló gyertyatartóban égő gyertyát visz a keresztút alatt. Ha a stációképek előtt gyertya vagy mécses is van, azokat a sekrestyés idejében meggyujtja. Ha a pap kívánja, *térdeplőt* is kell az első stációhoz elő készíteni, és ezt a térdeplőt a ministránsok vagy a sekrestyés viszi mindig tovább a következő stáció elé. A templomban tartott keresztúti ájtatosság a főoltárnál kezdődik és végződik, tehát ott is meg kell gyujtani a gyertyákat, amennyit a pap rendel. Ha az ájtatosság végén Szentségkitétel is van, a sekrestyés a füstölővel a szokásos módon szolgál.

Virágvasárnap.

Virágvasárnap *barkaszentelés* és *körmenet* van. Evégből a sekrestyés még előző szombatra beszerzi a kellő mennyiségű barkát. Vasárnap azt rárakja az oltár jobboldala mellett felállított kis asztalra (ezt persze fehérrel teríti le) és előkészíti a füstölőt és szenteltvizet. A papnak *lila*színű miseruhát és köpenyt, mert a barkaszentelést és körmenetet köpenyben végzi a pap. Előkészíti a körmeneti keresztet is.

A barkaszenteléskor, miután a pap elénekelte a prefációt, a sekrestyés a füstölővel és aszperzóriummal az oltár mellé áll; szentelés után egy szebb barkaágat a papnak ad, a többit pedig egyenkint szintén a papnak adja át, aki azokat kiosztja.

Körmenet előtt kioktatja a keresztvivő fiút, hogy amint visszaérnek a templom ajtajához, a fiú a keresztel az ajtó előtt kint maradjon a pap mellett, hogy odaadja neki a keresztet, mikor is a pap azzal bekopog az ajtón.

Körmenet után a pap a sekrestyébe megy és a köpenyt levetve, fölveszi a lila miseruhát. Mise elején a *Passiót* éneklik; ezalatt a gyertyákat eloltják, ha így szokás ott, és evangéliumra gyujtják meg ismét; és ugyanekkor a pap kezébe adja a barkát. Ha a templomban nincs a szentélyben oldalt állandóan egy karosszék (trónusnak is mondják): akkor a sekrestyés még mise előtt hozzon a plébániáról egyet, és ha a pap kívánja, a két ministránsnak is két egyszerű széket, és azokat állítsa fel az oltártól jobbra vagy balra, ahova a pap rendeli, vagy ha a mennyezet (baldakinum) a szentélyben áll, akkor az alá. Ide ülnek a pap és a ministránsok a Passió éneklése alatt.

Istentisztelet után a sekrestyés a szentelt barká-

ból alkalmas helyre félretesz annyit, amennyi szükséges a jövő évi Hamvazó-szerdára elegendő hamu kiégetésére.

Nagyhét eleje.

Nagyhét első három napján a miseruha színe *lila*. Nagykedden és -szerdán a pap a misében a *Passiót* olvassa (Szent Márk és Lukács szerint), mégpedig az evangélium oldalon, tehát arra nem kell felállniok a híveknek, csak amikor a pap a Passió végén meghajolva imádkozik röviden és elkezdi olvasni az evangéliumi részt.

Nagyszerdán délután, ha a pap megbízza, a sekrestyés megtisztogatja a szentolajos edénykéket és közös tartójukat.

Nagyhét elején a sekrestyés utána néz, rendben vannak-e: a húsvéti gyertya, a háromágú gyertyatartó (arundó), a lamentációs háromszögletű gyertyaállvány (triangulum) és reá a 14 sárga gyertya, a feltámadási szobor, az öt tömjéngerezd, az oltárkereplők és a nagy kereplő a toronyban (ha ő egyúttal a harangozó is). És rendbehozza a Szent Sírt is, vagyis Krisztus koporsóját. Ha valami hiányos, hibás vagy hiányzik, gondoskodik a kijavításáról vagy pótlásról.

Ha *új tömjéngerezdeket* kell csinálni a húsvéti gyertyába, ez a legjobb módja: darabos tömjénből megfelelő nagyságú csomót gyertyalángon megmelegítünk és egy-egy vasszeg feje körül összenyomunk, de szép kerek formában, mire a tömjén szemei erősen összetapadnak. Aztán, ha így szokás, aranyfüsttel (nem aranyfestékkel!) bearanyozzuk. De ezeket a gerezdeket a sekrestyés ne nyomja bele a húsvéti gyertyába, mert ezt a pap végzi nagyszombaton a keresztkút-szenteléskor; hanem félre kell tenni egy tálcán nagyszombatig.

Lamentációk (Jeremiás siralmai).

Sok helyen szokás *nagyszerda, nagycsütörtök* és *nagypéntek délután* vagy estefelé énekelni *Jeremiás próféta siralmait*, vagyis a *lamentációkat*. Még pedig vagy minden különösebb szertartás nélkül, legföljebb két gyertyát gyujtanak meg a főoltáron; vagy ünnepélyesebb módon, t. i. felállítják azt a fejfa-alakú háromszögletű *gyertyaállványt* (triangulumot) a főoltárral szemben, rátűzik a 14 sárga gyertyát és a csúcsán az egy fehér gyertyát; ezeket a sekrestyés rendezi el és lamentáció előtt meggyujtja, az oltókupakot az állványra vagy melléje teszi, két ministráns pedig az állványtól jobbra és balra áll fel (lila vagy kék ruhában).

Énekek közben a pap intésére a két ministráns felváltva jobbról és balról eloltogat egy-egy, vagy két-két sárga gyertyát; vagy maga a sekrestyés oltogat így minden siralom (három siralmat énekelnek mindennap) és a közbeeső énekversek után, úgyhogy a siralmak és énekek végére már csak a középső fehér gyertya maradjon égve. Ez az eloltogatás azt jelképezi, hogy Krisztust az Olajfák hegyén egymás után hagyták el tanítványai.

Ezután az oltogatóval az oltár háta mögé megy, és míg a kar énekel (esetleg egy zsoltár 12 versét, akkor minden második vers után), elolt az oltár sárga gyertyái közül egyet-egyet, ha ott is égtek. Most ott hagyja az oltogatót és visszamegy a triangulumhoz, leveszi a fehér gyertyát égve és azzal megint az oltár háta mögé megy, míg a kar énekel vagy imádkozik, annak végén valamiképpen egy kis zajt csap (ez a zaj a föld megrendülését jelenti Jézus halálakor), aztán előjön és újra felteszi a fehér égő gyertyát az állvány csúcsára és ott hagyja égni, míg a templom ki nem ürül.

Ezekből a szertartásokból nem mindenhol megy úgy, amint itt leírtuk. Tehát a sekrestyés a helyi szokások és a pap rendelkezése szerint végzi a teendőket.

Nagycsütörtök.

Még nagyszerdán gondoskodik négy férfiról, akik másnap a baldakinumot vagy az umbellát viszik. Néhol maga a pap gondoskodik e napon is, meg a feltámadási és úrnapi körmenetre is a baldakin-vivő férfiakról.

Nagycsütörtök reggel a következőket kell előkészíteni:

Azt a *szekrényt*, melyben az Oltáriszentséget fogják elrejteni, alaposan kitisztogatja, aljára fehér terítőcskét terít, eléje az oltár vagy asztal lapjára szintén fehér oltárterítőt terít, és odakészíti az álló *örökmécsest*, meg *két gyertyát* tartóban, ha nem volna ott oltár és rajta gyertyák.

A főoltárra teszi a *második kelyhet*, paténával, pallával, korporáléval és egy külön fehér kehelytakaróval lefödve, emellé pedig egy fehér *selyemzsinórt* vagy szalagot, kb. 40—50 cm hosszút.

Az oltárcsengetyűk mellé a kézi *kis kereplőket* is kikészíti.

Az oltár *feszületéről* leveszi a lila leplet és helyébe *fehér* lepellel vonja be a feszületet.

Ha megvan neki engedve, hogy ostyát tegyen a miséző kehelyre, akkor ma nem egy, hanem *három ostyát* tesz rá. Az ünnepi miseruha színe *fehér*, a ministránsoké piros.

Kioktatja a ministránsokat (minden oltárcsengő mellett legyen egy ministráns, valamint a sekrestyeajtó melletti fali csengő mellett is!), és a harangozó fiúkat a következőkre:

Mikor a pap a *Glóriát* énekli, *minden csengőt és harangot* meg kell szólaltatni. De amint a pap a Glória-ima végén keresztet vet, a sekrestyés ezt figyelje, intsen a fiúknak és abban a pillanatban el kell némulnia minden hangszernek. Ezután a sekrestyés az oltároktól elviszi a csengetyűket a sekrestyébe, mert ezentúl a nagyszombati Glóriáig a kis kereplőkkel kopognak a ministránsok. A fali csengetyű húzóját pedig felköti, hogy feledékenységből se húzhassa meg valaki.

Áldozás végeztével a sekrestyés a *baldakinumhoz* inti a felkért férfiakat és ezek mise végén odaállnak a mennyezettel az oltár elé. Meggyujtja az előkészített szekrény előtt az örökmécset és a két gyertyát.

Mise végére *fehér köpenyt* visz ki a papnak és ezt a kazula helyett ráadja, a kazulát beviszi a sekrestyébe. Kiviszi az oltárhoz a *füstölőt és tömjént* és a *vélumot;* füstölés után a füstölőt egy fiú kezébe adja, a pap vállára pedig ráteríti a vélumot. Visszaveszi a füstölőt és azzal a pap előtt menve (hátrafelé lépkedve!) vezeti a menetet a szekrényhez, mialatt a ministránsok kerepelnek a kézi kereplővel, és a pap a második kehelyben levő két megszentelt ostyát viszi a mennyezet alatt a szekrényhez és ott elrejti; aztán ugyanígy a cibóriumot (vagy ugyanoda, vagy esetleg más szekrénybe). A menet ismét ugyanúgy halad, mint előbb.

A Szentség elrejtése után a mennyezetet visszaállítják a helyére, a pap a sekrestyében leveti a köpenyt és úgy megy ki elvégezni az *oltárok lefosztásának* szertartását. Ezalatt a sekrestyés eloltja az oltáron a gyertyákat, és a visszatérő papnak segít levetkőzni. Végül a főoltár feszületéről leveszi a fehér leplet és ismét lila lepellel takarja be.

Lamentáció után rendbehozza a *Szentsírt* és feldíszíti.

Holnapra ismét *férfiakat* kér fel a mennyezet vívésére, ha a pap ezt rábízza.

Ugyancsak holnapra *karosszékről* gondoskodik a pap számára (ha nincs trónus), ha a pap a Passió éneklését ülve szokta végighallgatni.

Nagypéntek.

Előkészítés:

Az oltárlefosztáskor tegnap kimozdított terítőt és egyebeket rendbehozza.

Ha van elegendő *fekete szőnyeg*, akkor azt terít az oltárlépcsőre, a szentély elejére és a Szentsír elé.

Fekete vánkosokat az oltárra (ha nem könyvtartóra szokták tenni a misekönyvet), és a szentély elején leterített, valamint a Szentsír elé terített szőnyegnek az oltár felé eső szélére is egyet-egyet.

Fekete lepellel borítja be a *körmeneti keresztet*, de ügyeljen, hogy a lepel könnyen leoldható legyen, tehát ne csomózza be a kötő szalagokat, csak annyira, hogy egy rántással le lehessen venni a leplet a kereszt ágairól és törzséről. Az így elkészített keresztet az oltár jobb hátsó sarkánál helyezi el.

Ha a pap a Passió éneklését karosszékben ülve szokta végighallgatni és a templomban nincs ilyen *karosszék* (trónus), akkor gondoskodik róla, és az oltártól jobbra vagy balra a fal mellett állítja fel a szokásos helyen.

A miseruha és a ministránsoké *fekete*. Elő kell készíteni a fekete *köpenyt* is.

Füstölőt és *vélumot* is elő kell készíteni; ezekre a csonkamise előtt, a keresztimádás után már szükség van.

Fátyolt készít elő a rejtő szekrény mellé; a fátyolt a pap az Oltáriszentségre fogja borítani.

Kiteszi az oltárra (ha szabad hozzányúlnia) a *szentségmutatót* (monstranciát) keresztimádás alatt.

A *misekönyvet* még kezdés előtt kiteszi az oltárra.

Az oltár *gyertyáit* csak a keresztimádás alatt gyujtja meg. A Szentsír gyertyáit és lámpásait legjobb, ha már Passió alatt gyujtja meg, mert később sok egyéb gondja-dolga van. Ugyanakkor oda tesz a Sír elé egy adománygyüjtő *tálcát* is.

Az egész istentisztelet menete a következő:

1. Passió,
2. a kereszt leleplezése és imádása,[1]
3. a megszentelt ostyák előhozása körmenetileg,
4. csonka mise,
5. az Oltáriszentség elvitele a Szentsírba körmenetileg,
6. a kereszt elvitele a Sírhoz, ha ugyan már a leleplezés után mindjárt nem vitték oda, (mert így is szokás),
7. szentbeszéd, ha ugyan nem a Passió előtt volt.

Most végigmegyünk ezeken a szertartásokon részletesen.

1. Felöltözvén a pap, kimegy a ministránsokkal az oltárhoz, ott mind leborulnak a lépcsőre és egy Miatyánkot imádkoznak. Aztán a pap fölmegy a miseköny vhöz és elolvassa a *Passiót;* aztán (ha így szokás) elmegy a karosszékhez és abban ülve hallgatja végig a kóruson énekelt Passiót; a ministránsok ezalatt mellette állnak vagy ülnek jobbról és balról. A kórus Passiójának bevégeztével visszamegy az oltárhoz, ott könyörgéseket mond, többször

[1] Ezt az «imádás» szót ne értsük félre! Nem úgy «imádjuk» a keresztet, mint Istent kell imádnunk, hanem az Úr Jézust imádjuk, aki a kereszten meghalt értünk.

énekelvén e szavakat: *Orémusz, flektámusz génua,* felelet: *Leváte.*

Az utolsó könyörgés után a sekrestyés segít a papnak a *kazula* és manipulus levetésében; ezeket egyelőre félreteszi, és a pap kezébe adja a fekete leples körmeneti *keresztet.*

2. A *kereszt* leleplezése és imádása alatt *meggyujtja* az oltár gyertyáit és a mennyezetvivőket odairányítja, ahol a tegnap megszentelt ostákat elrejtették.

3. A *szentostya előhozása.* A kereszt tiszteletéről visszatérő papra ráadja a *kazulát* es a *manipuluszt,* melyet a kereszt leleplezése előtt letett, a már elkészített *füstölővel, tömjénnel* és *vélummal* a rejtő szekrényhez kíséri a papot, a ministránsokkal együtt. Tömjénezés után a pap vállára teszi a vélumot, és a mennyezet alatt haladó pap előtt lépkedve és füstölve, az *oltárhoz* mennek, miközben a fiúk kerepelnek. Ismét füstölés, a mennyezetet a helyére viszik, de ott maradnak az emberek, mert még egyszer kell a mennyezet. A sekrestyés is *ott marad az oltárnál* a füstölővel. A ministránsnak int, hogy vigye át a misekönyvet a bal oldalra.

4. *Csonka mise.*, Most leginkább a ministránsokat irányítsa: A ministráns hozza el szokás szerint a két *ámpolnát* és tegye az oltárra.

A pap önt belőlük a kehelybe.

A ministráns visszaviszi az ámpolnákat.

Tömjénezés, mely alatt a fiúk a vánkosokat, illetve könyvtartót leveszik az oltárról, és füstölés végéig tartják, aztán visszateszik.

Kézmosás szokás szerint. Ez alatt a sekrestyés beviszi a füstölőt.

Oráte frátresz-re a ministráns *nem feleli* a Szuszcipiátot.

Urfelmutatás, de a pap csak félkézzel és

csak a szentostyát mutatja fel, a ministráns kerepel.

Áldozásra a ministráns szokás szerint kerepel háromszor.

Ezután a ministráns bort és vizet önt a kehelybe szokás szerint.

5. *Az Oltáriszentség kitétele.* A sekrestyés a mennyezetvivőket az oltár elé inti.

A pap az oltárnál leveti a kazulát, a sekrestyés *fekete köpenyt* ad reá és kihozza a *füstölőt a vélummal;* füstölés után a pap vállára teszi a vélumot. A pap előtt haladva (hátrafelé lépkedve) füstöl a Szentség elé, míg a Szent Sírhoz nem érnek. A ministránsok egész úton kerepelnek.

A Szent Sírnál a pap tömjénez, aztán a sekrestyés leveszi a pap válláról a vélumot, visszaviszi a füstölővel együtt a sekrestyébe, segít a papnak levetkőzni, és karinget ad reá fekete stólával.

6. A pap a *keresztet* elviszi a Szentsírhoz (ha már a leleplezés után mindjárt el nem vitte).

7. A pap a *szentbeszédre* karinget és fekete stólát vesz fel.

Szentbeszéd után a sekrestyés *leszedi a keresztekről a lepleket.* A szentképekről csak másnap reggel.

Este a szokott órában az Oltáriszentséget ismét *elrejtik.* Szokásos tömjénezés, kerepelés, mennyezet. Ez a szertartás vagy a Lamentáció előtt van, vagy utána, ahogy szokás.

Nagyszombat. Szentelések.

Előkészítés:

A *keresztkútból* a keresztelő kannába merít és félreteszi, esetleg hirtelen szükséges keresztelés végett. A többi keresztvizet a pap által rendelt helyre önti ki, és a keresztkutat alaposan *kitisztogatja,* majd tiszta vizet önt bele.

A kis kézi kereplők mellé a *csengetyűt* is oda teszi és leereszti a fali csengő húzóját.

Az oltár baloldalán felállítja a *húsvéti gyertya tartóját.*

Az oltár előtt vagy a keresztkút mellett *kis asztalt* állít fehérrel leterítve. Erre az asztalra készíti:

az O és C jelzésű *szentolajos* edénykéket (az új szentolajjal töltve),
vattát, sót és *kenyérbelet* tányéron,
kéztörlőt,
könyvállványt, ha van.

A sekrestyében előkészíti, és a meghívott férfiak vagy ministránsok kezébe adja:

az *öt tömjéngerezdet* tálcán,
a *húsvéti gyertyát,*
egy *kis darab gyertyát,*
az *arundót* (hármas gyertyatartót) három gyertyával rajta,
a *régi szentolajos* vattákat tálcán,
a körmeneti *keresztet,*
a *szenteltvizet* a hintővel,
a *misekönyvet,* vagy ha a papnak van külön nagyheti *szertartáskönyve,* akkor ezt,
a *füstölőt üresen,* és tömjént.

A papnak előkészít:

vállkendőt,
albát,
cingulumot,
lila stólát,
lila köpenyt (mindezeket veszi fel a pap először),
lila manipulust,
lila kazulát (ezeket veszi fel a húsvéti gyertya szentelése után),
fehér miseruhakészletet (ezt veszi fel a misére).

Még jóval a szertartás kezdete előtt *elolt minden lángot* a templomban, még az örökmécsest is. Csak a Szentsír gyertyáit hagyja égve, ha a Szentségkitétel a szentelések előtt történik.

Szintén még jóval a szertartás előtt, a templom előcsarnokában, vagy kint a templom fala mellett, széltől védett helyen, száraz és parázsnak alkalmas fából tűzkő segítségével *tüzet gyujt*, és gondozza vagy gondoztatja, hogy a szertartás kezdetére már jó parazsa legyen, de lángja is.

A tűz, húsvéti gyertya és keresztkút szentelése.

A pap felölti a vállkendőt, albát, cingulumot, lila stólát és lila köpenyt.

Kivonulás a tűzhöz: elül a kereszt, utána a kezükben lévő tárgyakkal a férfiak vagy a kékbe vagy lilába öltözött ministránsok, a sekrestyés a füstölővel, és a pap és a kántor. A tűzszentelés három orációból áll. Ezután a sekrestyés a megáldott tűzön *meggyujtja a darab gyertyát*, visszaadja, aztán az új tűzből rakja meg a *füstölőt parázzsal*. Végül a régi szentolajos vattákat ebben a tűzben elégeti.

A templomba lépvén, a pap egymás után meggyujtja a hármas gyertyát, és a menet az oltár előtt vagy mellett álló kis asztalhoz vonul. A sekrestyés és a többiek pedig a pap köré állnak.

A pap megtömjénezi a könyvet, erre a sekrestyés a füstölőt és a tömjént a sekrestyébe viszi, mert azokra most már csak a misében lesz szükség.

A húsvéti gyertya szentelése közben a sekrestyés csak abban segítsen, hogy a gyertyát (ha a ministráns gyöngébb fiú volna) két kezébe vízszintesen fogva a pap elé tartja, míg a pap az öt tömjéngerezdet belenyomja a gyertyába.

A húsvéti gyertya megszentelése után a pap

leveti a köpenyt, a sekrestyés pedig ráadja a *lila manipulust* és *kazulát*. Ebben olvassa a pap a tizenkét Próféciát (jövendölést); ez eltart félóráig is. Az egyik ministráns a pap mellett áll, kezében a kézi kereplővel, és mikor a pap minden jövendölés végén int neki, a ministráns egyet-egyet koppant a kereplővel (ez jel a kántornak).

A sekrestyés figyeljen: mikor a pap tizenegyedszer énekli: *Orémusz flektámusz génua*, ki kell hozni ismét a lila köpenyt és a kazula helyett a papra ráadni az utolsó próféc'a után, a kazulát pedig visszavinni a sekrestyébe. És most mind a keresztkúthoz állnak.

A *keresztkút szentelésénél* a sekrestyésnek nincs dolga; legfeljebb ha kevés a ministráns, ő is odaáll és kézhez adja a papnak a szükséges dolgokat (pl. kéztörlőt stb.). A szentelés végeztével a sekrestyés a húsvéti gyertyát az oltár baloldalán álló tartóba, a hármas gyertyát a jobboldalon álló kampóba tűzi, persze mind *égve*.

Míg a pap és a kántor a néppel a Mindenszentek litániáját végzi, a sekrestyés a ministránsokkal a sekrestyébe megy és előkészíti a *fehér miseruha*készletet; feléleszti a füstölő tüzét; a fiúk piros ministránsruhába öltöznek át. *Meggyujtja az oltár gyertyáit.*

Szentségkitétel. Ez vagy ilyenkor van, a szentelések után, vagy pedig még a szentelések előtt. Egészen úgy történik, mint tegnap: a rejtőszekrénytől körmenetileg mennek a Szentsírhoz; útközben a sekrestyés tömjénez, a fiúk kerepelnek. Szentelések után a *kereplőket elteszi* a sekrestyés.

A *mise* különleges. A szentségkitétel vagy a szentelések után a pap a sekrestyében felöltözik a fehér miseruhába, a ministráns viszi a misekönyvet. Lépcsőima után az *oltár megfüstölése* (a fiúk azalatt lehozzák a vánkosokat vagy a könyvtartót).

Glóriára éppen úgy meg kell szólaltatni minden csengőt, mint nagycsütörtökön.

Áldozás után, amint a pap énekli: «Magnifikát anima mea Dominum», ismét *oltárfüstölés* történik. Mise végeztével már több szertartás nincs.

Feltámadási körmenet.

Előkészület:

Ha megbízást kap erre, a sekrestyés még a nap folyamán felkér megfelelő számú férfit arra, hogy vigyék a körmeneten ezeket:

a mennyezetet,
a lámpásokat vagy gyertyákat,
a húsvéti gyertyát,
a hármas gyertyatartót,
a feltámadási szobrot,
a körmeneti keresztet,
a zászlókat.

A keresztet esetleg fiú vagy legény, levente viszi, a zászlókat pedig leányok, ahogyan szokás.

A papnak előkészít: *vállkendőt, albát, fehér stólát köpenyt* és *vélumot*. A minisztránsok pirosba öltöznek és magukkal viszik a körmenetre az oltárcsengőket.

Előkészíti a füstölőt és *sok* tömjént, hogy körmenet alatt is rakhasson a füstölőbe. Zsebébe tegyen pár darab *szenet* is, hogy pótolhassa az úton elhamvadt parazsat.

Az oltár feldíszítéséről gondoskodik. Sok élővirágot szerezzen, mert ez az oltár legszebb dísze.

A főoltár gyertyáit csak a körmenet visszaérkezte előtt gyujtja meg. A Szentsírtól elhozza a keresztet és a pénzgyüjtő tálcát a sekrestyébe.

A pap kíséretével a Szentsírhoz megy, a sekrestyés is a füstölővel. A hosszú zsoltár végén segít

a füstölésnél, a vélumot a pap vállára teríti és a füstölővel a mennyezet elé áll, és körmenet alatt állandóan, de csak időközönkint a Szentség felé fordulva és hátrafelé lépkedve tömjénez a Szentség felé. De gondoskodjék, hogy legyen valaki, aki a körmenet elindulása után a Szentsír gyertyáit és lámpáit eloltja, és a körmenet visszajövetele előtt meggyujtsa az oltár gyertyáit.

A ministránsok az egész körmenet alatt csengetnek.

Visszatérett a templomba, a főoltárhoz mennek, itt újból tömjénezés történik; utána a sekrestyés a füstölővel még készenlétben marad, mert a befejező énekek után a pap áldást ad az Oltáriszentséggel, és még egyszer tömjénnel tiszteli meg. Ekkor a sekrestyés leveszi a pap válláról a vélumot és azt a füstölővel együtt a sekrestyébe viszi.

Aztán segít a papnak levetkőzni, és miután a templom kiürült, eloltja a gyertyákat, elrakja a ruhákat és egyéb tárgyakat, a feltámadási szobrot fölteszi az oltárra a szokott helyre, a húsvéti gyertyát a tartójára; majd a Szentsírt bezárja, illetve szétszedi és elrakja; az ott maradt fátylat visszateszi vagy visszaviszi oda, ahonnan kapta; a hármas gyertyatartót is elteszi, mert arra már nem lesz szükség többé, hacsak nem az a helyi szokás, hogy a húsvéti ünnepi miséken is égetik.

Húsvét és a rákövetkező ünnepek.

Eledelek szentelése.

Húsvétvasárnap reggel, rendszerint jóval az ünnepi mise előtt, szokásos a *húsvéti eledelek szentelése*. Ennek idejét egy harangszóval jelezni szokták, különösen ahol nincs toronyóra. A hívek kis batyukba

kötve húsvéti eledeleikből egy-egy részt a templomba visznek, és a sekrestyés útmutatása szerint szép rendben lerakják az oltár előtt vagy a padsorok közt végig. Lehet hozni szentelésre húsneműt, kalácsot, vajat, tormát, retket, kenyeret, sót, tojást (hímes tojást is).

A sekrestyés a papra karinget, fehér stólát és ha kívánja a pap, fehér köpenyt ad, előkészíti a füstölőt és szenteltvizet, és a szertartáskönyvet.

Ha a pap végigmegy a padsorok közt és így áldja meg az eledeleket, a sekrestyés kíséri. Szentelés előtt tömjént tesz a pap a füstölőbe, a szentelés azonban először szenteltvízzel történik, azután a füstölővel, mint minden ilyen szentelés.

Ha netán az a szokás ott, hogy a hívek az eledelekből egy-egy darabot a papnak ajánlanak fel tiszteletük és köszönetük jeléül, azokat a sekrestyés szokta összegyüjteni és szertartás után a pap lakására elvinni.

Húsvét és Fehérvasárnap.

A szentmisében semmi különleges nincs. *A húsvéti gyertyát* ma mise előtt a többivel egyszerre gyujtja meg a sekrestyés, de holnaptól kezdve csak evangéliumkor. Hétköznap nem szokás a húsvéti gyertyát égetni. Litánián is csak olyan helyen gyujtják meg, ahol szokás.

Fehérvasárnap legtöbb helyen az *első áldozó* (helyesebben: először áldozó) gyermekek szép ünnepélye szokott lenni. Ebben a tanítók szoktak rendezkedni, vagy a káplán. A sekrestyés csak abban segít, amit rábíznak; de mindenesetre ott legyen a gyermekek mellett és különösen az égő gyertyákra vigyázzon, amelyet a gyermekek kezébe szoktak adni szent áldozáskor, nehogy szerencsétlenség történjék a gyertyalánggal. Áldozás után összeszedi (eloltva) a gyertyákat és a sekrestyébe viszi.

Arra is gondja legyen a sekrestyésnek, hogy ezen a napon (de már azelőtt is, mihelyt beállnak a melegebb idők) és ezután mindig, mikor iskolás gyermekek vannak a templomban, legyen a sekrestyében *friss ivóvíz*, arra az esetre, ha valamelyik gyermek rosszul találna lenni.

Keresztjáró napok.

A húsvét utáni ötödik vasárnapot követő, vagyis az Áldozócsütörtök előtti *hétfő*, *kedd* és *szerda*: a három *keresztjáró* nap. E három napon tartjuk a könyörgő *keresztjáró körmeneteket*, a határban vagy másutt levő keresztekhez. Azonban sok faluhelyen (tekintve azt, hogy a mezei munkák miatt kevesen vehetnének részt ezekben a szép szertartásokban), nem ezen a három hétköznapon tartják a körmeneteket, hanem: *Áldozócsütörtök előtti vasárnap*, *Áldozócsütörtök ünnepén és a rákövetkező vasárnap*.

Ha két pap misézik, akkor az egyik mise körmenet előtt van, a miseruha színe hétköznap *lila*; a másik mise körmenet után, a direktóriumban előírt színű miseruhában. Vagy az is szokás, hogy ahol a körmenet egy másik templomba vagy kápolnába vonul, ott van a második mise.

Ha csak egy mise van, azt körmenet előtt mondja a pap, még pedig: hétköznap vagy lilában, vagy más színben, ahogy rendeli; de ha a körmenet vasárnap, illetve ünnepnap történik, akkor *fehér* miseruhában.

A mise után a pap vagy az oltárnál, vagy a sekrestyében leveti a kazulát, manipulust és stólát, és *lila stólát és köpenyt* vesz föl a körmenetre. Viszik a körmeneten: a keresztet és zászlókat; néhol szokás vinni a feltámadási szobrot és a húsvéti gyertyát is, tehát ezek vitelére a sekrestyés férfiakat kér fel, mint fel-

támadáskor. Füstölő nem kell, sem szenteltvíz. Egyik ministráns vigye a *szertartáskönyvet.*

A körmeneten a Mindenszentek litániáját éneklik. A templomban kezdik, és ennél a versnél: «Szentséges Szűz Mária», elindul a körmenet. A körmeneten a sekrestyésnek semmi tennivalója nincs. De amikor a körmenet visszatérőben már a templomhoz közeledik, az oltáron meg kell gyujtani a körmenet elindulása után eloltott gyertyákat. És ha második mise is van, akkor erre elő kell készíteni a szokásos dolgokat.

Áldozócsütörtök.

Ez a nap Urunk mennybemenetelének ünnepe. Áldozócsütörtöknek azért nevezik, mert régente e napon végződött a húsvéti gyónás és áldozás időszaka. (Ma már Szentháromságvasárnapig tart.)

A szokott ünnepi rend van; a miseruha *fehér.*

Különleges csak az, hogy ma a *húsvéti gyertyát* a többi gyertyákkal egyszerre *mise előtt* kell meggyujtani; *evangélium után* pedig a sekrestyés *eloltja* (annak jeléül, hogy Urunk a mennybe szállt a földről) és *beviszi a sekrestyébe.* (Még pünkösd előtti szombaton lesz rá szükség!)

Ha könnyen hozzáférhető helyen áll a *feltámadási szobor,* evangélium után, egyébként mise után, azt is leemeli a sekrestyés, beviszi és elteszi; erre már abban az évben nem lesz szükség.

Pünkösd.

Pünkösd előtti szombaton, mise előtt, a *keresztkutat másodszor* is *megszentelik,* annak emlékére, hogy az első keresztény évszázadokban ezen a napon (valamint nagyszombaton) keresztelték meg a hitujoncokat.

Előkészítendők: *vállkendő, alba, cingulum, lila stóla, lila kazula;* a *húsvéti gyertya,* rajta a tömjéngerezdekkel, az O és C jelű *szentolajos* edénykék, tányéron *só* és kenyérbél, mellette *kéztörlő;* körmeneti *kereszt, misekönyv.* Gyertyát gyujtani az oltáron csak a Mindenszentek litániájának vége felé kell, a misére.

A pap a lila kazulában hat prófféciát olvas; az ötödik után a sekrestyés a *lila köpenyt* kiviszi az oltárhoz, és lesegítvén a papról a kazulát, ráadja a köpenyt. Azután meggyujtja a *húsvéti gyertyát* és beviszi a kazulát. Most vonulnak a keresztkúthoz és végbemegy a szentelés. A Mindenszentek litániája alatt a sekrestyés előkészíti a *piros miseruhát,* és meggyujtja az oltár gyertyáit.

Mise után végleg elteszi a húsvéti gyertyát.

Pünkösdkor és egész nyolcada alatt a miseruha szine *piros.*

Úrnapja.

Az Oltáriszentségben uralkodó Jézus Krisztus nagy ünnepe ez, Szentháromság vasárnapját követő csütörtökön.

A sekrestyés a legnagyobb gonddal takarítsa ki és díszítse fel a templomot. Ha kell, figyelmeztesse a lakosokat arra, hogy amerre a körmenet elhalad, az utca és a ház eleje ki legyen söpörve. A négy sátor felállítása mindenhol egyes családok vagy intézetek kedves és önként vállalt gondja; a sekrestyés legfeljebb segít nekik a sátrak felállításában és feldíszítésében. Arra ügyeljen, hogy művirágot ne rakjanak ki sehol; és hogy minden sátorban állítsanak fel egy oltárnak szolgáló asztalt, fehérrel leterítve, és reá legalább két gyertyát. Figyelmeztesse az illetőket, hogy a gyertyákat csak akkor gyujtsák meg, mikor a körmenet oda közeledik, és a körmenet távoztával oltsák el, nehogy tűzveszedelem támadjon.

A papnak a legszebb *fehér* miseruhát készíti ki; továbbá a *vélumot, füstölőt* és *sok tömjént;* sőt ha a körmenet hosszú utat tesz, egy-két széndarabkát is tegyen zsebre körmenet előtt, hogy pótolhassa az esetleg elhamvadó parazsat. Ha van két füstölő, akkor mind a kettőt használni kell; egyet vigyen a templomatya, vagy egyik ministráns, és felváltva, vagy egyszerre tömjénezzenek a Szentség elé.

Már előző nap gondoskodni kell a mennyezet-, gyertya- és lámpavivő férfiakról.

Mise végén a szertartáskönyvet egy ministránsra bízza; a vivőket helyükre irányítja. Ha a pap nem a miseruhában, hanem köpenyben végzi a körmenetet, akkor mise után a kazulát lesegíti a papról és ráadja a fehér köpenyt. Az Oltáriszentség tömjénezése után a pap vállára teszi a vélumot. Körmenet alatt a füstölőbe maguk a vivők is tehetnek tömjént, amikor kell. A ministránsok egész úton és minden áldáskor csöngetnek. Minden sátorban odaérkezéskor és továbbindulás előtt tömjénezés van.

Gondoskodjék a sekrestyés, hogy legyen valaki, aki eloltsa a templomban az oltár gyertyáit, amint a körmenet elindult a templomból ; és újra meggyújtsa, amint a körmenet visszaközeledik a templomhoz.

Ha rossz idő miatt a körmenet nem tartható meg kint, akkor bent a templomban tartják meg; ha nincs ott négy oltár, akkor a hiányzó oltárokat feldíszített asztalokkal pótolják, amennyiben ez lehetséges.

Úrnap nyolcada alatt sok helyen mindennap szentségkitétellel tartják a kismisét is; tehát tömjénezés történik a szokott módon. A közbeeső *vasárnapon* is szentségkitétel szokott lenni a misén és a litánián, néhol *kis körmenetet* is tartanak ezen a vasárnapon, vagy pedig a nyolcadik napon, csütörtökön, de sátrak nélkül.

6. Álló ünnepek.

Március ünnepei.

1. *Március 19. Szent József napja*, ma már nem parancsolt ünnep; de némely helyen félünnepként megülik. Miseruha *fehér*.

2. *Március 25. Gyümölcsoltó* Boldogasszony ünnepe. Szokásos ünnepi rend. Miseruha *fehér*. Ha március 25-ike Virágvasárnapra vagy nagyhétbe esik, akkor az Egyház átteszi az ünnepet Fehérvasárnap utáni hétfőre; de akkor ez nem kötelező ünnep, ámbár a hívek szeretik akkor is ünnepnap módjára megülni.

Április 25. Búzaszentelés.

Április 25. Szent Márk evangélista napja. Ezen a napon, vagy sok helyen, ha nem vasárnapra esik, a rákövetkező vasárnap, mise után, tartják a *búzaszentelés* szép szertartását.

Előkészítendő:

Körmeneti kereszt, füstölő, szenteltvíz, szertartáskönyv, zászlók. (Néhol a húsvéti gyertya is.)

Ha magán Szent Márk napján van a búzaszentelés, akkor a miseruha színe *piros;* egyébként a direktóriumban előírt szín. De ha *két* mise van, akkor az egyik piros (illetve az aznapi más szín), a másik *lila*. Mise végére előkészíti a sekrestyés a *lila stólát és köpenyt* és a *kézikeresztet*. Ha a pap nem albában megy a körmenetre, akkor karinget kell ráadni, és arra a köpenyt.

Körmenet alatt a templomban a gyertyák ne égjenek; de a körmenet visszatérésére ismét égniök kell. Ez a sekrestyés gondja.

A füstölő és szenteltvíz a búzaszenteléshez szükséges.

Ha rossz idő miatt a körmenet nem mehet ki, akkor a sekrestyés az oltár mellett egy kis asztalon zöld búzából egy csomót helyez el, és akkor a szertartás csak ott folyik le.

Májusi ájtatosság.

Május a virágok hónapja, tehát az Égi Szűz Virág, a bold. Szűz Mária tiszteletére van szentelve. Ebben a hónapban tartjuk tehát a májusi ájtatosságokat, vagyis *májusi litániákat*, délután, vagy az esti órákban.

A Szűzanya képét vagy szobrát élővirággal díszítjük.

A pap úgy öltözik erre (fehér stóla, esetleg köpeny, karing), mint más litániára. Ha szentségkitétellel (t. i. a monstranciával) történik, akkor a szokásos módon megy a tömjénezés.

Nepomuki Szent János-litániák.

Nepomuki Szent János napja *május 16.* Nem egy helyen az ő tiszteletére e napon és nyolcada alatt litániát szoktak tartani, szobra vagy képe előtt.

A pap *piros* stólát vesz föl a karingre. Térdeplőt is szoktak kitenni a pap számára, főkép ha szabadban folyik le a litánia.

Jézus Szíve-litániák.

Júniusban sok helyen tartanak litániákat *Jézus Szent Szíve* tiszteletére. Karing, fehér stóla és esetleg fehér köpeny. Esetleg szentségkitétellel, a szokásos módon.

Álló ünnepek karácsonyig.

Június 29-én van Szent Péter és Pál apostolok ünnepe. A szokott ünnepi rend. Miseruha *piros*.

Augusztus 15-én Nagyboldogasszony, augusztus

20-án Szent István első királyunk ünnepe, *szeptember 8-án Kisboldogasszony* (Kisasszony) ünnepe. A miseruha mind ez ünnepeken *fehér*.

Októberben sok helyen *Szentolvasó* (Rózsafüzér)-*ájtatosságokat* szoktak tartani estefelé. Karing, fehér stóla kell. Esetleg szentségkitétellel történik (pl. az első és utolsó) a rendes tömjénezéssel.

November 1-én Mindenszentek ünnepe. Miseruha *fehér*.

Halottak estéje. Mindenszentek napján este már a halottak emlékét üljük ájtatosság és esetleg körmenet tartásával. Az ájtatosság előtt a sekrestyés felállítja a templomban a ravatalt (tumbát), úgy mint koporsós misére szokás. A gyertyák égjenek a ravatalnál az ájtatosság alatt. A pap és a ministránsok *fekete* ruhába öltöznek, tehát a papnak karing, fekete stóla és fekete köpeny készítendő elő. Ha szokás a ravatal tömjénezése füstölése ilyenkor, a füstölőt és szenteltvizet elő kell készíteni.

Ha *körmenet* is megy a *temetőbe*, vagy az ájtatosság előtt, vagy utána, a sekrestyés csak arról gondoskodjék a fekete ruhákon kívül, hogy még délután kivigyen egy *térdeplőt* a temető keresztje elé. A körmenethez füstölőt és szenteltvizet is visz, ha a pap rendeli.

November 2-án, Halottak napján, a pap *három misét* mond, akár egymásután, akár bizonyos időközökben. Az egyik mise (a plébániai mise) *koporsós mise*, a szokásos ravatalfüstöléssel. Lehetőleg *sárga* gyertyákat használjunk ezeken a gyászszertartásokon.

December 8-án van *Szeplőtelen Fogantatás* ünnepe. Miseruha *fehér*.

Templombúcsú napja.

Annak a hittitoknak (pl. Szentháromság, a szent Kereszt megtalálása, Urunk mennybemenetele stb.), vagy annak a Szentnek (Szűz Máriának vagy más szentnek) napja, amelynek vagy akinek tiszteletére van szentelve a templom és képe díszíti a főoltárt: a templombúcsú ünnepe. Ez az egyházközségnek nagy ünnepe.

Hasonlóképpen megüli az egyházközség a határában álló kápolna búcsúját is, ha abban szoktak szentmisét mondani.

A búcsút vagy a napján tartják, vagy (ha nem vasárnapra esik) a rákövetkező vasárnap.

A szokott ünnepi rend van ilyenkor. Néhol szentségkitétellel ünneplik. A miseruha színe a direktóriumban aznapra előírt szín.

Szentségimádás napja.

Ennek rendje a helyi szokásoktól függ. Reggel szentségkitétel, tömjénezéssel; este szentségeltétel. Mise és esetleg egyéb ájtatosságok helyi szokás és a pap rendelkezése szerint.

A sekrestyés ügyeljen, hogy a szentségimádásra kirendelt gyermekek rendesen viselkedjenek.

Fogadott ünnep.

Vannak községek, ahol valamely *nevezetes esemény emlékére* egykor a lakosság ünnepet fogadott, pl. hálaadásul valami veszedelemtől való megszabadulásért, vagy engesztelésül valami csapásért. Ezt a napot aztán a késő utódok is egész vagy félünnepként megülik.

Az istentisztelet a szokásos ünnepi renddel, eset-

leg körmenettel megy végbe. A miseruha színe az aznapra előírt szín, vagy esetleg a pap rendelkezése szerint más szín.

Rendkívüli istentiszteletek.

Az Anyaszentegyház vagy az ország életében előfordulhatnak olyan rendkívüli, magasztos vagy szomorú események, melyekről az egyházi főhatóság rendeletére istentisztelettel (ünnepi szentmisével, vagy ájtatossággal, vagy körmenettel) kell megemlékezni.

Ezeknek a rendkívüli istentiszteleteknek módját és rendjét a pap tudatja a sekrestyéssel és harangozóval.

Világi hatóságok, testületek, magasrangú vendégek.

Bizonyos alkalmakkor, különösen országos, nemzeti és hazafias ünnepélyek alkalmával a *világi hatóságok, testületek* is megjelennek az ünnepi istentiszteleten. Ezeknek elhelyezéséről a pap intézkedik, a sekrestyésnek csak arra legyen gondja, hogy az ülőhelyeket még fokozottabb szorgalommal tisztogassa meg portól és egyéb oda nem valótól. Egyéb különleges tennivalóit a pap úgyis tudomására adja; a sekrestyés tehát teljesítse azokat lelkiismeretesen, hogy senki semmi hibát ne találjon.

Ugyanígy a paptól tudja meg teendőit, ha *magasrangú vendégek* jönnek istentiszteletre, ami hétköznap is megtörténhetik, sőt egészen *váratlanul* is. Éppen ezért kötjük lelkére a sekrestyésnek itt újból, hogy még *hétköznap is tiszta* ruhában és kitisztálkodva jelenjen meg a templomban. És még inkább hangsúlyozzuk neki azt, hogy: *bornak, pálinkának* szaga a világért se érezzék meg rajta szolgálat idején! Ugyancsak gondoljon a sekrestyés ilyen váratlan

magasrangú látogatásra a *templom állandó tisztasága* végett is, nehogy a vendég azzal a benyomással távozzék a templomból, hogy annak sekrestyése bizony hanyag és piszkos ember lehet!

IV. Latin szavak magyar jelentése.

(Zárójelben a latin szavak latinosan írva.)

A

Abbász *(abbas)*: apát, apátúr.
Abbaciális mise: apáti segédletes mise.
Adoráció *(adoratio)*: Szentségimádás.
Akcendere *(accendere)*: meggyujtani.
Akolitus *(acolythus)*: gyertyavivő kispap segédletes misén.
Ákva *(aqua)*: víz.
Ákva baptizmálisz: keresztvíz.
Ákva benedikta: szenteltvíz.
Alba: miseing.
Albusz (rövidítve: *alb.)*: fehér.
Altáre: oltár.
Altáre májusz: főoltár.
Ambo: szószék.
Amfora *(amphora)*: kancsó.
Ampulla: ámpolna, kannácska.
Antipendium: az oltár elején lefüggő díszes terítő, előfüggöny.
(Aqua) **ákva**: víz.
Arkiepiszkopusz *(archiepiscopus)*: érsek.
Arundo: hármas gyertyatartó.
Aszpergesz *(asperges)*: mise előtti áldás szenteltvízzel.
Aszperzórium *(aspersorium)*: szenteltvízhintő és tartó.

Asszisztencia *(assistentia)*: segédlet több papos misében.
Atramentum: tinta.
Áve Maria: Üdvözlégy Mária.

B

Baldakinum *(baldachinum)*: hordozható mennyezet.
Baptizáre: keresztelni.
Baptizma *(baptisma, baptismus)*: keresztelés, keresztség.
Benedicere: megáldani, megszentelni.
Benedikció *(benedictio)*: áldás, megáldás, szentelés.
Birétum: papi sapka.
Bombiksz *(bombyx)*: vatta, gyapot.
Burza *(bursa)*: tarsoly a kehelyabroszkának, és tarsoly (zacskó) a beteglátogatáskor a Szentségnek és a szentolajnak.

C

(amikor K-nak mondandó, lásd K alatt is).

(Calix) **káliksz**: kehely.
(Calamus) **kalamusz**: írótoll.
(Campana) **kampána**: harang.
(Campanula) **kampánula**: csengő, csengetyű.
(Campanator) **kampanátor**: harangozó.
(Candela) **kandéla**: gyertya.
(Candelabrum) **kandelábrum**: gyertyatartó.
(Canon) **kánon**: a mise közepe Szanktusztól áldozás végéig.
(Canonicus) **kanonikusz**: kanonok.
(Cantor) **kántor**: énekes, kántor.
(Cantus) **kántusz**: ének, kántus.
(Cantatum) **kantátum**: énekes mise, nagymise.
(Capella) **kapella**: kápolna.
(Capsula) **kapszula**: kis edény a szentolajoknak.
(Carbones) **karbónesz**: parázs.

(Cardinalis) **kardinális:** bíboros.
(Casula) **kazula:** miseruha (a legfelső).
(Cathedra) **katedra:** szószék.
(Chorus) **kórus:** karzat, kórus, énekkar.
(Chrisma) **krizma:** balzsamos szentolaj.
(Clerus) **klérus:** papság.
(Clericus) **klerikus:** kispap, papnövendék.
(Clavis) **klávisz:** kulcs.
(Color, rövidítve: *col.* vagy: *c.)* **kólor:** szín.
(Communio) **kommunió:** szentáldozás.
(Communicare) **kommunikáre:** áldozni.
(Confessio) **konfesszió:** gyónás.
(Confessarius) **konfesszáriusz:** gyóntatópap.
(Confessionale) **konfesszionále:** gyóntatószék.
(Confessor) **konfesszor:** hitvalló szent.
(Confiteor) **konfiteor:** «gyónom», közgyónás.
(Consecratio) **konszekráció:** megszentelés, felszentelés, az ostya és bor átváltoztatása a szentmisében.
(Consecrare) **konszekráre:** megszentelni, felszentelni, az ostyát és bort átváltoztatni a szentmisében; magyarosan is: konszekrálni.
(Corporale) **korporále:** kehelyabroszka.
(Corpus) **korpusz:** test (pl. Korpusz Kriszti: Krisztus teste); és a Krisztus alakja a feszületen és a Szentsírban.
(Crux) **kruksz:** kereszt.
(Crucifixum) **krucifikszum:** feszület.
(Crucifer) **krucifer:** keresztvivő.
(Crypta) **kripta:** sírbolt.

C

(amikor C-nek mondandó).

Celebráns: szertartást végző pap.
Celebrál: szertartást végez.
Cemetérium *(coemeterium):* temető.

Cereusz *(cereus)* : gyertya, viasz.
Cereusz paszkálisz *(paschalis)* : húsvéti gyertya.
Cerimonia: szertartás.
Cerimoniárius: szertartásvezető.
Cibórium: áldoztató kehely.
Cineresz *(cineres)* : hamu.
Cingulum: öv, övzsinór, zsinóröv.

D

Dalmatika *(dalmatica)* : szerpapi öltöny, segédletes misében.
Deusz *(Deus)* : Isten.
Dignitárius: főpap.
Dominusz *(Dominus)* : az Úr, Isten.
Diákonus *(diaconus)* : szerpap, a miséző jobbján segédkező pap.
Direktórium *(direktorium)* : egyházi naptár.
Dominika *(Dominica)* : vasárnap.

E

Eklézia *(ecclesia)* : templom, egyház.
Elektrika lux *(electrica lux)* : villanyvilágítás.
Episzkopusz *(episcopus)* : püspök.
Ekszpozició *(expositio)* : szentségkitétel.
Eksztingvere *(extinguere)* : eloltani.

F

Faldisztórium *(faldistorium)* : főpapi szék.
Feria: hétköznap.
Fesztum *(festum)* : ünnep.
Filiális: fiókközség, mely valamely plébániához tartozik.
Flekszórium *(flexorium)* : térdeplő, imazsámoly.
Flosz, flóresz *(flos, flores)* : virág, virágok.

Fonsz, vagy: **fonsz baptizmálisz** *(fons baptismalis)* : keresztkút.
Funkció *(functio)* : szertartás végzése.
Fungálni: szertartást végezni.

G

Genuflekszórium: térdeplő, imazsámoly.
Genuflektere *(genuflectere)* : térdet hajtani.
Grána incenzi *(grana incensi)* : tömjéngerezdek.
Grádusz *(gradus)* : lépcső.

H

Hosztia *(hostia)* : nagy ostya.
Humerále: vállkendő a miséhez.
Hungarice: magyarul.

I, J

Ignisz *(ignis)* : tűz.
Imágo, imáginesz: kép, képek.
Incenzum *(incensum)* : füstölés a tömjénnel, incenzálás.
Incenzáre *(incensare)* : tömjénnel füstölni, incenzálni.
Infula: püspöksüveg.
Jánua: ajtó.

K

(a latinban C).

Kalamusz *(calamus)* : írótoll.
Káliksz *(calix)* : kehely.
Kampána *(campana)* : harang.
Kampánula *(campanula)* : csengő, csengetyű.
Kampanátor *(campanator)* : harangozó.
Kandéla *(candela)* : gyertyatartó.
Kandelábrum *(candelabrum)* : gyertyatartó.
Kánon *(canon)* : a mise közepe Szanktusztól áldozás végéig.

Kanonikusz *(canonicus)* : kanonok.
Kántor *(cantor)* : kántor, énekes.
Kántus *(cantus)* : ének.
Kantátum *(cantatum)* : énekes mise, nagymise.
Kapszula *(Capsula)* : kis edény a szent olajoknak.
Karbónesz *(carbones)* : parázs.
Kardinális *(cardinalis)* : bíboros.
Kazula *(casula)* : miseruha (a legfelső).
Katedra *(cathedra)* : szószék.
Kórus *(chorus)* : karzat, kórus, énekkar.
Klávisz *(clavis)* : kulcs.
Klérus *(clerus)* : papság.
Klerikus *(clericus)* : kispap, papnövendék.
Kólor *(color)* : szín.
Kommunió *(communio)* : szentáldozás.
Kommunikáre *(communicare)* : áldozni, áldoztatni.
Konfesszió *(confessio)* : gyónás.
Konfesszáriusz *(confessarius)* : gyóntatópap.
Konfesszionále *(confessionale)* : gyóntatószék.
Konfesszor *(confessor)* : hitvalló szent.
Konfiteor *(confiteor)* : «gyónom», közgyónás.
Konszekráció *(consecratio)* : megszentelés, felszentelés, az ostya és bor átváltoztatása a misében.
Konszekráre *(consecrare)* : megszentelni, az ostyát és bort átváltoztatni a szentmisében, konzekrálni.
Korporále *(corporale)* : kehelyabroszka.
Korpusz *(corpus)* : test, a Krisztus-alak a feszületen és a Szentsírban.
Kripta *(crypta)* : sírbolt.
Krizma *(chrisma)* : balzsamos szentolaj.
Krucifikszum *(crucifixum)* : feszület.
Krucifer *(crucifer)* : keresztvivő.
Kruksz *(crux)* : kereszt.
Kvadrátus *(quadratus)* : papi sapka.
Kvadragézima *(quadragesima)* : nagyböjt.

L

Lamentáció *(lamentatio)*: siralom, Jeremiás siralmai.
Lampasz, lampadesz *(lampas, lampades)*: lámpás, lámpások, égők, mécs.
Lavábó, lavatorium: kézmosó edény.
Lekció *(lectio)*: szent lecke.
Lektum *(lectum)*: csendes mise, kismise.
Liber: könyv.
Libera: «Ments meg engem, Uram» ének első szava.
Librifer: könyvvívő pap segédletes misében.
Linteum: vászon, gyolcs, kendő, törlő, törülköző.
Lótor: a kézmosó szereket kezelő kispap segédletes misében.
Lumen, luminária: láng, gyertya, égő, mécs.
Luksz elektrika *(lux electrica)*: villanyvilágítás.

M

Manipulusz: karszalag a miseruha felszerelésében.
Mártír *(martyr)*: vértanu.
Matrikula: anyakönyv.
Missza *(missa)*: mise.
Missza lekta *(missa lecta)*: kismise, csendes mise.
Missza kantáta *(missa cantata)*: énekes mise, nagymise.
Misszále *(missale)*: misekönyv.
Monstrancia: szentségmutató, szentségtartó.

N

Navikula *(navicula)*: tömjéntartó.
Niger: fekete.

O

Offertórium: felajánlás.
Óleum: olaj.
Orémusz *(oremus)*: könyörögjünk.
Orácio *(oratio)*: könyörgés, ima.
Organum: orgona.
Osztenzórium *(ostensorium)*: szentségmutató, szentségtartó.

P

Palla: kehelyfedő.
Pacifikále *(pacificale)*: kézi (talpas) kereszt.
Paramenta: templomi ruha.
Parókus *(parochus)*: plébános.
Partikula *(particula)*: kis ostya.
Pászka *(pascha)*: húsvét.
Paszkále *(paschale)*: húsvéti gyertya.
Paténa: misetányérka.
Patina: áldoztató tálca.
Páter noszter *(Pater noster)*: Miatyánk.
Per omnia szekula szekulórum: mindörökkön örökké.
Pikszis *(pixis)*: dobozka, szelence, kis edény.
Pluviále: köpeny, palást.
Pontifikális: főpapi (mise).
Porta: kapu.
Précesz *(preces)*: imádság.
Predikáció *(praedicatio)*: szentbeszéd.
Prefáció *(praefatio)*: előének, melyet a pap a Szanktusz előtt olvas vagy énekel, kezdete: Vere dignum et jusztum eszt.
Prelátus: *(praelatus)* főpap.
Prépost *(praepositus)*: főpap.
Processzió: körmenet.
Provideálás, provizió: beteglátogatás.
Pulpitus: könyvtartó állvány.

Pulvinar: vánkos.
Pulzáre *(pulsare)*: harangozni, csengetni.
Purifikatórium: kehelytörlő.

Q

(quadratus) **kvadrátus:** papi sapka.
(quadragesima) **kvadragézima:** nagyböjt.

R

Relikvia *(reliquiae)*: ereklye.
Rekviem *(requiem)*: gyászmise.
Repozició *(repositio)*: a Szentség visszatétele.
Reszponzórium *(responsorium)*: felelet.
Rituále: szertartáskönyv.
Ruber: piros, vörös.

Sz

(latinban S).

Szabbatum *(sabbatum)*: szombat.
Szacellum *(sacellum)*: kápolna.
Szakrárium *(sacrarium)*: a földbe levezető mélyedés vagy tartály.
Szakrisztia *(sacristia)*: sekrestye.
Szakrisztánusz *(sacristanus)*: sekrestyés.
Szakramentum *(sacramentum)*: szentség.
Szal *(sal)*: só.
Szanktusz, szankta *(sanctus, sancta)*: szent.
Szanktisszimum *(sanctissimum)*: legszentebb, Oltáriszentség, szentostya.
Szanktuárium *(sanctuarium)*: szentély.
Szacerdosz *(sacerdos)*: áldozópap.
Szacellum *(sacellum)*: kápolna.
Szkabellum *(scabellum)*: zsámoly.
Szepulkrum *(sepulchrum)*: sír, Szentsír.

Szermó *(sermo)*: szentbeszéd.
Szpiritusz Szanktusz *(Spiritus Sanctus)*: Szentlélek.
Sztátua *(statua)*: szobor.
Sztóla: stóla.
Szubdiákonus *(subdiaconus)*: alszerpap, a misézőnek baloldalán segédkező pap.
Szuperpelliceum: karing.

T

Tabernákulum *(tabernaculum)*: szentségház, oltárszekrény.
Tabula: tábla, lap.
Tobálea: oltárterítő.
Triangulum: fejfa alakú gyertyaállvány a lamentációknál.
Tumba: ravatal, koporsó.
Turibulum: füstölő.
Turifer: füstölő- és tömjénvivő.
Tusz *(thus)*: tömjén.
Turrisz *(turris)*: torony.

U

Umbella: kis hordozható mennyezet.

V

Veszpere *(vesperae)*: vecsernye, vesperás.
Violáceusz: violaszín, lila.
Viridisz: zöld.
Vélum *(velum)*: a kehely takarója; az áldoztatókehely takarója; a díszes vállkendő a Szentségtartó megfogására.
Verzikulusz *(versiculus)*: vers, a pap mondata, melyre felelni kell.

Magyar szavak latin fordításban.

(A latin szavakat a kimondás szerint és zárjelben a kiírás szerint adjuk.)

A

Abroszka, kehely alá: **korporále** *(corporale)*.
Ajtó : **jánua.**
Anyakönyv: **matrikula** *(matricula)*.
Apát, apátúr: **abbász** *(abbas)*.
Alszerpap: **szubdiákonus** *(subdiaconus)*.
Áldás: **benedikció** *(benedictio)*.
Áldozás: **kommunió** *(communio)*.
Áldoztatás: **kommunió** *(communio)*.
Áldozópap: **szacerdosz** *(sacerdos)*.
Áldoztató kehely: **cibórium.**
Áldoztató tálca: **patina.**
Ámpolna: **ampulla.**
Átváltoztatás: **konzekráció** *(consecratio)*.

B

Beteglátogatás: **provideálás, provizió.**
Böjt, nagyböjt: **kvadragézima** *(quadragesima)*.

Cs

Csengő, csengetyű: **kampánula** *(campanula)*.
Csengetni: **pulzáre** *(pulsare)*.
Csendes mise: **lektum** *(lectum)*.

D

Doboz: **pikszis** *(pyxis)*, **kapszula** *(capsula)*.

E, É

Edényke fémből: **pikszis** *(pyxis)*. **kapszula** *(capsula)*.
Egyház: **eklézia** *(ecclesia)*.

Eloltani: **eksztingvere** *(extinguere)*.
Előének Szanktusz előtt: **prefáció** *(prefatio)*.
Előfüggöny oltáron: **antipendium.**
Ereklye: **relikvia** *(reliquia)*.
Égő láng: **lumen,** lumináriа.
Ének: **kántusz** *(cantus)*.
Énekes: **kántor** *(cantor)*.
Énekkar: **kórus** *(chorus)*.
Énekes mise: **kantátum, missza kantáta** *(cantatum, missa cantata)*.
Érsek: **arkiepiszkopusz** *(archiepiscopus)*.

F

Fehér: **albusz,** rövidítve: **alb.**
Fekete: **niger,** rövidítve: **nig.**
Felajánlás: **offertórium.**
Felelet: **reszponzórium** *(responsorium)*, rövidítve: ℟.
Felszentelni: **konzekrálni** *(consecrare)*.
Feszület: **krucifikszum** *(crucifixum)*.
Fiókközség, filiális: **filiále.**
Főoltár: **altáre májusz** *(altare maius)*.
Főpap, prelátus, prépost, apát *(praelatus, praepositus, abbas)*, **dignitárius.**
Főpapi mise: **pontifikális** mise *(missa pontificalis)*.
Füstölő: **turibulum.**
Füstölővivő: **turifer.**
Füstölés: **incenzum.**
Füstölni: **incenzálni** *(incensare)*.

G, Gy

Gerezd tömjénből: **gránum incenzi** *(granum incensi)*.
Gyapot, vatta: **bombiksz** *(bombyx)*.
Gyászmise: **rekviem** *(requiem)*.

Gyertya: **kandéla** *(candela)*.
Gyertyatartó: **kandelábrum** *(candelabrum)*.
Gyertyavivő kispap: **akolitus** *(acolythus)*.
Gyolcs: **linteum.**
Gyónom, közgyónás: **konfiteor** *(confiteor)*.
Gyónás, gyóntatás: **konfesszió** *(confessio)*.
Gyóntatópap: **konfesszáriusz** *(confessarius)*.
Gyóntatószék: **konfesszionále** *(confessionale)*.
Gyujtani: **akcendere** *(accendere)*.

H

Hamu: **cineresz** *(cineres)*.
Harang: **kampána** *(campana)*.
Harangozó: **kampanátor** *(campanator)*.
Harangozni: **pulzáre** *(pulsare)*.
Hármas gyertyatartó: **arundó.**
Hétköznap: **féria.**
Hintő, szenteltvízhintő: **aszperzórium** *(aspersorium)*.
Hitvalló: **konfesszor** *(confessor)*.
Húsvét: **pászka** *(pascha)*.
Húsvéti gyertya: **cereusz, cereusz paszkálisz** *(cereus paschalis)*.

I

Ima, imádság: **oráció, précesz** *(oratio, preces)*.
Imádás, Szentségimádás: **adoráció** *(adoratio)*.
Isten: **Deusz** *(Deus)*.

J

Jeremiás siralmai: **lamentáció Jeremie.**

K

Kanál, tömjénhez: **kohleár** *(cochlear)*.
Kancsó: **amfora** *(amphora)*.
Kanna, kannácska: **ampulla.**

Kapu: **porta.**
Kanonok: **kanonikusz** *(canonicus).*
Kar, énekkar: **kórusz** *(chorus).*
Karzat: **kórusz** *(chorus).*
Karing: **szuperpelliceum.**
Karszalag a miseruha közt: **manipulus.**
Kántor: **kántor** *(cantor).*
Kápolna: **kapella** *(capella),* **szacellum** *(sacellum).*
Kehely: **káliksz** *(calix).*
Kehelyabroszka: **korporále** *(corporale).*
Kehelyfedő (kemény): **palla.**
Kehelytörlő, kehelykendő: **purifikatórium** *(purificatorium).*
Kehelytakaró: **vélum.**
Kehelytarsoly: **burza** *(bursa).*
Kendő, törlő: **linteum, linteámina.**
Kereszt: **kruksz** *(crux).* Kézikereszt: **pacifikále.**
Keresztelés: **baptizma, baptizmus.**
Keresztelni: **baptizáre.**
Keresztkút: **fonsz, fonsz baptizmálisz** *(fons baptismalis).*
Keresztvivő: **krucifer** *(crucifer).*
Kép, szentkép: **imágo.**
Kézikereszt: **pacifikále** *(pacificale).*
Kézmosó edény: **lavábo, lavatórium.**
Kézmosás: **lavábo.**
Kézmosásnál segédkező kispap: **lótor.**
Kéztörlő: **linteum.**
Kismise: **lektum, missza lekta** *(lectum, missa lecta).*
Kitétel: **ekszpozició** *(expositio).*
Kis ostya: **partikula** (particula).
Kispap: **klerikus** *(clericus).*
Koporsó: **tumba.**
Koporsós mise: **missza kum libera, rekviem kum libera.** *(missa, requiem cum libera).*

Kórus: **kórus** *(chorus)*.
Könyörgés: **oráció** *(oratio)*.
Könyörögjünk: **orémusz** *(oremus)*.
Könyv: **líber.**
Könyvállvány, könyvtartó: **pulpitus.**
Könyvvivő, segédletes misében: **librifer.**
Köpeny: **pluviále.**
Körmenet: **processzió** (nem prosecció!) *(processio)*.
Közgyónás: **konfíteor** *(confiteor)*.
Krisztus: *(Christus)*.
Krisztus-alakja a feszületen: **korpusz** *(corpus)*.
Kripta: *(crypta)*.
Krizma: *(chrysma, chrisma)*.

L

Lámpás: **lampasz** *(lampas)*; lámpások: lampadesz.
Lecke a misében: **lekció** *(lectio)*.
Lépcső: **grádusz.**
Lila: **violáceusz** *(violaceus)*, rövidítve: *viol.*

M

Magyarul: **hungarice.**
Megáldani: **benedicere.**
Megszentelni: **benedicere, konszekráre** *(consecrare)*.
Meggyujtani: **akcendere** *(accendere)*.
Mennyezet (hordozható): **baldakinum** *(baldachinum)*, kisebb: **umbella.**
Miatyánk: **Páter noszter** *(Pater noster)*.
Mécs, mécses (a lángja): **lumen.** Tartópohara: **ampulla.**
Mise: **missza** *(missa)*.
Miseing: **alba.**
Misekönyv: **misszále** *(missale)*.
Miseruha (a legfelső): **kazula** *(casula)*.

Miseruha-készlet: **paramenta.**
Misetányérka: **paténa.**
Misét végezni: **celebráre.** (Magyarul is: celebrálni.)
Misét végző pap: **celebráns.**

N

Nagyböjt: **kvadragézima** *(quadragesima).*
Nagymise: **kantátum, missza kantáta** *(cantatum, missa cantata).*
Nagy ostya: **hosztia** *(hostia).*
Naptár (egyházi): **direktórium** *(directorium).*
Növendékpap: **klerikus** *(clericus).*

O, Ö

Olaj: **oleum.**
Oratórium: **oratorium.**
Orgona: **organum.**
Oltár: **altáre.** Főoltár: **altáre májusz** *(altare maius).*
Oltárszekrény: **tabernákulum.**
Oltáriszentség: **szakramentum, szanktisszimum** *(sacramentum, sanctissimum).*
Oltárterítő: **tobá'ea, lintea.**
Ostya: **hosztia** *(hostia),* kis ostya: **part'kula** *(particula).*
Öröklámpa lángja: **lumen.** Tartópohara: **ampulla.**
Öv, övzsinór: **cingulum.**

P

Palást: **pluviále.**
Pap (áldozópap): **szacerdosz** *(sacerdos).*
Pap (a szertartást végző): **celebráns.**
Papság: **klérus** *(clerus).*
Papnövendék: **klerikus** *(clericus).*
Papiros: **papirusz** *(papyrus).*

Papi sapka: **kvadrátus** *(quadratus)* vagy **birétum.**
Parázs: **karbónesz** *(carbones).*
Párna: **pulvinar.**
Piros: **ruber,** rövidítve: **rub.**
Plébános: **parókus** *(parochus).*
Prépost: **prepozitusz** *(praepositus).*
Püspök: **episzkopusz** *(episcopus),* (rövidítve írva: *eppus).*

R

Ravatal: **tumba.**

S

Sapka: **kvadrátus** *(quadratus).* vagy **birétum.**
Segédlet, több papos szertartásnál: **asszisztencia** *(assistentia).*
Sekrestye: **szakrisztia** *(sacristia).*
Sekrestyés: **szakrisztánusz** *(sacristanus).*
Sír, Krisztus koporsója: **szepulkrum** *(sepulchrum).*
Só: **szal** *(sal).*
Stóla: **sztóla** *(stola).*
Süveg (püspöki): **infula.**

Sz

Szakrárium: *(sacrarium).*
Szekrény: **szkrinium** *(scrinium),* **armárium.**
Szelence (dobozka): **pikszisz** *(pyxis)* vagy: **kapszula** *(capsula).*
Szent (férfi): **szanktusz,** (nő): **szankta** *(sanctus, sancta).*
Szentáldozás: **kommunió** *(communio).*
Szentbeszéd: **prédikáció** *(praedicatio),* **szermó** *(sermo).*
Szentlélek: **Szpiritusz szanktusz** *(Spiritus sanctus).*
Szentsír: **szepulkrum** *(sepulchrum).*
Szentelni: **benedicere, konszekráre** *(konsecrare).*

Szentelés: **benedikció** *(benedictio)*, **konszekráció** *(consecratio)*.
Szenteltvíz: **ákva benedikta** *(aqua benedicta)*.
Szentély: **szanktuárium** *(sanctuarium)*.
Szentség: **szakramentum** *(sacramentum)*.
Szentségház: **tabernákulum** *(tabernaculum)*.
Szentségkitétel: **ekszpozició** *(expositio)*.
Szentségeltétel; **repozíció.**
Szentségmutató: **monsztrancia, osztenzórium** *(monstrantia, ostensorium)*.
Szentségtartó: u. a. mint Szentségmutató.
Szerpap: **diákonus** *(diaconus)*.
Szerpapi ruha: **dalmatika.**
Szertartás: **cerimónia, funkció** *(functio)*, **rítus.**
Szertartáskönyv: **rituále.**
Szertartásvezető pap: **cerimoniárius.**
Szín: **kólor** *(color)*, rövidítve írva: *col.* vagy: *c.*
Szobor: **sztátua** *(statua)*.
Szombat: **szabbatum** *(sabbatum)*.
Szószék: **ambo, katedra** *(cathedra)*.

T

Tábla: **tabula.**
Talpas kereszt: **pacifikále** *(pacificale)*.
Tarsoly: **burza** *(bursa)*.
Tányérka a kehelyhez: **paténa.**
Temető: **cemetériumc** *(coemeterium)*.
Templom: **eklézia** *(ecclesia)*.
Templomi ruhák: **paramenta.**
Terítő: **tobálea, linteum, linteámina.**
Test: **korpusz** *(corpus)*, pl. Krisztus testalakja a feszületen.
Térdeplő: **flekszórium, genuflekszórium** *(flexorium)*.
Térdet hajtani: **genuflektere** *(genuflectere)*, magyarosan is: genuflektálni.

Tinta: **atramentum.**
Toll: **kalamusz** *(calamus).*
Torony: **turrisz** *(turris).*
Tömjén: **tusz** *(thus).*
Tömjéngerezdek: **grána incenzi** *(grana incensi).*
Tömjéntartó: **navikula** *(navicula).*
Tömjénkanál: **kohleár** *(cochlear).*
Tömjénvivő: **turifer, turiferáriusz** *(thuriferarius).*
Tömjénezni, tömjénnel füstölni: **incenzáre** *(incensare)*, magyarosan: incenzálni.
Tömjénezés, füstölés: **incenzum** *(incensum)*, magyarosan: ince zálás.
Törlő, törülköző: **linteum** (nem kehelytörlő !).
Tűz: **ignisz** *(ignis)*, parázstűz: **karbonesz** *(carbones).*

Ü

Üdvözlégy Mária: **Ave Maria.**
Ünnep: **fesztum** *(festum).*
Üveg: **vitrum.**

V

Vasárnap: **dominika** *(dominica).*
Vatta: **bombiksz** *(bombyx).*
Vállkendő (a miseruha első darabja): **humerále.**
Vállkendő (a Szentségtartóhoz): **vélum.**
Vánkos: **pulvinar.**
Vászon: **linteum.**
Vászonnemű: **linteámina.**
Vers: **verzikulusz** *(versiculus)*, rövidítve: ℣.
Vers-szak (énekben): **strófa** *(stropha).*
Vértanu: **mártír** *(martyr).*
Vecsernye: **veszpere** *(vesperae)*, magyarosan: vesperás.
Vesperás köpeny: **pluviále.**
Viasz: **cera, cereusz.**

Violaszín: **violáceusz** *(violaceus)*, rövidítve írva *(viol)*.
Virág: **flosz** *(flos)*, virágok: **flóresz** *(flores)*.
Vörös: **ruber**, rövidítve írva *(rub)*.
Víz: **ákva** *(aqua)*.
Visszatétel: **repozició** *(repositio)*.

Z, Zs

Zacskó: **burza** *(bursa)*.
Zöld: **viridisz** *(viridis)*, rövidítve írva *(vir)*.
Zsámoly: **szkabellum** *(scabellum)*.
Zsinór, zsinóröv: **cingulum**.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Előszó. Szent Guidó 3

ELSŐ RÉSZ.

A harangozói hivatal.

I. A harangról 9
II. A harang kezelése 11
III. Az orgona 12
IV. A pontosság 13
V. A harangozás ideje és módja 14

MÁSODIK RÉSZ.

A sekrestyési hivatal.

I. A templomnak és felszerelésének rendbentartása.

A) Takarítás 21
B) A templom felszerelési tárgyai 24
1. Oltár 25
Oltárkő 26
Oltárterítő 26
Vánkos 27
2. Szentségház (oltárszekrény) 27
3. Örökmécs 28
4. Gyóntatószék 29
5. Szószék 29
6. Gyertyák 29
7. Villanyvilágítás 32
8. Bútorneműek 33
9. Keresztek, képek, szobrok, zászlók 33
10. Persely 34
11. Virág 34

Oldal
12. Tisztogató és takarító eszközök 35
13. Kamra 36
14. Szakrárium 36
15. Ruhaneműek 37
16. Mosás 38
17. Szent edények 39
18. Felszerelési tárgyak latin neve 40
a) Ruhaneműek 40
b) Edények és egyéb tárgyak 42
19. Ostyasütés 46
20. Ajándékok, talált tárgyak 47
21. A sekrestyés magaviselete 48
22. A sekrestyés és az idegenek 49

II. Előkészítés.

A) Szentmisére 51
B) Egyéb szertartásokra 54
1. Litániára 54
2. Keresztelésre 55
3. Avatásra 55
4. Esküvőre 55
5. Beteglátogatásra 56
6. Temetésre 56
7. Tárgyak szentelésére 56
8. Aszpergeszre 57

III. Segédkezés.

1. A pap öltöztetése a miséhez 58
2. Ministrálás: a misén 60
Gyászmisén 70
Koporsós misén 72
Kántorszerdán és szombaton 73
Asszisztenciás mise 74
Mise szentségkitétellel 74
3. Litánián és egyéb szertartáson 75
Leggyakoribb feleletek 75
Segédkezés egyéb szertartásokon 77
Keresztelésen 77
Áldoztatás misén kívül 78
Gyóntatáskor 79
Beteglátogatáskor 79
Esketésen 82

Oldal
Temetésen ... 83
Vesperáson ... 83
Aszpergeszre ... 84
4. Az egyházi év és szertartásai ... 84
Ádvent ... 84
Karácsony és nyolcada ... 85
Január ünnepei ... 87
Február ünnepei ... 88
5. Mozgó és álló ünnepek ... 90
Farsang és Hamvazó-szerda ... 90
Nagyböjt, keresztúti ájtatosság ... 91
Virágvasárnap ... 93
Nagyhét eleje ... 94
Lamentációk ... 95
Nagycsütörtök ... 96
Nagypéntek ... 98
Nagyszombat ... 101
A tűz, hústvéti gyertya és keresztkút szentelése.. 103
Feltámadás ... 105
Húsvét és a rákövetkező ünnepek ... 106
Eledelek szentelése ... 106
Húsvét és Fehérvasárnap ... 107
Keresztjáró napok ... 108
Áldozócsütörtök ... 109
Pünkösd ... 109
Úrnapja ... 110
6. Álló ünnepek ... 112
Március ünnepei ... 112
Búzaszentelés ... 112
Májusi ájtatosság ... 113
Nepomuki Szent János-litániák ... 113
Jézus Szíve-litániák ... 113
7. Álló ünnepek karácsonyig ... 113
Templombúcsú ... 115
Szentségimádás napja ... 115
Fogadott ünnep ... 115
Rendkívüli istentiszteletek ... 116
Világi hatóságok, magasrangú vendégek ... 116

IV.

Latin szavak magyar jelentése ... 117
Magyar szavak latin fordításban ... 127